

శ ర త్క ల ము

కం॥ జ్ఞాంపములు గొనియెవనములు;
 రొంపులిగిర; నెమలిగముల రొదలుడిగ; నదుల్
 పెంపులకుఁబాసె; నురుముల
 శంపల సంపదలుమాన్ శారదవేళన్॥

కం॥ వాజుల నీరాజనములు,
 రాజుల జయగమనములును, రాజితలక్ష్మి
 పూజలు, దేవోత్సవములు
 రాజిలైన జగతిలో శరత్సమయమునన్॥

కం॥ చేగగల చెఱకువింటును
 బాగుగ నీలోత్పలంబు బాణంబుగ నం
 యోగంబునేనీ మదనుఁడు
 వేగంబున ఏరహిజనుల వేఁటాడు నొగిన్॥

—భాగవతము

1933 6 30
10-11-33

ద స రా

శ్లో॥ మాణిక్యనీడా ముఖలాయనీమ్ | మరాలసామంజాళవాగ్విలాసమ్ |
మహేష్వరీలద్యుతి కోమలాంగీమ్ | మాతంగకన్యామ్ మనసాస్మరామి ||
వతుభ్యుతేచన్ద్రకళావతంసే | సునోన్నతే శంకుమరాగశోణే |
పుండ్రేక్షుపాశాంకుశ పుష్పపాణ | హస్తే నమస్తే బగదేకమాతః ||

మాతామరకతశ్యామ | మాతంగీమధుకాలినీ |
కుర్వంకటాశంకశ్యాణి | కదంబవనవాసినీ |
జయమాతంగతనయే | జయనీలోత్పలద్యుతే |
జయసంగీతరసితే | జయలీలాకుకప్రియే ||

—“కాళి దా నుఁ డు.”

కర్మభూమి యనఁబడు భరతవర్షమున నమస్త జాతులవారును, భక్తిశ్రద్ధలతోఁ దమశక్తికొలఁది ననుష్ఠించు పూజలలోనెల్ల మిగుల ముఖ్యమైనది యీదసరా పూజ. ఈ విషయమున వ్రాయఁబడియున్న పురాణము లెన్ని యోకలవు. మాయాతీతస్వరూపిణియైన మహాశక్తి మహిషాద్యసురసంతానముల మర్దించుటకై కాళీత్యాద్యవతారములనెత్తి, లోకజాలములు మహాసంకటనాగరముల నుత్తరింపఁజేసినదికదా. త్రినేత్రు డాప్రేమ

మయికే దసమేన నొక సగము నొసఁగి నాడు. మరి బ్రహ్మాదులగు నితరదేవతలందరు, నా లోకమాలకు దాసవర్గములై నారు. పురాణాం తేరతములై యున్న ఆయాగాధలను బదువు నపుడు, మానవమాత్రుఁడైనవానికిమేను గగు ర్పొడుచును. అప్రయత్నముగ నానందబాష్ప ములు రాలును. ఆశక్తినే బ్రాహ్మణుడు విద్యారూపమునను, క్షత్రియుఁడు బలరూప మునను, వైశ్యుఁడు లక్ష్మీరూపమునను, శూద్రుఁడు మాయారూపమునను సేవించుచు

న్నారు. ఇంకను లోకమునందున్న సమస్త వృత్తులయందును యథాయోగ్యముగ నారాధింపబడుచున్నట్టిది అశక్తియే!! ఈయారాధనయందుఁ బ్రతివాఁడును, సర్వదా జగత్కల్యాణకాక్షగలిగి జంతుసహజముగు సహంకారమును పశువును బలియిచ్చి తనమూలమున శక్తిప్రసాదమునొంది మహాత్ముడై వెలయఁగలుగును. వెండియు నీయారాధనకుఁగాను నిర్దేశింపఁబడిన సమయమును మారునిబారిడేరి, సూరుని పరితాపమును మీరి, దుర్దినములుతీరి గలకలలాడు వెన్నెలలతో, నిర్మలనలిలపూరంబులతో, మందమంద మలయానిల సంచారంబులతోఁ బరమ శోభాయమానమై, వెలయు చుండు నట్టి శరదారంభము. కాఁబట్టి యామహాశక్తియిప్పట్టున శారదా నామకయై సర్వత్రపురుషునికి పూజాపాత్రయై వెలయుచున్నది. గృహమేధి నియమియై నవరాత్రములు నీ శారద నుపాసించి యావలఁ దత్ప్రసాదమున సర్వార్థవిజయుడై ధన్యుడగుచున్నాడు.

కొండలు కిది రుద్రునిపకపోవచ్చును. కాని యథార్థమింతే. పురాణేతిహాసము లీయర్థమునే సహస్రముఖముల నుద్బోధించుచున్నవి. ఇది యెరింగిన వాఁడెంతయే నిహనుఖములనే గాక పరనుఖములను గూడ నొందఁగలఁడు.

శ్లో॥ శివశక్తియైక్యమైక్యది భవతి శక్తః ప్రభవతుః |
నచే దేవం దేవో నఖలుకుళః స్పందితుమపి |
అతస్తాహారాధ్యం హరిహరవిశ్వాధిరపి |
ప్రణమంతస్తేతుం హాకభమకృతిపుణ్యప్రభవతి ||

అని శ్రీశంకర జగద్గురుపామఁడు సెల

విచ్చిన్నట్లు, ఆయాశ్వరుడై సమ శక్తిసంయోగముచేతనే జగముల నిర్మించుచున్నాఁడు గాని, యటు గానియెడలఁ గదలనై నఁ గదలలేడు. మరియు హరిహర విశ్వాధిదులచేఁ గూడ నేవింపఁబడుచున్న దీశ శక్తిస్వరూపమే! అట్టిదావి సర్పించుట పుణ్యాత్ములకు సులభము, అకృతపుణ్యుల కసాధ్యము. అహంకారమును దానిని బలివెట్టుటచేతఁ బుణ్యము దనంతఁ దాఁగలుగును. అహంకార విమూఢునకు లోకమంతయుఁ బల్లెరుకాయల పరపువలఁదోచును. కావున బుద్ధిమంతులతో బుద్ధిమంతులనఁబడియున్న యార్యులు శ్రీశక్తుల నేనాడుఁగాని యరికట్టి యుంచలేదు— అహంకారపరవశులై యుండలేదు. స్వశక్తియుక్తులై సత్కుమారజనకులై బుధవంతులై గృహస్థాశ్రమమే మోక్షదాయకమని సర్వత్ర ఒప్పించిరి. వారు పట్టిన యటువంటి “చక్కని రాజమార్గములుండ సందులు దూరనేల” యని విశ్వానియుతులై యువతీయువకులు శివంకరులగు గౌరీశంకరుల సేవన రాత్రులయం దారాధించి ధన్యచరితు లగు దురుగాక యనియే గృహలక్ష్మి సర్వదా కోరుచుండును. మరియు దన యోగక్షేమాభివృద్ధికై యనేకభంగుల సహాయపడుచున్న కవులకుఁ గవయిత్రులకుఁ జిత్రకారాది సుమనస్కులకుఁ దనకృతిజ్ఞతా పూర్వకాభివాదములఁ దెలుపు నే తద్గృహలక్ష్మిని సర్వదామన్నించి, మననుంచి, దీవించి మాన్యముగు నాంధ్రలోకము ధన్యతగాంచుగాఁత!

“లోకాస్తమస్తాన్ముఖనోభవన్తు”

(.....కీ.)

శ్రీకరమ్ములగు పసుపుకుంకుములు

పెట్టనిసాములు నీకు మానిసి!

ఆకులచాటునబుట్టిన పసిమొగ్గ పూవుగా వికసించినది. తుమ్మెదయొకటి ఆపూవులోని తీయతేనెలు త్రాగినది.

కోమలీ! పుష్పమువలె నీశరీరము సుకుమారము. తేనియనలె నీ హృదయము మధురము.

కోమలములైన లతలకుఁబువ్వులే నగులు. సుకుమారమైన నీబంగారుమేనికిఁ బసుపు కుంకుములే భూషణములు.

ప్రేమన్వయాపిణివగునీవు నీభర్తహృదయరాజ్యసింహాసనమున పథవ సింహురాలివి.

నీన్నేహితుఁడు! నీప్రాణము! నీవేల్పు!—నీభర్త.

నీభర్తకు నీవో? ప్రియురాలవు! ప్రాణమవు! దివ్యజ్యోతివి!

మేఘములో మెరిసినది మెఱుపు! పూలలోఁ బుట్టినది పరిమళము! మకరందములో ఇమిడినది మాధుర్యము, మాటలోఁకూట, మనసులోమనసు, భార్యాభర్తల పరస్పరప్రణయము!

నీభర్తకు నీవు: కార్యావసరములందు ఆలోచనచెప్ప మంత్రివి! గృహకృత్యములు చేయుటయందు దాసివి.

నీకునీభర్త: ప్రేమవృష్టిలో నిన్ను ముంచెత్తుటకు మేఘుఁడు! నీసౌఖ్యముకై తన సర్వశక్తులు ధారవోయు కష్టజీవి!

నీభర్త! నీసంసారము! నీయాస్తవర్గము! నీదేశము! నీప్రపంచము!—మఱచి పోకుము.

పువ్వు పనలక్ష్మీ! వెన్నెల గగనలక్ష్మీ! నీవో, గృహలక్ష్మీవి.

విజయదశమి—సరస్వతీపూజాదినము. బాలబాలికలు,—సరస్వతీ! సమస్త భ్యం, పరదే! కామరూపిణి! విద్యారంభం కరిష్యామి సిద్ధిర్భవతు మే సదా—అని పఠింతురు. విద్యాభ్యాసము మఱవకుము.

పఠించితివా?—పురాణవతివ్రతాకథలను, భారతనారీ జీవితములను. చూచుచున్నావా?—దేశారాధనా పరురాండ్రను, విద్యావివేకరాండ్రను.

చనిపోయిన భర్తను బ్రదికించినది—ఒక భార్య. రాజ్యము గోల్పోయిన భర్తతో
అడవులపాలయినది—ఒక భార్య. పాతివ్రత్యప్రభావము తెల్పుటకు అగ్నిలోదుమికి
నది—ఒక భార్య.

భర్తపోయిన వెంటనే చితిపేర్చుకొని సహాగమనమొనర్చినది—వద్దిని. పురు
షునివలె రాజ్యమునేలి శత్రువులతో యుద్ధముచేసినది గూఁసీలక్ష్మి.

దేశముకొరకు, దేశములోని ప్రజలకొరకు, స్వార్థత్యాగముచేసి, కష్టముల
కోర్చి, పాటుపడుచున్నార ఖడ్గరువస్త్రధారిణులగు పోదరీమణులు, ఎండతో! వారిని
నమస్కరింపుము.

కాంతలేని గృహము చింతాక్రాంతము. దినమెల్లఁగవ్వపడి తిరిగివచ్చిన తన
కాంతునకు సంతసముఁ గాంత యిడుఁగాదా?

భార్య, భర్తవలన ఆశించునది భనముకాదు, మనఃపూర్వకమయిన ప్రేమ.
భనము అనురాగమును సంపాదించలేదు. భార్య, భర్తకు ఇచ్చునదేమి? ప్రేమాన్విత
మయిన తన హృదయసర్వస్వము. అమాఱముకమయిన నీమాటలో నీమనసు మెత్తఁ
దనమే హత్తుకొననిమ్ము; అతని కంటిజాడలో నీ నీడ కనుగొనఁగలవు.

చివురాకులవంటి నీపెదవుల మెత్తఁడనము, మకరందమువంటి నీమాటల
మూఢుర్యము, తెలివెన్నెలవంటి నీచూపుల నైర్మల్యము, నీమనసులో చూపించుము.

పార్వతీదేవి పరమతపస్సు చేసినది. పరమశివుఁడు మారుమూపుతో స్రవ్యశ్రీ
మైనాఁడు; ఆమె భక్తికి, కార్యదీక్షకు మెచ్చినాఁడు; తనశరీరములో అర్థము నామె
కిచ్చినాఁడు.

పెండ్లినమయమున వధూవరులకు “అదిగో! అరుంధతి!” అని సత్కృతముల
వైపు చూపింతురు. ఆమె నసిష్ఠుని భార్య, పరమపతివ్రత.

చేతులకు గాజులు, మెడలోవాచీగొలుసు, నడుమునకు ఒడ్డాణము, ఇవి తెచ్చి
పెట్టుకొన్న నగలు. సిగ్గు—ఇది భగవంతుఁడిచ్చిన సహజభూష. సౌందర్యమునకు వచ్చే
నెట్టు దీనివిలువ ఇంతయని చెప్పలేము.

రాజ్యములేలిన స్త్రీలు, కావ్యము లల్లిన స్త్రీలు, యుద్ధములు చేసిన స్త్రీలు,
బుద్ధి బలముచూపిన స్త్రీలు ఎండతో? స్త్రీ సహచరీత్వమునఁగాని మానవుఁడు
ఒక్కొక్కపుడు కార్యము సాధింపలేడు.

గర్వించినవారికి అధఃపతనము. అట్టివారిపై లోకమునకు దయలేదు. వినయము,
శాంతము, గుణములలో మంచివి.

“స్త్రీలు కఠినలు” అని యొక మహాకవి. “స్త్రీహృదయము కూరము” అని యొక కవి. ఈవచనముల యర్థము ధూపుమార్పుట. స్త్రీలకర్తవ్యము. ప్రపంచమునకంతకు మహాభక్తకారముచేసి చిరకీర్తినాజించిన స్త్రీరత్నములు, దేశమునుగాపాడి పేరునిలుపుకొన్న స్త్రీరత్నములు, కుటుంబమునే బాగుచేసి గృహమున కుపకరించిన స్త్రీరత్నములు, ధన్యజన్మలు!

భోగములు శాశ్వతములుగావు. సిగరమైనది పేరు. నలుగురిలో ‘మంచిది’ ‘మంచివాడు’ అనిపించుకొనుటచేతనే జన్మము సార్థకమగును. ఒకరిమనసు నొప్పించక ఉండుట దీనికి మార్గము.

యువతీ! విద్యనేర్చుజ్ఞానము సంపాదించుము. నీభర్త విద్యావంతుడు, నీవు విద్యాసూన్యరాలవు అగుట ఉచితము కాదు. విద్యాజ్ఞానములేనితో నీవు, విద్యావంతుడగు నీభర్త యాలోచనములయందు విశ్వాసముంచుము.

యువతీ! నీభర్త మూర్ఖుడై నచో, మంచియాలోచనచెప్పి అతనిని మంచి మార్గములోనికి త్రిప్పుబాధ్యత నీది సుమా!

పాతివ్రత్యమునకు, శీలమునకు, సద్గుణములకు, ఉదాహరణము హిందూరమణి. హిందూరమణి వై ననీవు ఆపేరు నిలబెట్టుము.

కష్టమునకు, ఆయాసమునకు, ఓర్చి ధనము ఆర్జించువాడు పురుషుడు. ధనమూల్యము ఆర్జించినవానికి బాగుగాఁడెలియును. గృహకృత్యములు నడుపునది భార్య; కావున జ్ఞానవతియై ధనవ్యయ మూహింపవలెను.

సుఖముగాని, కష్టముగాని మనస్సులోనుండును. “ఇంకనా కేమికోఁజాలె?” అనుకొన్నచో ఎప్పుడును సుఖమే. “అయ్యో! నాకిదిలేదు” అనుకొన్నచో ఎప్పుడును కష్టమే, విచారమే.

కులములో గొప్పతనములేదు. వాల్మీకి జన్మచే మాలవాడు. పురంలక్ష్మిదేవి కోమటిది, సహగమనము చేసినది. శ్రీ కృష్ణుడుగొల్లవాడు. వీరిసందఱను మనము పూజింపలేదా? బ్రాహ్మణజన్మమాత్రమున ఫలములేదు. గుణమే ముఖ్యము.

సంసారవిషయమున మానవజాతి, జంతువులనుండి, పక్షులనుండి, కీటకములనుండికూడ నేర్చుకోవలసిన విషయము లేన్నియో కలవు.

కాలచక్రము నిల్చిపోక తిరుగుచున్నది; సంసారియగు మానవుని జీవితము, నల్లే. సుఖదాయకమగు వసంతము, కష్టకరమగు శీతకాలము, ఒకదానివెంట నొకటి వచ్చుచునే యున్నది; సంసారములో సుఖము, కష్టము, నల్లే.

అంతేనేడు వికసించినపూవు జేవు వాడిపోవును. రేయి ముకుళించిన పద్మము సూర్యోదయమున వికసించును. ఇంతలో ఎండ; అంతలో వాన. వండు వెన్నెల; ఇంతలో మేఘమడ్లుపడినది. నల్లగా. కష్టసుఖములు శాశ్వతములుగావు; కావడివండల వంటివి. సంసారమున భార్యాభర్తలు రెంటిని మోయవలసినదే.

ప్రతిఫలము నాసించి యిచ్చినచో, నది యీవి గాదు. మనఃపూర్వకముగా ప్రతిఫలకాంక్షారహితముగా, అవిచారముగా, ఇచ్చినచో అదియే నిజమైన కానుక.

కానుకయొక్క విలువ దానిధనమూల్యములో లేదు. కానుకయిచ్చినవ్యక్తి యొక్క హృదయము లోనున్నది. హృదయముతో ఇచ్చిన కానుక అమూల్యము దానికి ప్రతిఫలము హృదయమే.

రామమోహనరాయ్ కీ. శే. జనమంచి వేంకటరామయ్యగారు

జనసంఘంబులయందునిల్చిన దురాచారంబులంబూని సన్మనీసరసూచితధర్మమార్గముల సొంపులసూపి దేశాభివృద్ధి

ద్ధినిమిత్రంబనిశంబు పాటుపడి నత్మీరుల్ దిశల్ నిండగా ఘనమై మించిన రామమోహనకథల్ గ్రావింపవే మోదముల్.

శా|| నత్యంతేశకడనున్న గ్రాహ్యమనువిశ్వాసంబుతో లోకసంస్తత్యప్రక్రియ భిన్న దేశమతముల్ శోధించి బోధించెగా

నత్యంతబోక్స టెయంచు, గానబడువై షమ్యంబు లజ్ఞానపుం గృత్యంబంచును రామమోహనుడు సంక్షేపించివేదార్థమున్.

శ్రీదుర్గపూజ పర్వదినములు

ఆకుండి వేంకటాశ్రమిగారు

దేవుడు సృష్టిస్థితిలయముల నొనర్చుటనుబట్టి త్రిమూర్త్యర్థమగుడు. బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరార్థమగుడు. సృష్టిజేయునప్పుడు బ్రహ్మయనియు, పోషణపాలన కార్యముల జేయునప్పుడు విష్ణువనియును, లయమొనరించుపట్ల మహేశ్వరుడనియుఁ దెలియఁదగును. ఈ కర్మకలాపమును నెఱపుటకే దేవుడు భూలోకమున నవతరించెను. త్రిమూర్త్యర్థమై న దైవము నారాధించుటలో మన హిందువులలో బహుమతము లుద్భవించి ప్రవర్తిల్లినవి. మతములు, ఆరాధనారూపములు భిన్నములుగఁ గన్పట్టినను దైవమొక్కఁడే. జనులు కాలక్రమమున నీమూలతత్వమున కనుగుణముగనే దేవుని భిన్నరూపములచే నారాధించుట చే యేర్పడిన మతములనుపేరిటి విశ్వాసములఁ దగుల్కొనియున్నారు. ఈమతములలో ప్రధానమైనవి వైష్ణవము, శైవము. ఈమతాలంబకు లొక్కొక్కప్పుడు సాత్త్విక, రాజసిక, తామసిక భక్తిభావములతో తమ యిష్టదైవముల నారాధింతురు. సాత్త్వికభక్తి యుత్కృష్టమైనది.

ఈ దుర్గపూజ శైవులకు ముఖ్యమైనది. మూలతత్త్వము నెఱింగినవారును సమరస భావమున మెలంగు వైష్ణవులు నీదుర్గపూజ యెడ విముఖులు గానేరరు. దుర్గపూజ యాసేకు హిమాలయము, మనదేశమునందాదరముతో నాచరింపఁబడుచునే యున్నది. బంగాళాదేశమున నీదుర్గపూజ ప్రత్యేకప్రాథా

న్యము నహించినది. బంగాళాదేశమునకు ప్రధాననగరము కలకత్తా. పూర్వమీ నగరము కాలీఘట్టమనుచేరఁ బిలువఁబడుచుండెను. ఆనగరమున ప్రసిద్ధమైన కాలికాలయ మొకటిగలదు. పూర్వమా దేవికి నరబలులు కూడ నీయఁబడుచుండెనని ప్రతీతిగలదు. సర్కారువారిచే నిప్పు డట్టిబలు లాపివేయఁబడినవి. బంగాళాదేశీయులకు కాలిక యలు వేలుపు. వారాదేవిని 'కాలీమాత' యని పిలిచెదరు. ఆదేవికి సింహము వాహనము. ఆమె శక్తిస్వరూపిణి. ఆమెకు దుర్గ, చండికి, మహిషాసురమర్దని యను నామాంతరములు గలవు. ఈమెకుగల యితరనామములు ఉమా, కార్యాయినీ, గౌరీ, కాలీ, హైమవతీ, ఈశ్వరీ, శివా, భవానీ, రుద్రాణీ, శర్వాణీ, సర్వమంగళా, అపర్ణా, పార్వతీ, దుర్గా, మృడానీ, చండికాంబికా, ఆర్యా, దాక్షాయణీ, (చైవ) గిరిజా, మేనకాత్మజా.

కాలిదాసు తన కుమారసంభవకావ్యమున నొకసందర్భమున పార్వతికి 'అపర్ణా' అను పదమును ప్రయోగించెను. పార్వతి శివుని పెండ్లాడుటకై ఘోర తపమునరెచును. ఆ తపస్సుచేయుటలో నిరాహార్యులు, ఆ కలములనైన భక్షింపక తపమునరించెను. అందుచే నన్వర్థనామ మామెకు గల్గెను.

పార్వతికి కుమారస్వామి యను కుమారుడు గలడు. అతడు 'యుద్ధదేవత'గా తండ్రిచే నియోగింపఁబడెను. శివునికి వీరభద్రుడను మరియొక కుమారుడుగలడు.

ఈ దసరాదినములలో సాముగరిడీలు— నేర్చువారెల్లరు తమ వ్యాయామమునకై యుపయోగముచేయు నాయుధములను పూజ చేయుదురు. వీరభద్రుని విగ్రహమును యూరేగించుచు సాముగరిడీలను నేర్చువారందఱు తమకుగల యాయుధముల నుపయోగించు నేర్పును ప్రజలకుఁ గనపరతురు. అట్టి యాయుధముల పూజకే ఆయుధపూజా పర్వదిన మేర్పరుపఁబడినది.

ఈ మర్గపూజాదినములలోనే 'సరస్వతీ పూజ'ను ప్రాధాన్యముగ కొందఱు చేయుదురు. సంగీతకళాపాసకు లీదినములలో గాన కళావినోదముల కాలముగడపుదురు. బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరుల సతులగు సరస్వతి, లక్ష్మీ దుర్గలకు కొందఱు పూజలుచేయుదురు. ఈ పూజలు ముఖ్యముగ 'నవరాత్రుల'లో జరుగును. పూజలు 'దసరా' నాటితో ముగియును.

'విజయదశమి' అను కడపటి పర్వదినమునకు భారతసంబంధమైన గాథను కొందఱు చెప్పదురు. పాండవు లజ్ఞాతవాసకాలమున

తమ పాశుపతాది దివ్యాస్త్రములను తదితర శస్త్రముల నితరులకు తెలియకుండునట్లుగా శవముతో నిమిడ్చి దానినొక శమీవృక్షముపై దాచిరనియు, వారి యజ్ఞాతవాసదీక్ష ముగియునంత వారాయుస్త్రముల నాశమీ వృక్షమునుండి దిగిచి, వానిని గైకొని తమ శత్రువులతో పోరగా, జయముబడసిరనియు, వారి విజయమునకు జ్ఞాపకార్థముగ నీ'విజయ దశమి' యను పర్వదినమేర్పరుపఁబడెననియు కొందరు విజ్ఞులు చెప్పుదురు. అట్టి దివ్యాస్త్రములను భరించిన 'శమీ' వృక్షమిట్లుఁ గొండాడఁబడుచున్నది.

శ్లో॥ శమీ శమయలేపాపం, శమీ శత్రువినాశనీ

అర్జునస్యధనుర్ధారీ, రామస్యపీఠవ్యాసీ.

ఆ స్తికులగు వారెల్లరకీ 'పూజాదినములలో' అంబికాపూజచేయుట శుభంకరము. దక్షిణహిందూదేశభాగముల దాక్షిణాత్యులైననవరాత్రుత్సవముల నెంతో మనోజ్ఞాలంకరణములతో 'బొమ్మలకోలువు'లను నెలకొల్పి సంగీతాదికముల వినోదింతురు.

ప్రణయసౌఖ్యము

అధికార్థ సూర్యనారాయణరావుగారు బి. యే. బి. యల్.,

జలజలమని భంగంబులు జలధిబొంగుచు

గలచె మానసంబు మృదులగానముతోడ!

చందురుండు మబ్బులేని చదలవెలుగుచు

విందొనకై కన్నుగవకు వెన్నెలతోడ!

జానకీ సుమాంగి నాదుసరన నవ్వరు

ప్రాణములకు హాయిగూర్చె ప్రణయముతోడ!

శత్రు హృత్

పీలకాగణవతిగారు

ఏరుల కొలనుల కొండల కొనల
వనముల పోలముల సంద్రములన్
వెన్నెల తళతళమెరయుచు ముంచెన్
నిశ్శబ్దముగా పాగుచును.
అకాశమ్మున వెండివంజరము
నల్లిన చల్లని జాబిలి
రెల్లుపూల తెలిరేకులచిడుముచు
లోకమ్మంతా విరజిమ్మెన్.
తెలిజలదమ్ముల మెల్లనడ్రోయుచు
వెండినావవత్తె పరుచిడుచున్
చంద్రుడు భయమున కన్నులుమూయగ
వెన్నెల వెంటనె చాకిరినన్.
తళతళమెరసే యసుకపాదలలో
గలగలపారే ఏరులలో
ఈతాలాడే తరంగములపై
కుండమాలికలు విరజిమ్మెన్.
స్వర్గతుల్యముగు జీవలోకమున
నిత్యముగా నివసించుటకో
కిరణములల్లన దాగెనువనముల
నల్లని తరువుల నీడలలోన్.
అకాశమ్మున నాలస్యమ్ముగ
గూడుల జేరెడు వికరాజుల్

మలపుటు శిరుగుచు వెన్నెకాంతిని
తరుక్కుమని మెరసెన్.
మల్లెలు తెల్లని చంద్రకాంతములు
తారలవలెనే వికసించెన్.
నీటినిముదిగిన ముత్తెములవలె
చుక్కలువెన్నెల జేజరిలెన్.
నాల్కలు కనుపుచు నెమరులుజేసెడి
నల్లని చూపుల గోవులును
కన్నులుమూయుచు తేరచుచు కర్ణము
లల్లన మెల్లన నాదించెన్
మిలమిలలాడే తెలికన్నులతో
గలగలరాలెను నవ్వులతో
నెమలిపించుముల బోలుకన్నీయలు
వచ్చిరి వెన్నెల నాశుభక్తై.
బాలికలందరు కిలకిలవవ్వుచు
భోషణరవములు చెలరేగెన్.
వెన్నెల పలువలు తళతళమెరయుగ
గిరిగిరి తిరిగిరి వేగముగనె.
నవ్వులు వెన్నెల మెల్లదగిలిపెను
నిశ్శబ్దమ్ముగ నీడలు తిరిగెను
ఇసుకల నాడడి బొలమలందరు
కొందరి నెవ్వులు పోల్చుకనె.

ద స రా ప ం డు గు

శ్రీమతి చిల్క పాటి నీతాంబగారు

- ఉ. మేడలు మందిరంబులును మేలిమిపీఠులు సందుగొందులున్
వాడగ వచ్చురంబునును సొంపులునుల్క వివృత్తగీతమూర్తి
వేడుకగొల్ప నెల్లప్పుడవీజనముల్నుదమంద వేడ్క నె
న్నాడె కుభాస్పదంబయి మహాముదమై దురభాధ్యకంబుగన్.
- నీ. మల్లమెల్లులును చేమంతిపూవులనుంచి చాలవేర్చున వింతవదలుచైచి
బలువేడ్కచెల్లువల్యల వన్యదేశియచావలయట్టియస్తానాదేవీ
మేలుబంగారుపజ్రాలభూషణముల పాంకముమీర నలంకరించి
ముద్దుమోముల తిల్కములపిద్ది కలవమూర్తి చిరునీమేనులకు మచ్చికవలంచి
- గీ. కరములకునీతి కంకుమబరణులిచ్చి నాడులను తోడొనంగి ముల్లెడుపులను
చవుపుడుకుమఁకు విల్వ బాలికలను బంపుయిండిరి వరరాత్రిపండునులను.
- గీ. విరులకొండెవవాట్టి పల్కింకిసాగమ నీరునామంబువిది పులిగోరుచెట్టి
వట్టుదట్టింగిట్టి గోపాలవేషధారిణి యొకర్తు రభ్యుల దరలెవేడ్క.
- గీ. మేర్పిరతనంపుసొమ్ములు మేలమంచి మిసిమిచయ్యెదగొం గరముమను చైచి
పాదముల పందియొడ్రోమ మాలయొకతె నాధికావేషమువనచ్చె నీధివెంట.
- గీ. తాను గృహాలక్ష్మీ గాన రభ్యులవరించ దగదటంచనిచేచి స్వాంతయువదలచి
బాలికాదూపములు వేసవేలుదాల్చి ఆలకి నీధులవరియించు వనగదోచె.
- ఉ. అంగవల్ల మేర్పి నరిగంచుదుమోలములన్ భరించియొన్
బంగరుభూషణన్ కనులపండుపుగా వలంచిమోములన్
రంజుగ కంకుమంబులిడి కన్యమంగంభము మైవలంది యె
ప్పొంగఁచు పేటంబులకు చోరును నీధులవంట వేడుకన్.
- నీ. ఇంటింటి యొదును తెలమిబూలించిన వనపు పై వనపు పెంపెవసురుండ
కమ్మచావులు వికర్తగ్రమ్మ దండవముచై పైమెనిమెపూత వరిభవిల్ల
మునీపెంపుమోముల హరులైన కంకుమబొట్టుపైబొట్టు సొంపులవదించ
విరజాశనదులు వర్ణిభనుమంబులతోడ పైమెనిమెనులుల వరిమరించ
- గీ. కుండ్లు తాంబూలములు వచ్చివనపులొమది చక్కగానుంచి బుడుతలదంకలెట్టి
మనుడ వేదేగ కమతను మందిరముల వేరవర్తురు వరరాత్రి పేటాండ్రు.
- గీ. బాలికల బొమ్మకొల్పల ప్రాభవములు బాలన సరస్వతీపూజనైభవములు
చెలగు నాయుధప్రభూ విశేషములను గరిగివరాత్రిపండునుర్త చెలవ మెవగ||

నేటి స్త్రీల కర్తవ్యము

స్త్రీని, ముఖ్యముగా భారతీయస్త్రీని, వట్టిచీకటిగా చేసినారు. దానికి మనము సిగ్గుపడవలసిన అవసరములేదు. అంధకారము నృప్త్యాడిచుచుండియు లోకానికి అమూల్యమైన వరము. అనందముకొరకు సుఖము దుఃఖమును చేపట్టవలసినవద్దినది. “సృష్టికొరకు, దేవస్సు తిమిరమునే పాణిగ్రహణము చేసుకొనుచున్నది” అని కవిసప్రమాట్టు రచించినాడుని సుభాషితములు.

అని చెప్పి స్త్రీని అంధకారముగానే ఉంచుచున్నాడు. ఇక్కడ అంధకారమనిన, అజ్ఞానమున్న మాటకాదు. కొంతవఱకు అనుసరణము, పూర్తిగా అడకువ. “అడకున అర్థగారవరాహిత్యమును గాదు, నైచ్యమును గాదు” అని గాంధీమహాత్ముని జీవితము ఉపదేశించుచున్నది.

“పూవు, తన రేకులనన్నిటిని రార్చి వేయును; కనుక ఫలముపొందును, లేక సాధించును” అని ఒక మహాకవి పాడినాడు. ఈలాగున తన లావణ్యము, తన జీవము, తన సర్వస్వము రార్చుకొనుటవలననే, ఇట్టి తీక్ష్ణమైన త్యాగమువలననే స్త్రీ, పురుషుడు పొందలేని ఫలమును సాధించును; సాక్షాద్భిప్రసిద్ధి సకమునీరమును; శ్రీహరిపూజయనింపాసనము అధిష్ఠించును; బ్రహ్మదేవుని శిరస్సులలో దూచి మాటలాడించును; మామూలు మాటలో మొదలుకొని, మోక్షద్వారముధాక రానే

శ్రీశతి వింజమూరి వెంకటకృష్ణమృగాడు.

ముందు వడచును. ఇదే భగవద్గీతలోని నిష్కామయోగము, మహాత్ముల నిష్కామయోగము, అర్థావర్తమును అఖలదేశకోమణిగా అలంకరించిన మహావ్యక్తి, వేదకాలము మొదలుకొని వెల్లిదొరలకాలము వఱకు, ఈశక్తియే మనలను ఆ హిమాలయ శిఖరముమీఁద ఉంచినది. కాని యీశక్తి మూలము అనసూయారూఢతలు మొదలుకొని నేటి అసహాయోద్యమపు పీఠవనితల వఱకు, భారతదేశపు స్త్రీలదేయని బుద్ధి మంత్రుల అందఱి అధిపాయమును.

“అది జనకుండు, పిమ్మట నభివ్రా, దవల తనయుడును, శాపకుల్గదా, వనితకుర్వి నన్నుఁడేనియు స్వాతంత్ర్య మున్నదయ్యు?”

అని లోకమనుచుండగా, తాను నవ్వకొనును, అవుననును. తనకు స్వాతంత్ర్య మున్న నేదియో, స్వార్థమున్న నేదియో, సహజ వర్తనమున్న నేదియో, స్వద్భుందవృత్తియన్న నేదియో, నాటినుండి నేటివరకుఁ జెలియును.

పురుషుడు నిరంకుశాధికారియై నిష్కారణముగ వీడించినప్పుడు, “అర్థుడు భగవంతుని పాదపూజాప్రమానములనే తన హక్కుగా నీచింపి, వానిని మూలగా అల్లుకొనుచున్నాడు” అనికూడి గ్రహించుకొని, ఓరిమికో వేదియందును. స్త్రీ, “అతికవ ఫలభారగురుర” గాంచిన తరుపు. “నింక వ్రేలుచు నన్యుతమొనంగు మేళుము.”

అందువలననే, బౌద్ధత్యము లేకుండగనే, మహామేధావి వ్రాసిబాడు. అట్టి మహా
అకాశమందుకొనుచున్నది. పులో వారు వశిష్టోనినారని నా యభిప్ర

అందఱికిన్న గొప్పస్త్రి భూదేవి. ఆమె యము. వా రొనర్చుచున్న పనులగుర్చి
మీను. కాని, ఒక్కమాట. నేటి మన నేను తెప్ప నిచ్చింపను. లోకకల్యాణము
దేశస్త్రిలు కొందఱిలో ఒక లోపము కను నకు, మానవశ్రేయస్సునకు, దేశాభివృద్ధికి,
పడుచున్నదేమో! అది పాశ్చాత్యసీమల సంఘవిర్యాణమునకు, కుటుంబపవిత్రతకు,
నుండి వచ్చిన అంటువ్యాధి. స్వతంత్రజీవ వలయు విద్య, వివేకము, స్వాతంత్ర్యము,
నము వేరు, సహధర్మచారిణి కాకుండ హక్కు, మనము సంపాదించుకొనవలయును.
బోవుట వేరు. “జీవితకాలములో ఇతరు అంతే. అప్పుడు ప్రతిగృహమును, “అర్హో
లాడవలసిన భూమికలేనో మఱచిపోవుట రాజీవశీల భూభవనమధ్య స్వర్గఖండ” మవు
వలన, నా భూమికయొక్క అర్థముకూడ ను. కనుక, అప్పుడే లోకమంతయు బృందా
నేను మఱచిపోవుచున్నాను” అని ఒక ననమగును, వైకుంఠధామమగును.

వ్రతాంతము

ఉటువూరు సత్యవారా.యగ రావుగారు

ఇటులనే గడచిపోయె ఎన్నెన్నోనాకు
శీతలశరన్ని శోపవాసాతిదీన
దుస్సహ భవద్వైతంబున తూలిపోయి
జీవితపు గడియలన్ని నిశ్రీకమాచు.
ఎన్నడి యనంతతృప్తి యాగిపోవు!
హృదయముపగిల్చి, దాన నదించు నా గ
వోష్టరమ్యము; రక్తనాశోర్ధమాచు
ఉచికుబికి వెల్లువలుగట్టె నొక్కమారు
ప్రణయరసమెల్ల; నీదివ్యపాదసవిధ
సీమలకృశించి నిన్ను దర్శించ లేక,
ఏల యీగుండి యింతలో ప్రేలిపోదు!!

గీ॥ తనివీరే చేట్టు లందరికన్న ములచేత |
 వెరచిరే భూతకాళోలముచేత |
 విడచిరే యత్న మమృతంబు పొడముదకుక |
 విశ్వతార్థంబు నదలరు నిపుణమతులు॥”

—భర్తృహరి.

శ్రీమతి ఎ. జానకమ్మగారు నాక కన్యకామణి హైకోటు న్యాయవాదిగా నమూదుకాబడినయట్లు గత నెల మధ్య హిందూపత్రికయందుఁ జదివి ఆమె తీవ్రత సంగ్రహమును సంపాదించి, మన యాంధ్ర సోదరీమణులకు నివేదించుటగాక యని సంకల్పించి వారి యింటికిఁబోతిని. హైకోటు వక్తిల్లలోఁ బ్రసిద్ధులగు శ్రీమాన్ యం.యె. శ్రీనివాసయ్యంగారి కుమార్తెయే యీ శ్రీమతి జానకమ్మగారు. శ్రీ అయ్యంగారు నన్నాడనిచి తమ బిడ్డలఁ జూపించిరి. శ్రీ జానకమ్మగారే గాక యీమె తరువాతఁ బుట్టిన ముగ్గు రాదుబిడ్డలునుగూడ బి.యే.లు ప్యాసె యున్నారు. అందులో శ్రీ జానకమ్మగారి తరువాతి యీమె, ఎప్రెజ్ టెన్ కోర్సు * పూర్తిచేసి పరీక్షకుఁ బోనున్నది. ఈమె తరువాతి యీమె ఎప్రెజ్ టెన్ కోర్సున శిక్షణ బడయుచున్నది; కడసరి చెల్లెలు బి.యల్. క్లాసులోఁ జదువుచున్నది. ఆహా! ఆ తలిదండ్రుల భాగ్యమెంత యనవచ్చును! ఈ సందికయందు వారందరి ఛాయాపటములును ననామములై

చిత్రించఁబడియున్నవి. మరియు నా పుణ్య దంపతులు ఈ బిడ్డలందరితోఁ గూర్చున్న ఛాయాపటముగూడ దీవనున్నది. ఇంతే కాక “మీ యనుభవజ్ఞానము నొక వ్యాసముగా వ్రాసి లోకమునకుఁ బ్రసాదించు” డని నేను గోరినవెంటనే వారిచివ్రాసి దయ చేయించిరి. అదియును భావాంతరీకరింపఁ బడి యిందు ప్రకటితమై యొప్పుచున్నది. పాతకలోక మీ యంశమును దిలకించి యానందింతుగాక!

“బాలికల విద్యాభ్యాసముఁ గూర్చి మీ యనుభవమును తెలియఁజేయుడని గృహ లక్ష్మీ సంపాదకులు నన్నుఁ గోరిరి. నేను నట్లే యంటిని. మన యాదుబిడ్డల దుష్కృతినఁ గూర్చియు, దానిఁ జక్కఁజేయుటకుఁగల మార్గములఁగూర్చియు నాకుండిన యభిప్రాయములు, నా యనుభవమువలన మరింత బలపడినవి.

నేను, యఫ్.యే. క్లాసులోఁ జదువుచుండినపుడు, మా వైష్ణవశాఖయందుఁ బండ్రియొక్క బాలికయొకతె, పండ్రియొక్క యొకటి రెండు వారములలోనే పాపము

* బి.యె. బి.ఎల్. పరీక్షయందుత్తీయయిన పిమ్మట అనుభవశాలలగు న్యాయవాదులవద్ద శిక్షణబడయుటన ఎప్రెజ్ టెన్ కోర్సు అందురు.

విరంతుడైనది. ఇది వివేకానే నా గుండె ప్రకటించింది. “ఈ ఘోరిస్థితినుండి యాదు పిల్లల నుద్ధరింపలేమా” యని నేనును నా తోడి మరణింకడు విద్యార్థులును తీవ్ర యోచనలతోను నారంభించిరిను. ఆమె టనే యొకమీటిం గేర్వాలునేయఁబడింది. మా పూర్వమువేదక మా పెద్దవాండ్ర కేమి తెలియును? “ఇటువంటి యనవసరపు టధిక ప్రసంగములు చేసి కొంసమీడికఁ దేవల” దని వారు యమ్ము గట్టిగాఁ జవాల్లు పెట్ట నారంభించిరి. ఆకాలములో మేము చేయఁ గలిగినదేదియు లేకున్నను, సంఘమునం దవ్యవస్థాపన వివాదమును యిట్టి ఘోర వార్తలు, మా యుక్తేకమును మూత్రము రేపుచుండినవి.

కాశీరమమున నా కాథురాదిపిల్లలును ఒక మగవాఁడును గల్గిరి. నేను చిన్నప్పటి నుండియు ముగియలేనము గలవాడనగుటఁ జేసి “మీకు కులాచారములను గూలఁ ద్రొసి అడువిడ్డల నధోగతులపాలు సేయు నేమా” యని మార్తిల్లి, గుండెలడలఁ జేసుకొనుచుండెను. కాబట్టి యాపె బ్రతికి యుండఁగ నేమొనటి యిద్దరి విడ్డఁకు ముడి పెట్టించినది. ఈ వివాహములు చేసి నేనును నా భార్యయుఁ బొందిన యనుభవములు, శ్రీహరి, మా పగవారికై న మేము కొర ము. అది యట్లుండుగాక.

అదెల్లతో “బ్రవంచక మెల్లఁ దలకీందు లగుఁగాక, కాని యీ మిగిలిన కూతుండ్ర వివాహవిషయమును వ్యష్టమందైనఁ దలం పవల”దని నేనును నా యిల్లాలును దృఢ నిశ్చయము చేసుకొంటిమి.

పోదరీమణులారా, యివట నొక దిన్న ముచ్చట తెప్పి యావల నా తరువాతి కథకు వత్తును. ఒక యువాధ్యాయుఁడు, “మన కెప్పుడు గడపునింపి కట్టుకొనుటకు వెచ్చని గుడ్డలనిచ్చు అంతువేడి?” యని ప్రశ్నిం చెను. అపు డొక బాలిక చప్పునలేది ‘అప్పు’ (తండ్రి) యని బదులిడెను. ఎంత తమాషాగానున్నను ఈ ప్రత్యుత్తరము కుటుంబయాత్రయందుఁ బరమసూక్ష్మతమే కదా! పర్వత విడ్డలఁ జెంది పెద్దవారలఁ జేసి, మంచి చెడ్డలఁ జెలుపుచు వాఁయందు నెల్లవేల సానుభూతిగలిగి వారి సుచ్చస్థితికిఁ దెచ్చుటకుఁ దండ్రియే, ముందు తల్లిగా మారిపోవలయును. లేకున్న వ్యవహారము కుదురదు. తల్లి మారనక్కరలేదు. ఆమె కీగుణములు స్వభావసిద్ధములే. ఇనను, ఆమె మూత్రము సనాతనాచారసంకచితస్వభావ కాగుడదు. అద్భుతవశమున నాకంటె విశాల తరహృదయయైనది నా భార్య. కాబట్టియే నా యాటలు నాగినవి.

“పిల్లలకఁ బండ్లిండ్లు పెద్దు, వారిని జదివించి తరవలయు”నని మే మాలుమగ లము ఇభిరు నిశ్చయముఁ జేసుకొంటుకు ముందుఁ గీర్తికేమైన నమహానీయుఁడు జి. సుబ్రహ్మణ్య అయ్యరుగారితో సలహా చేసితిని. ఆ పుణ్యాత్మకుఁడు “మూఁడు మాటలు కొంగున ముడిపై చుకో”మ్మని సెలవిచ్చెను:—

1. నాధారణముగా దినమున కొకయోక వెచ్చముసేయునపుడు పండగలు పర్వదినము లందు మఱినాల్గణాలు వ్యయముచేయ సిద్ధుఁ డవగుము.

శ్రీమతి. యం. ఎ. యదుగిరికన్య
వి.యె. వి.యర్.,

శ్రీమతి యం. ఎ. కృష్ణమృకన్య
వి.యె. వి.యర్.,

శ్రీమతి. యం.ఎ జానకికన్య వి.ఎ.వి.యర్
అక్వో శీట్

శ్రీమతి యం. ఎ. రుక్మిణీకన్య వి.యె.
(ఈమె వి. యర్. స్థానంలో
చదువుచున్నారు)

మా తృప్త వ ము

దేవగాంధారిరాగము

పల్లవి.

[ప్రేమపూతా, మాతా, సుచరితా ।

చరణములు.

నకలచరాచర నికరాకారే
వికసిత సురుచిర ఘనవనవారే
అకలంకే విమలోదకపూరే. [ప్రే।

ఫలభర విసమిత తరువర మూలే
సులలిత శుకపిడి కలరవ మూలే
మలయోత్పన్న సమీరణ లోలే. [ప్రే।

కోమల కలమ కదంబకకాంఠే
సోమ సుమాన్విత కుంతలప్రాంఠే
రమణీయోజ్వల రత్న స్వాంఠే. [ప్రే।

మధురరవశ్రుతి వచన విలాసే !
విధురిత తిమిర సమూహ వికాసే
అధరీకృత పరదేశ మహాకే. [ప్రే।

సితముఖ పశుబల పిడితకాయే
శాత మహాన్నత ధర్మవికాయే
అతిధీరే జయ పావని గేయే. [ప్రే।

శ్రీ మతి ఎ. కోమలమ్మ గారు

చిన్నిగృహలక్ష్మి

సీ॥ అఖిలభూజనముల కల్లారుముద్దుగా

అల్లిబిల్లిగూచు వర్ణిల్లుమమ్మ

ఆలిలిమాటల చిన్నివడ్డెంబుల

ప్రేథంపుబల్కుల బరగుమమ్మ

అవనిదిరంజీవివై నిత్యసాభాగ్య

వైభవంబులుగల్గి వరలుమమ్మ

ఎలమి కాంతామతల్లులకెల్ల వారోగ్య

భాగ్యంబులొసగుచు బరగుమమ్మ

సీ॥ నిండుదినరాదినంబుల పండుగులకు

బుధులొసంగెడి దీవనల్పాందివేడ్క

ధరణిపెంపొంది తామరతింపరట్ల

చిన్ని గృహలక్ష్మి యభివృద్ధిజెందుమమ్మ॥

గృహలక్ష్మీ కొ క మాట

శ్రీపాపలక్ష్మీ వారాయణమూర్తిగాఁ, వి. ఏ.

మాయంటికడుదెంచి మాగృహిణులకెల్ల వలఘునలీధర్మములనుగఱపి
ప్రణయార్ద్రభావ పరంపరావీదికా జోలికాపాఘుల లీలనూచి
శకువులబెంచి సచ్చిణంబునొసంగు మాతృధర్మముల రీతితెలిపి
వీరపత్నిమణి సారదాత్రాంశ కలితపవిత్రగాఢలనుచెప్పి.

మురిపెములమూటవై ప్రాథమకసరీరి

నిరుపమానందదాయవై నెగడుచుంట

ఆరుసంవత్సరాలవయస్సులేరి

నీకు “గృహలక్ష్మీ” యెటులబై ప్రాకటముగ.

నినుగని నీదుముచ్చటల నిత్యము వీనులవిందుగాగ నె
మ్మనమున నుత్సుకంబొదవ మాగృహలక్ష్మీలు నీదురాక్క
అనిశములూచుచుండిన సహ నెలకొనకమారెదను ఏ
ఫణినియొకించు కేనియును భావ్యమొకో “గృహలక్ష్మీ!” చూడుమా!

మహిళామండలికెల్ల సభ్యుడయ మమ్మా! యెప్పుడున్ గూర్చుచున్
మహిగోనెల్లెడ పాటివారల నమందప్రాభవోపేతవై
మహిరాంకూడయమధ్విక్తు గృహలక్ష్మీ! మానినీరాజిన్
రహిసత్యంతముదంబుగూర్చి కలకాలంచీపు వర్ణిల్లుమా!

క త్యోజి—ఖండాగతి

అమ్మ రావమ్మా ॥

అమ్మ రావమ్మ తలశమ్మ మముఁగాపాడె ।

వమ్మ పరతము పదము—లే నమ్మినా ॥

అమ్మ ॥

ఇమ్మహినిసివిహాప—కమ్మలొనగుదువనుచు

కమ్మనిలుతునితొడి—కలనై నబాయదట ॥

అను॥

సీ వృదుతనువును గని—సీ పరిమళమును గొని ।

సీ మహాత్యమును విని—సీరహాత్కి !

తామరపదకన్నెతి—త్యాగరాజామ్మితి ।

ప్రేమతో శిరమువను—బెట్టకొన్నాడిట ॥

అమ్మ ॥

ఏడి? — ఏమైపోయాడో!!

సాయంత్రం మయిదు గంటలయింది. చల్లని పిల్ల గాడ్సులు పిస్తున్నాయి. మేడమీద వడ్డిగవులైత్రు గడి. గడిలో పోకటేటి (Table), రెండుకుర్చీలు వున్నాయి. పేలికమీద రెండుపుస్తకాలు చూత్ర మున్నాయి. కిటికీదగ్గరగావున్న చుంచమీద పడు కుని విజయకు నిద్రపోతున్నాడు. ఒకటోడ్రామా (Othello Drama) తెరచి పించుంది ప్రక్కమీద వుంది. కాకితాలు గాలికి ఆటాయిటూ కొట్టుకుంటు న్నాయి. విజయుని ముఖమీద చిగ్గలాడుతూ వున్న ముంకులను మార్మొకిర దాలు ముద్దు పెట్టుకుంటు న్నాయి. మార్మొకాంతి విజయుని పచ్చనికరీరానికి మకింత వన్నె తెచ్చి పెడుతూంది. 'రెండుచేతులూ నుండెలమీద పెట్టుకుని నిక్కింతగా నిద్రపోతున్నాడు. ఇంతలోనే "విజయా!" అని పిలుపు విసలువ్విది. కళ్లు తెరచి చూశాడు. వత్సలూ సరోజిని మంచునుంది. లేతనులాచింగుచీర కట్టుకునుంది. పొడుగైనబట్టు చగంపరకూఆర్లి అనుచవర్సరబ్బన్ (Ribbons) ముడేసి వుంది. మెడలోని చిన్నవిగ్గోలును మెటమీదనుంచి కేలాడుతూంది. చెవులను బోలకుం చేతులను రెండు జతల గాజాలూ మాత్రం వున్నాయి. కాళ్ళకి జరిపని చేసిన నీలిరంగు మళ్ళిల్ స్లిప్పర్స్ (Slippers) వున్నాయి. నలున్ను పడచోరుకంటే యెక్కువ వుండదు. ముఖమి అంతనుడ్రనిరికాదు రెండులో విజయున్నీ మించుకుదిగాని తీసిపోదు. ఈయారి విజయుడికి కనిపించినంతోనే నిద్రమత్త పదిలి పోయింది.

విజ—లో! యెంతవేమైంది మవ్వోచ్చి?
 సరో—యెంతవేపో కాలేదు గాని—అయిన కాటి పొతూన్నా పెళుకువరా లేమా? వన్న నాలుగు స్తుంకే రమ్మన్నా కే—గ్గికాదుకోసం!
 విజ—నిద్ర లాగా పట్టిపోయింది. తెలివిరా లేదు.
 సరో—చగలూ రాత్రీ కూడా నిద్రకింతే సరిపోలే— చీకెల్లా పొద్దువురావు?

శ్రీమతి చోలారగడ సత్యకళాచేవిగారు

విజ—యేదో—నిద్రపట్టింది. నాని కేంతెయ్యమం టావు! మావార్లిలాగే ప్రాణాలు కొరికేవారు. కన్నుమూసేవరికి కర్రతీసుకో చేసాడు మాతండ్రి. సాయనూరులో చదువుపెట్టానుగదా అని తెలకడిచి చూసుకుంటుంటే మవ్వ పట్టించానే:చిటి నా తాళం?

సరో—అవును—నాకెందుకు! అడగటం నాదికప్పే. (అంటూ రెండడుగు లేచింది.)

విజ—వచ్చింది కోపం? వళ్లకు—లో! వత్స టాలకంటేకూడా కోపం తెచ్చుకుంటానే? యిలా వచ్చి మర్సీలోకూదో. అట్టే ఆలస్యంలేదు; నేనూ వచ్చేస్తున్నా. అవునుగాని, మోహమడింకా రాలేరెందుచేతకో?

సరో—నీను చూ సోచ్చావు; మోహమి దెక్కడి కల్లాడోగాని, గది తాళంనేమంది.

విజ—పోప్టాఫీషునుంచి యింకారా లేమా?

సరో—పోప్టాఫీషుం కెందుకూ? ఆలసక్లడమే నేను చూడలేదు.

విజ—వాళ్లవాళ్ల బిల్లిరనుంచి మనిఆర్డరు (Money order) వచ్చింది కాబోలు. పోస్టుబంట్లోను రెండు చూడు చూట్లు వచ్చి తిరిగిపోయాడు. అందుకోసం రెండు గంటలకే వెళ్లాడు. యేమం ది! యిలాంటి వ్రాళ్లలో దబ్బలోవుంది కని. ఒకకోణ యిటూ ఆటూ ఆయినా, హాస్టల్ (Hostel) వాళ్లు మంచివాళ్లు గనుక స్టూడెంట్లు (Students) పుచ్చెప్రానుంది. ఆయినా నీకు పర్వాలేదులే; రెండు కోణాలు ముందుగానే వస్తుంది. ఏమీ మరీఆర్డరు.

సరో—అవును! చూటలోనే వచ్చాడు—మోహ ముడు. ఏం మోహనా! చాలా త్వరగావచ్చావే! మోహమడు చామనిచాడు; కొంతం వన్నని మనిషిలే చెప్పొచ్చు; యిర వైయేళ్లకంటే యెక్కు

వుండవు. కళ్లకి నల్లనికాడలుగల స్పెక్టకిల్స్ (Spectacles) కూడా ఆమెమీదికి అందంగానే వున్నాయి. నవ్వుముఖం—నవీనవాగ్ధులలో మొదటి వాడులాగు కనుబడుతాడు. మొత్తంమీద అంద మైనవాడనే అనుకోవచ్చు. విజయమోహనుల కిద్దరికి సమానవయస్సేగాని, విజయుడే పెద్దవాడులాగు కనబడతాడు.

మోహ—నమంచి బాధిలో యెరిగిన్నవాళ్లు కనబడి వాళ్లంటికి నీమకల్లారు. వాళ్లంతసేపటికీ నల గట్టాను వదిలిపెట్టలేదు. అంచేత ఆలస్యమయింది. ఏదీ! ఈయన వ్యవహార మింకా తలదువ్వడం దగ్గరవుండే!

విజ—అబ్బే—వాడేం ఆలస్యంలేదోయి. నువ్వొకా రారేదనే వూరుకున్నా.

మోహ—నేకోర్చి దువ్వైతానమకున్నావా? సకో—అదికాదు—మోహనా! నేను లేపేదరకూ నిద్రలేపలేదు.

మోహ—అలాచెప్పు నాయనా! నీ వ్యభావం నే తెరగనూ! నేరం నీమీదంచుకోకుండా యెవడి పెత్తినైనా యద్దెయ్యటానికి నీయంతవాడు లేడు. సకో—దిన్నతవాన్నుంచి యెరిగిన్న మనదగ్గరే యింత నాటకమాడుతున్నాడు—కోత్తవాళ్లదగ్గి రెల్లా నటిస్తాడో!

విజ—వదండి—వా ఆలస్యంలేదు.

మోహ—ఇంకెందుకు? అరవుతోంది. ఇహవెళ్లట మెప్పుడు—రావటమెప్పుడు? ఒకచేర వెళ్లివా రావటం కొంచె మాత్రమైతే గేటులిగియొ కూర్చుని, యీ సాంబారుగాడు చచ్చివా తాళం తియ్యడు. చల్లనిగారేస్తూంది—యీ వసారాలోనే కూయందాం వదండి.

సకో—అవును విజయ! మోహనుడు చెప్పిన సలహా కాగానేవుంది. చావకూడా వేసేవుంది—అక్కడే కూయందాం.

మోహ—అయ్యో! మావాడు పాపం కట్టవడి క్రాపిండు దువ్వాడు—అందుకోసం ఆలోచిస్తు

న్నట్టున్నాడు.

విజ—నీ మొహంలాగుండి—చలిదానికి హాస్యమే. మంచిసీళ్లు తాగటానికి గ్లాసుకొడుంకో అని చెబుతుంటేను?

మోహ—మన మింకా యీగదిలోనేవడి మగ్గుతున్నాం, సకో!ని అప్పుడే వెళ్లి చల్లగాల్లో కూయండి.

విజయడు మంచిసీళ్లు త్రాగి, సిగరెట్టు ముట్టించాడు. అద్వైతజామెంట్సు (Advertisements) కోరు, సినిమాపిక్చర్లు (Cinema pictures)తోను నిండిన మేగజైను (Magazine) ఒకటి చుట్టుకుని విజయ మోహనులు వసారాలోక్కారు. సకో!ని పూల మొక్కలనక చూస్తూ కూర్చున్నది. సకో!ని మోహనవిజయలు మగ్గురూ చావమీద వరుసగా కూర్చున్నారు.

విజ—మోహనా! నువ్వొకరికే కూయంటే కాగుండలేదు. ఇరుగో!

మోహ—వా కలవాటులేదు. నమ్మ చంపకు నాయనా! నీకు పుణ్యంవుంటుంది.

విజ—ఒకమాటు కాలివేసరి—అదే ఆలవాటువు రుంది.

మోహ—ఏం మునిగిపోయింది—దిక్కుమాటికుసాగ ముక్కునా నోటా వదులుకుంటూ, అంత బాధ వడి ఆలవాటుచేసుకోవడ మెందుకు?

విజ—సిగరెట్టు కాల్యదంకూడా ఒకదిగ్గ మైన దర్జా లక్షణమే—తెలుసునా?

మోహ—అదాన్నం—యెంచుచేతకో నీ పెదవు లింకా యొరగావున్నాయి గాని, సిగరెట్టు కార్చేవాళ్లందరి పెదవులూ నల్లగా పొగయారి పోయంటాయి. ఆయినా యిప్పుడాట్టే సిగరెట్టు కార్చేవాళ్లు కనపట్టలేదు.

విజ—పోనీలే—బలవంతపెట్టడ మెందుకు? చెప్పని వారిని చెరచకూడదన్నాడు—పెద్దలు. మన యిద్దరిలోనూ రెండుపద్ధతులు కాగుండలేదు.

నేనుకూడా క్రమంగా మనయ్యదానికే ప్రయత్నిస్తాను. అవునుగాని—రోజూ! యేమంత చదవరిగవవున్నావని—మొగ్గైవర క్రద్ధగా చూస్తున్నావు?

సరో—యేంజయ్యమ? మీ వాదోపవాదా లెంత నీచటికీ ముగియండే?

మోహ—ఇంకేదైనా సబ్జెక్టు (Subject) ఎత్తుదురా, ఈగొడ వొడిలిపెట్టి! ఏమోయి! కలవులు దగ్గర కొట్టున్నాయి. ఓ. యే. అయిపోయిన కర్వా లేం చదవాలనుకుంటున్నావు?

విజ—మన పూర్ణిమ కర్వాని ఆలోచించకూడదా? ఇప్పుడే యెందు కాశ్రమంగా?

మోహ—మన పూర్ణిమ నేను చదిరోజులకంటె యెక్కువైతే. మా అక్కగారి మామరికి యీ వేదవికాలములో వివాహంచేపారట. బహుశా నే నక్కడికెళ్లిపోవసాస్తుంది. మల్లీ మిమ్మల్నిద్దరినీ యీపూర్ణిమేతప్ప కలుసుకోవేమో? నేనున్నా లేకపోయినా రోజూరో ఆలోచిస్తే నీకు మంచిసలహా యిస్తుందిలే.

విజ—మీ అక్కగారిమామరి నీకే యిస్తారా?

మోహ—ఇస్తామన్నార—గాని నేనే యిష్టపడ లేదు.

విజ—పిల్ల బాగుండకవా?

మోహ—బాగుండకేం—చదువుకూడా బాగానే చదువుతుంది.

విజ—మరి నువ్వెందుకు చేసుకోవడంలేదు?

మోహ—క్రాస్ఎగ్జామినేషన్ (Cross examination) చేసి నన్నిల్లా చంపుతున్నావేమిటి? వాకా పిల్లను చేసుకోవడం యిష్టంలేదు. అవునుగాని—నేను చదువుమాటడిగితే యీ ప్రసంగాలోకి దింపానందుకు?

విజ—ఏమో! లేవటిరోజూ మనదికాదు—యేం చెప్పమంటావు?

సరో—విజయదశి నడిగితే యేసంగతి లేండు. యే

విజయమడిగినా, ఫిలోసఫీ (Philosophy)లోకి దింపుతాడు.

మోహ—ఇరవికేకాదు—చాలామందికుంది అనునం. బహుశాచేప్పదాని కేమిలోచనవస్తుడు నీబాగా దొరుకుతుంది—వాళ్లకీ ఫిలోసఫీ. వెరిటేబాంతాల కేంగాని—అసలు నీ అభిప్రాయం చెప్పుమా.

విజ—చెప్పేటందుకేమింది! ఆయితేపూడి వ్రక్కో గంటాగ, ప్యానైలేగియితే నేను నీ అభిప్రాయం తోనే యేకీభవిస్తాను. యేహో. ఓ. యో. ప్యానై బల్లకట్టుక్కుయంచాం. ఆ పైన భగవంతుడున్నాడు.

మోహ—కోర్టులోకూడా నేదాంతోపవ్యాసం ప్రారంభించావంటే బద్దీకలమంటెత్తుకొచ్చి నేను లెకలేస్తాడు. నీ సోమ్యమిపోదుగాని పార్టీలకి క్షవరమవుతుంది.

విజ—సంపూర్ణంగా కాదులే.

మోహ—ఎందుచేతి?

సరో—యూదు కోర్టులు ఉండడంవల్ల.

మోహ—ఒక్క కోర్టులో వ్యాజ్యంపొయ్యేసరికే పార్టీకి కాళ్లు చల్లపడతాయి. ఇన్ని కోర్టులెక్కడ తిరగగలదు?

విజ—రోజూ! నీకేం చదవాలనుంది?

మోహ—డాక్టరీ చదువుతుండేమో?

సరో—నేనింకా ఇంటరుజూనియర్ (Inter junior) లోనేవున్నాను కాదు—వన్నెంచుకూ అడగడం?

మోహ—ఉద్దేశం చెప్పొచ్చుగా!

సరో—వాకు డాక్టరీమీ దిద్దంటేదు. లాయరీమీకే వుంది దృష్టి వాకును.

మోహ—ఇప్పు డాడవాళ్లు చాలామందున్నార లాయర్లు (Lawyers)లో. నీకెక్కువవురున్న కొద్దీ మగవాళ్ల ప్రాక్టీసు (Practice) పడిపోతూంది. అసలు సరోజని పకిలు (Vakil)కే తగిలుంటుంది.

విజ—మనముద్దరిలోకి నేలించునదిలో యెవరు వెలి
వైవవా రనిపించుకుంటానో చెప్పు.

మోహ—దాని కాలోచనెందును—మనలోకి వెళ్తు
వకిర (Best Vakil) అనిపించుకునేది సరోజిని.

విజ—అదుగో! భోజనానికి కమ్మని కాబోలు చెర
(Bell) కొట్టారు.

సరో—నాగదికూడా తాళంలేస్తాను. అదేమిటి!
నాగదిలో లైటు (Light) వెలుగుతుందే!

విజ—ఇందిరా, వినులా పికాయనుందివచ్చుంటారు.
వాళ్ళు వెలిసిందా రేమో!

సరో—వాళ్ళు పికాయలెదురు-చంపుతుంటేకాళ్ళకు-
నమ్మకూడా పిలిచారుగాని, నేను వెళ్ళలేదు.

ఇందిర—ఇంకా మీరిక్కడే కూచున్నారేం-భోజ
నానికిరాదా? (అంటూ వసారాలోకివచ్చింది)

ఇందిరకు చదునెదిమిదేళ్ళుంటాయి. ఎరువు కాక
పోవడంలేక సరోజివంక రూపసిలాను కనవడదు.
కాని యావరజి (Average) మీద అందమైనదే
అనుకోవచ్చు. ఇందిర పిలవడంతోనే సరోజిని గదికి
తాళంలేసి వచ్చింది. నలుగురుకలిసి భోజనానికి
ఇళ్ళారు.

౨

సరోజిని యాతీస్తారు (Easy chair) లోచదునుని
తేకడితీగా పుస్తకం చదువుకుంటుంది. పక్షిపక్షం
లోపాలు పుస్తకంకూడా పైకికిందికి తీసుకుంటుంది.
రిబ్బన్ (Ribbon) కట్టివున్నచోడ ఒకచక్కనుంది
బారీ పేలకు తనులుతుంది. మెడలోని గొలుసును
యెడనుచేతివేలికి చుట్టి చెయ్యి చెక్కిలిమీద పెట్టు
కునుంది. చిన్నచిన్న ముత్యాలలాగు ముఖమీద
చిరుచెసుకులు పోవున్నాయి. కొట్టు లేకపోవడం
చేత మచ్చలేని చంద్రలింగంలానుంది ముఖం. ఎందు
వల్లకోగానిచిరునవ్వుమాత్రం పెదవులమీదికోస్తూంది.
ఈదృశ్యమంతా విజయకు చక్కనునుంచుని
చూస్తూవున్నాడు. సరోజిని, అంతరికము కాని
మెరుపులేకవలె కనవడుతుంది—ప్రేమయోగి. ఇప్పు
వాళ్ళుకుండాచూస్తున్నాడు. పుస్తకంచదువుకుంటూ
తనలో తానే నవ్వుకూ నిర్మలహృదయంతోవున్న

సరోజిని చూడనేలేదు-విజయన్నే. ఇక నవ్వుతుకో
లేక పోయింది కాబోలు—గట్టిగావచ్చింది.

విజ—అలా నవ్వుకున్నా వేం—రోజా!

సరో—అబ్బా! యెవరో అనుకుని పొడిచిపోయాను.

నువ్వేవా! ఈపుస్తకం చదువుకుంటే నవ్వు
స్తూంది. ఒక్కదాన్ని చదువుకున్నా నవ్వుతుకో
లేకుండా వున్నాను. అవునుగాని-మూడు దాటిన
ట్టుంది-యంకా కాఫీ పట్టుకురాలేదే!

విజ—చేకో చెయ్యలేకందో నీకు తెలుసువా?

సరో—అల్సే—నేను చూడలేదు.

విజ—ఇక కాఫీ తెచ్చిందిమాత్రం నీకల్లా తెలు
స్తుంది? అరగంట కిందటే అందరి గదులలోనూ
కాఫీ, ఫలచారం, పెట్టిపోయాడు. నేనూ మోహ
నుడు ఫలచారం పుచ్చుకుని తాంబూలంకూడా
వేసుకున్నాం. నవ్వుకా యిలాగే కూర్చున్నావు.
ఈగలు మునురుకున్నాయని నేనే ఆల్బానులో
పెట్టాను.

సరో—ఎంతదోగవు! ఎక్కడా వచ్చుదేకాలేదే!

విజ—ఇదుగో! (అంటూ ఫలచారం వట్టెమూ, కాఫీ
కప్పు తెచ్చియిచ్చాడు.)

మోహ—ఇవ్వాలే (రాస్తూది మ్యూటీ (Duty) విజ
యబాబుగారు పుచ్చుకున్నారే (అంటూ నువ్వుం
లోమంచుని వట్టెతున్నాడు.)

సరో—ఏం మోహవా! బ్రాదుటినుంచీ యిటువైపుకే
రాలేదే నవ్వు?

మోహ—నేను కందుకూడాను సారు బోచ్చాను.
నువ్వేదోచదువుకుంటున్నావు. డిస్టర్బ (Disturb)
చేయడం యిష్టం లేక చలకరించకుండా వట్టి
పోయాను. అంటూ వచ్చి చక్కనున్న కుర్చీలో
కూర్చున్నాడు.)

విజ—అలావుయకుంటే సాయంకాలంనాకా చదువు
తూనే వుంటుంది. నేనొచ్చి చెప్పేదాకూ కాఫీ
తెచ్చిపెట్టాడనే సంగతికూడా యెరగదు.

మోహ—అవును-యెటువంటిస్థితిలోవున్నా చలక
రించగల వైర్యం నీకుంది.

విజ—తై ర్యానికేం చిన్న చ్చుటిమంటి మనమెరుసున్న
సకో—కానీగా!

మోహ—నీకున్నంత చదువులేదు—సకో—నిదగ్గర—
వాడు.

సకో—నువ్వు పలకరించినప్పు డెన్నడైనా వినుగు
దల కనవచ్చావా—మోహ—నా?

మోహ—లేదు గాని.

సకో—‘కాని’ అని అగటమెందుకు—చెప్పేయ్యి.

మోహ—అప్పే—చెప్పటానికేమంది? నేనే బంతు
కున్నాను—చదువుచేసుకోదానికి.

సకో—ఇక వారేమియింది?

మోహ—ఏవరికీత్రా చ్చి లేదుగాని—ఇవ్వారే వినీమా
(Cinema) ను వెళదామా—చాలా బాగుంటుం
దిట?

సకో—విజయంకుకూడా వస్తే వెళదాం—విమల
వెళదామంది.

విజ—రేపువెళ్లకూడదా?

మోహ—రెండురోజులుంటి చెడగొట్టుకున్నావు.
రేపుండదు. వెళితే యాభూటే వెళ్లాలి.

విజ—శలవులుకూడా దగ్గరి కొస్తున్నాయి. మళ్లీ
యెప్పుటికో? బ్రతికిపోతుంటే రెండుమాడులెల్ల
మాట. పోనీ—యింకాకే వెళదాం.

మోహ—యేమీ అయిపోదు—చాలా రోజులకు
మనమిద్దరము ప్రాగులాడుకునే వుంటాము—
మంచెవరికీ లభిస్తుందోగాని!

విజ—భాగ్యమా—బంగారమా—లభించలేదని విచా
ర పడదానికి? మృత్యువుకోస మంత ముచ్చట
పడడమెందుకు?

మోహ—ఏమో—యిలాటివిస్తూ ఆనందపడేకంటే
లేళ్ళమకుంటేనే నయం.

విజ—లేళ్ళుపోదానికి మనచేతిలో వుందా?

సకో—మోహ—నా! చివరికంటే నిరర్థకలిగిటంత
అవస్థే ముచ్చించినీకు?

మోహ—ప్రపంచంలో వుట్టడం—పెరగడమే. గొప్ప
అవస్థ.

సకో—చివరికి విజయంలే కేదాంతంలోకి నువ్వు
కూడా దిగుకున్నావే? సరేకాని—విమలమకూడా
పిలాయకొస్తామ—మీరు నిద్రంగా వుండండి.
(అంటూ లేచివెళ్ళింది.)

సకో—నిద్ర పడచి వెళ్ళుచున్నప్పుడుకూడా ఏ
రెద్దరి శ్రేత్రాలూ అవిడ చైతే చూస్తున్నాయి.
కాని విజయంలే ముఖంలో రైద్యము, మోహములే
ముఖంలో నిరాశ కనుపడుచున్నవని మాత్రం
ఒప్పుకోక రిచ్చదు. రెండు మాడు నియమాల
వరకూ యెవరూ మాట్లాడలేదు.

మోహ—నాకంటే నువ్వే అదృష్టవంతుడవోయి.

విజ—ఏమియింటో?

మోహ—రెండి ఉండడమే గొప్పఅదృష్టం—నీకు.

విజ—ఆవునులే కాని, రెండిలేకపోలేమాత్రం నీకేమి
లోటుచేస్తున్నార—మీవాళ్ళు?

మోహ—అయినా నీచారివేయ—నాచారివేయ.

విజ—అదికప్పు నీకిప్పుడొచ్చిన లోటుయింది?

మోహ—ఏం? అది సామాన్యమైన లోటు?

విజ—రైపంచేసినదానికి మనమేమి చేయగలము?

మోహ—నా? నువ్వుకూడా వెళ్ళని పడుకున్నా
వేమిటి!

మోహ—సిగ్గొక్కప్పుడు నాకు రైపం ఉన్నాదా
లేదా అని సందేహంకూడ కలుగుకూ వుంటుంది.

విజ—సువ్వించా సందేహంలోనన్నా పడుకున్నావు.
కొంతమంది ఆపలు భగవంతుడే లేదని దృఢపరు
చుకున్న వాళ్ళున్నారు. కాని, నిదానమీద ఆ అభి
ప్రాయం మార్చుకున్నారు—చాలామంది.

మోహ—పెద్దపెద్ద కబురైతప్పు, ఉన్నాడోలేడో
యెవరు చూశారోయి?

విజ—ఆ డిస్కషన్ (Discussion) లోకి దిగితే
యిప్పుడు తెలుసుకూని చదిలెయ్యి.

మోహ—పోనిలే—నాయనా! కేదాంతంలోకి దిగా
వంటే యెముకలు కోరికేస్తావు.

విమల—(సకో—నిద్ర చెయ్యబట్టుకునిపచ్చి) విజయ
నాయనా! రైము అయిపోతుంటే మీరు యింకా
యిలాగే కూచున్నారే?

మోహ—నాదేమి అలస్యంలేదు—మైమిద ఖండునా వేనుకుని బయలుదేరటమే.

సరో—అయితే లేవండి.

విజ }
మోహ } రెండునిముహాలు. (అంటూ లేచివెళ్ళాడు.)

సరోజని అల్మారులోనుంచి రెండు కమల పాకులకల్లిలంతిసి ఒకటి విమలచేతిలో పెట్టింది. ఇద్దరూ నవ్వుతూ పసారాలోకివచ్చారు. గదికి తాళించేసి విమల సరోజని చేతికిచ్చింది తాళించేది.

విజ—ఇంకా ఆలోచిస్తూన్నా రేం? నడవండి.

సరో—మీకోసమే నుంచున్నాం. మోహనుడేదీ?

విజ—అడుగో! అప్పుడేవెళ్లి కేటుదగ్గర నుంచున్నాడు.

సరో—అయితే మనదేనా అలస్యం?

ముగ్గురూ మేడమెట్టుదిగి కిందికివెళ్ళారు.

3

తక్కినివెన్నెల. “చలవగల వెన్నెలల వెలుపు నకు సారథము” అన్నట్లు మందమారుతముతో మిలితమై వచ్చేది నైటుక్వీన్ (night queen) వానవ వెన్నెలదేమో ననిపిస్తూంది. కనుపడుటకు విడియ పడుతున్న క్రోత్త పెండ్లికమా రైలవలె నక్షత్రములు ఉండి ఉండి మినుకుమినుకు మంటున్నాయి. వీటి నడుమ కళాపూర్ణుడైన కుముదరాంధవుడు విలాసంగా విహరిస్తున్నాడు. రాకానుధాకరుని రాజ్యంలో సుఖించనివారుందురా! దాదామీద సరోజని మోహన విజయలు ముగ్గురూ కూర్చుని హిమాంశుకిరణప్రసాద శృంగము ననుభవిస్తున్నారే.

మోహ—విజయా! మీపూరికెల్లి ఫవ్వనవ్వుటినుంచి నువ్వు క్రోత్తమోస్తరుగా కనిపడుతున్నా రేం?

విజ—ఏం? యెలావున్నాను?

మోహ—ఏదో పెద్ద ఆలోచనలోవున్నట్లు కనబడుతున్నావు.

విజ—అ! ఆలోచనకేమంది!

మోహ—నీముఖంలో ముదపటి వికాసంలేర్చుకుంటున్నదేనో!

సరో—ఏదో రెంగ పెట్టుకున్న మనిషిలాగు కనబడుతున్నాడు.

విజ—ఒకవిధంగా రెంగగానే వుందిలే.

మోహ—నీకే మంత ఆదనరముందీ...ఒకవేళ వివాహాన్ని నుంచి కాదుగదా?

సరో—దాని కింత విచారమెందుకు?

ఈమాట సరోజని అజేసరికి, దాహమవుతున్న వానికి నీళ్లచెంబుధ్వని విసబడినట్లు ప్రాణం లేచి వచ్చింది—విజయదీకి.

విజ—మొన్న కలవల్లో పెళ్లివచ్చుడు వివాహంచేసుకోమని చాలా బలవంతపెట్టారు—మావాళ్లు. తొండువడవద్దని వాళ్లకివచ్చుకొన్న వచ్చేవరకీ నాకల ప్రాణం తోకకొచ్చింది.

మోహ—వాళ్లకెల్లాగో వచ్చుకొన్నావుగా! యింకా విచారమెందుకు?

విజ—ఎంత సమాధానపరిచినా పెళ్ళిచేసుకునేవరకు నన్ను వదలిపెట్టేట్లులేదు.

సరో—చదువుతూ రైకాంటే తొందరందుకు నీకు—విజయా?

విజ—నాకేం తొందరుంది? మావాళ్లు నన్ను నిలవ నియ్యడంలేదు. చివరకి యివాళవచ్చిన ఉత్తరంలో కూడా యిదేగొడవ!

మోహ—నీకిష్టం లేకపోతే నేనిచ్చుడు చేసుకోనని చెప్పు. దీనికోసం మింత దిగులుపడకమెందుకు?

విజ—ఆవును—నీకేంలేలుస్తుంది! నువ్వేదో మీ అమ్మమీద రెండురోజులకి కుక్కినపేనునుచేసి కూరొక పెట్టివట్టుతున్నావు! నీలాగు సమాధానం చెప్పడానికి నాకు నీలవుతుందా?

మోహ—బలవంతపు బ్రాహ్మదార్థమా యేమిటి? నేనిచ్చుడు చేసుకోనని చెప్పు. అలాచెప్పితే మీవాళ్లు భూత మేపంటారు?

విజ—అంత స్పష్టంగా నేను చెప్పలేదు—మోహనా!

మోహ—సరే—అలా చెప్పడానికి భార్యంలేవచ్చుడు వాళ్ళ యిష్టంప్రకారం వడయకోవడమే—ఇకదాని కాలోంచడ మెందుకు?

సరో—మోహనా! ఏ ఆలోచనాలకుండా తేల్చేసుకోదానికి యిదేమంతచిన్న విషయంలాగు కనబడుతుందా?

మోహ—వాకిష్టంలేదని చెప్పడానికికూడా చైతన్యం లేనివాళ్ళేమిచేస్తారు. యేవో ఒకటితేల్చుకోక? ఈయన ఆలోచిస్తూకూడా దాని కనకాళమిస్తారా—వాళ్ళవాళ్ళు?

సరో—ఆయినా వాళ్ళకు తెలియాలిగాని, యెదిరించి తల్లిదండ్రులకు జవాబు చెప్పడం కష్టమే.

విజ—అందుకే వాళ్ళకేమీ చెప్పలేకుండావున్నాను. ఈసిట్యుయేషన్ (Situation)లో నేనెంత బాధపడుతున్నానో చక్కమేల్చుకుడికి తప్పయింకెవరికీ తెలియదు.

మోహ—అవునోయి—చెప్పలేనిమాట నిజమే. వాళ్ళు మూర్ఖులుపట్టు పడతారు. ఆప్పుడేమిచేస్తావు?

విజ—ఏదోకచ్చ కిప్పి, బ్రతిమాలో, ఒప్పుకునేటట్టు చేస్తాను.

మోహ—మూర్ఖులు నచ్చతెప్పినా వివరు, వాళ్ళు అనుకున్నంత అయితగవలసిందే.

విజ—అ! అంత మూర్ఖులు కాదులే.

మోహ—పోనీ—మీవాళ్ళమాటకాదు—యింకోకళ్ళమాటనుకో.

విజ—అలాంటి వాళ్ళంటారా—యెక్కడైవా?

మోహ—లేకేం? వాళ్ళకి నచ్చిపట్టిన తీసుకోచ్చి యిట్లని మెడకు కట్టాకుంటావారేదాఅని కొడుకులకు నిర్బంధపెట్టే తల్లిదండ్రులు చాలామంది ఉన్నారు లోకంలో. ఒకచోట ఆనమ్మనం వాడికి నచ్చడమకో—తల్లిదండ్రులు బలవంతపెడుతున్నారనుకో, అప్పుడు వాడేం చెయ్యాలని నీకుద్దేశ్యం? తనకిష్టంలేని పిల్లనే చేసుకుని నాకర్హులని తనకుతానే బుద్ధిచెప్పమంటూ యేవో విధంగా సంసారాన్ని యీడుతూ వ్రండుమంటావా?

విజ—అచ్చే—అలా యెందుకంటాను? మోహ—మరేం చేస్తావు? నీ థియరీ (Theory) ప్రకారం యెదిరించ కూడదుగా?

విజ—రోహ! అటువంటిదీర్ఘలో యేం తెయ్యమంటావో నువ్వు చెప్పు.

సరో—తనకిష్టంలేని పిల్లని చేసుకుని ముఖంగా గడ్డపవలసిన తనలేమితాన్ని దుఖభావనం చేసుకోవడంకంటే, నాకిష్టంలేదని స్పష్టంగా చెప్పడమే మంచిదని తోస్తుంది.

మోహ—తిరస్కరించినట్టుకాదు—అలాంటిదే?

సరో—యేమైనాసరే—అలా చెప్పవలసిందే నా ఆభిప్రాయం.

మోహ—ఏమోయి! నీచైత్రు బలం తగ్గిపోయింది. సరోకినికూడా నాఆభిప్రాయంలోనే యేకీభవించింది. యింకనువ్వే మిగిలావు.

విజ—ఏమో! యీవిషయంలో యింకాఆలోచిస్తేనేగాని చెప్పలేను. మావాళ్ళకేమీ చెప్పడానికి తోచకేగా—కొట్టు మిట్టాడుకున్నది? అలాంటిది నీకుమాత్రం యలాగ్గా చెప్పగలవా? నువ్వు మీ అక్కమాకుమరి చేసుకో వడదంతోటే మాట్లాడ కూరుకున్నారు—మీవాళ్ళు. అందుచేత నీకు తెలియటంలేదు—అకచ్చమఖాలు.

మోహ—వాళ్ళమాత్రం యలాగ్గా వదిలిపెట్టారనుకున్నావా? అసలు చిన్నప్పటినుంచి నాకేయిస్తామంటూ వ్రండేవారు. కాని నేను వినిపించుకునేవాణ్ణిగాను. మాటన్నంతమాత్రాన్ని అయిపోయిందా అనుకునేవాణ్ణి. ఇలా అన్నట్టే అని యేడాదికిందట చేసుకుంటావా చస్తావా అని నాగొంతుక మీదొచ్చి కూరుకున్నారు. చివరకి మాఅమ్మకూడా మాడు వ్రపోవాలిచేసింది—అ పిల్లని చేసుకుంటే గాని వల్లగాదని. కాని నేను దానికి లొంగలేదు. “లొంగం పరమావధమ్” అన్నారగదా—ఇంతలోకే యేం మునిగిపోకుండా మాట్లాడ కూరుకున్నాను. ఇలాంటి చెదిరింపులకు జడిసి పెత్తబడితే అటుపైన ఆకుభరించే వాళ్ళ

మరి నేనా వాళ్లా? ఇటువంటి విషయాల్లో కూడా మొగమాటుపడితే ప్రపంచంలో మన-మీదేం చెయ్యగలం?

విజయ } (మెట్టుదిగి యెవరిగదిలోకినాడు పల్లిపోయి
మోహా } వారు.)

ఇలా మోహమడు లెక్చర్ (Lecture) ఇస్తూ వ్వాడు. సరోజిని మోహమనివంటే చూస్తూన్నది. మొదల ప్రక్కకు ఒరిగివుంది. లోలభలు వెన్నెట్లో తగ్గితగ్గే మెరుస్తూన్నాయి. మడిచేతిచేలినున్న వజ్రపు టుంగరాన్ని యెడంచేతి వేళ్లతో కడుపుతుంది. మెల్ల మెల్లగా వీస్తూన్న గాలి సరోజిని ముందురులపడు ఇటు అటు చెదరిగొట్టుతున్నది. చంద్రకేరణాలు ప్రవహించుటవల్ల ఆమె పక్కని ముఖానికి ఒక నూతన వికాసం కలుగుతున్నది. "చందురు డామొగంబునకు చాకిరి చేయటమైన నన్ను దే" అన్నట్లున్నది సరోజిని ముఖము. ఆవ్వు దప్పుడు రెప్పలు వాలురున్నా దృష్టి ఆగని చైతేవున్నది. మోహమ దింత గొడ వతోవున్నా. చూచీచూడకట్టు, సరోజిని వైఖరిని కనిపెట్టుకూనే వున్నాడు. విషయమడుమాత్రం ఆలోచనలోపడి మతిలేనిరాదులాగు కూర్చున్నాడు. కాని యీసంగ లేమీ కనిపెట్టడంలేదు.

మోహ—వీమోయి! నేనిలావాగుకూనే వున్నాను.

నువ్వేదో ఆలోచనలో వున్నట్లున్నావే?

విజ—లేదు వింటూనే వున్నాను.

సరో—మది డాటిపోయినట్లుంది, యిదిలేదాం విజయా!

విజ—అవ్వదే పదిదాటిందా?

మోహ—ఎంత అయింకో యెలా తెలుస్తుంది నీకు—

భావతరంగాల్లో కొట్టుకుపోతున్నవాడికి?

విజ—నీజంగా అంతటైము (Time) అయిందని నే ననుకోలేను సుమీ!

సరో—విజయా! యేదో ఒకటి చెయ్యొచ్చును గాని అదేమనిగా ఆలోచించి మనస్సు పాడుచేసు కోవ, అతితలోపన అయితే నిద్రపట్టదు. నిద్ర లేకపోతే మెల్ల (Health) చెడిపోతుంది. అంటూ డాడా మెట్టుదిగడం ప్రారంభించింది.)

సరోజినిగదిలో చెండుమంచాలున్నాయి. సరోజిని చెట్టేపరికి యిందర ఒక మంచంమీద పడుకుని నిద్రపోతున్నది. చప్పుడు చెయ్యకుండా తలుపువేసి చెండ్లోవంచంమీదికి పల్లి పడుకుంది సరోజిని.

౪

సంధ్యాసమయము. నూత్యుడు మెల్ల మెల్లగా అంతర్వర్తితుడవుతున్నాడు. ఆకాశమంతయు సంజ కంజాయలో అలముకుపోయి 'కెంపులో' మెల్లన మాడు వాకనము' అన్నట్లున్నది. చిన్న చిన్న మేఘాలు నెమ్మదిగా సంచారుచేస్తున్నాయి. పక్షులు కొలాహలం చేస్తూ చరుగులెత్తుతున్నాయి. తెరచాప లెత్తిన పక్షులు గోదావరిమీద పయ్యారంగా వరు గడుతున్నాయి. పల్లెవాళ్ల పిల్లలు కొంతమంది ఉత్సాహముగా గంతులువేస్తూ వోడ్డున ఆడుకుంటున్నారు. చల్లగాలికి పికాయవచ్చిన యువతీయువకులు ఖులా పాగా మాట్లాడుకుంటూ యిసుకతిన్నెలమీద అక్కడక్కడ కూర్చున్నాడు. ఈ ప్రదేశానికి కొంచెం దూరముగా యెత్తుగానున్న యిసుకతిన్నెలమీద సరోజిని విజయు లిద్దరూ కూర్చున్నారు. సరోజిని మాత్రం అతిమనోహరంగావున్న గోదావరివైపు రెప్ప వాలుకుండా చూస్తూవుంది. విజయుని ముఖము మబ్బుమాటుననున్న మార్మరింబమువలె తేజోవిహీనంగావుంది. చికాకుపడిన మనస్సుతో చిన్న బోయిన ముఖంతో కూర్చున్నాడు—ఆకాశంవంక చూస్తూను. ఇలా మోసం గానే పది పదిహేను నిమిషాలు గడిచినతర్వాత విజయునికేసి చూచింది—సరోజిని.

సరో—ఆలాకూర్చున్నావేం విజయా?

విజ—నువ్వేదోచూస్తూ ఆనందిస్తున్నావు గదా అని నీ ఆనందాన్ని చెప్తొట్టడం యిద్దంలేక నలక రించకుండా కూచున్నాను.

సుందరకాండకథ

౧౧. తపో గృధ్రస్య పదవా త్వమ్నా తేన్ద్రకమాత్ బరీ,
 శతయోజనవి స్తీర్ణం పుష్పజే అవణార్ణవమ్.
 తేత్ర లక్ష్మ్యం సమాపాద్య పురీం రావణపాలితామ్,
 వదన్వసీతా ధ్యానానీ మళోకవసాకాం గతామ్.
 విజేయిత్యాభిజ్ఞానం ప్రవృత్తించ నిజేద్యవ,
 సమాశ్వాద్యవ పై రేఖీం మర్దయామాస తోరణమ్.
 వజ్రసేవాగ్రగాత్ వాత్సా సప్తమన్త్రిమతా వపి,
 శూర మక్షిణ్య విష్వీష్య గ్రహణం సముపాగమత్.
 అస్త్రోజ్జ్వలైర్ మాతృకం జ్ఞాత్వాపైతామహాద్యరాత్,
 మర్దయత్ రాక్షసాత్ వీరోయన్త్రిగస్తాత్ యదృచ్ఛయా.
 తపో దగ్ధాపురీం లక్ష్మ్యమృతేనీతాంచ మైథిలీమ్,
 గామాను ప్రీయ చాఖ్యామం పువ రాయా స్మృతకపిః.
 సోఽభిగమ్య సుహృత్కామం కృత్వానామం ప్రదక్షిణమ్,
 క్షయేదమ నిమి గాత్మా దృష్టా నీతేతి తత్త్వతః.

— హలరామాయణమ్.

సరో—మోహనుడుంటే యీపాటి కేవో కలుద్దు చెప్పి వచ్చిస్తావుండేవాడు.

విజ—సరిగా మనం బయలుదేరే టైము (Time)కే వచ్చా దానింట్లవుడు. తేకపోలే మనం 'వచ్చే' వాడే.

సరో—అయిననుకూడా తీసుకొస్తే బాగుండేది.

విజ—యేడుగంటలబందీలో ఆయన జల్లిపోతుంటేనే!

సరో—అలాగా! నాకు తెలియదు.....

అవునుగాని—విజయా! ఈపిల్లలు అడుకోవడం చూస్తే మన చిన్నతనం జ్ఞాపకమొస్తున్నది నువ్వు.

విజ—నీ కింకా జ్ఞాపకముందా—మన చిన్నతనం?

సరో—అయ్యో! లేకేం? అటువంటి కోణాలు మళ్ళీ యెలావస్తాయి మన జీవితంలో?

విజ—యెవరైనా బాల్యావస్థలోనే సౌఖ్యపడతారు. పెద్దయినతర్వాత యెంతటివార్లయినా యేదో ఒకవిధమైన బాధపడుతూనే వుంటారు.

సరో—యెలాగైనా చిన్నప్పటి సౌఖ్యం రాదనుకో—కాని, నీ విప్పుడైనా యేమీ అంత బాధ పడటం లేదే?

విజ—అయితే నువ్వొకా చిన్నదానన్నమాటే.

సరో—నేన చిన్నదాన్నేమిటి? వాకిప్పుడు నది పోదనదోడు జరుగుతున్నది.

విజ—అయితేమాత్రం నీకు చిన్నతనంకాదా?

సరో—పోనీ—అలానే పెచ్చుకుంటానుగాని, వా కంటే పెద్దవాడవుకాదు—మనస్సేం బాధపడుతున్నాలో చెప్పు.

విజ—కొంత చెప్పుకుంటే తీసుకుంటుంది. నీతో చెప్పడాని కదకాళంలేక యిన్నికోణాలుంటున్నాయి.

సరో—అంతాకాని కేసుంది—విజయా! నీ నెత్తుకు కనపడటంలేదు?

విజ—అదీగాక, అంత లొందరచది చెప్పడాని కిట్టంలేకకూడా కొంత నిదానియోచ్చాను.

సరో—అయినా యెన్నమా నావగ్గిర రహస్యం దాచేవాడవుకావో! నాకు తెలియవచ్చాలనుకుంటూ యెందు కాలస్యంచేశావు?

విజ—నీతో చెప్పితే ప్రయోజనంవుందనే అనుకుంటున్నాను. యెలా జరగవలసుందో!

సరో—విజయా! నీ మాటలతీరు కొత్తగావుంది.

చివరకది వా కసాధ్యంకాదు గదా?

విజ—నీకుతప్పు యెవరికీ సాధ్యంకాదు.కోణా!

సరో—అయితే నువ్వొకరి విచారపడటమెందుకు? మనమిద్దర మొకవ్రాల్లో పెరిగి చిన్నప్పటినుంచీ ప్నేహంగావుంటూ నీకోర్ ఆపడకవచ్చివచ్చివుంటే నడ్డపడకపోలే మనదిక స్నేహ మనిపించుకుంటుందా?

విజ—నన్ను నువ్వు తేలుస్తానన్న ప్రయత్నంవుంది. అందుచేతనే అడగటానికి పాపాపిస్తున్నాను.

సరో—నంగలేమిటో చెప్పడాని కింత ఆలస్యం చేస్తున్నావేమిటి? ఆయిదాటిపోతుంది—ఎప్పుడు మనం తిరిగి వెళ్ళటం?

విజ—పోనీ.కోణా! నీ కంత వినుకుదలగావుంటే చిన్న బాధపెట్టి దలుమికోలేదు. ఇక వెళ్ళదంతే.

సరో—వా కేమీ వినుకుదలలేదు—విజయా! నంగలేమిటో లొందరగా తెలుసుకుందామనే అనురతతో అలా అన్నాను. దానికంటే కోపమొస్తుందని అనుకోలేదు.

విజ—నాఅంత దురదృష్టవంతుడికి కోపంకూడానా.కోణా?

సరో—అలా అనుకోవలసినంత అవసర మేమొచ్చింది నీకు?

విజ—అదృష్టమే, దురదృష్టమే, వాకేం చట్టి దలయకుందో యిప్పుడే తెలిపోతుంది.

విజయా దీలా అంటూంటే సరోజని జెల్లవోయి

కూర్చుంది. ఎందుచేత యిలా మాట్లాడుకున్నాడో అవిడ కర్థంకావడంలేదు. విజయ దొక్కసారి పెద్దనిట్టూర్పు విడిచి తలవంచుకుని నేలచూపులు చూస్తూ పూరుకున్నాడు. సరోజినీకూడా నిర్జీవ ప్రతిమవలె కూర్చుండిపోయింది. ఇలా రెండు మూడు నిమిషాలు గడచినవరకాత తల పైకెత్తి—
‘రోజా’.....‘నీకు’.....అన్నాడు.

సరో—ఏమిటి—విజయా! ‘నీకు’ అని అనిపోయా
లే?

విజ—నామీద..... (ప్రేమపుండ్ర—నీకు?
(అన్నాడు—దీపంగా చూస్తూ).

దీనికేమి జవాబువస్తుందో అని విజయని గుం
డెలు తటతట కొట్టుకుంటున్నాయి.

సరో—లేకేం?

ఈ జవాబు విశేషరికి ప్రాణంచేయకుంది—విజ
యడికి.

విజ—(కొంచెం దైర్యం తెచ్చుకుని) అయితే నీవు
నన్ను ప్రేమిస్తున్నావా?

ఈమాట విజయ దేశినికే సరోజిని చెవులకు
‘ప్రేమిస్తున్నావా’ అనే వాక్యం వెగటుగా తోచి
వట్టయింది—యెందుచేతనో.

సరో—కొత్తవద్దకిగా వున్నాయేమిటి—విజయా—
నీమాటలు?.....నీమీద నాకు ప్రేమపుండ్ర
లేకేం!

విజ—నాకే అప్పుడప్పుడు సంజేహం కలుగుతూ
వుండేది. ఈక్షణంలో నా సంజేహం నివారణ
అయింది. ఇక నే నవ్వువంచుకుట్టికాకేం—నీవు
నాపాలిటి భాగ్యదేవతవైవచ్చుకు? చిన్నప్పటి
నుంచి నీకే నా ప్రణయస్వయాపిణివని అనుకుం
టూ వుండేవాణ్ణి. కాని నా అగ్నిప్రాయ
మెప్పుడూ నీకు తెలియనివ్వలేదు—రోజా! నా
మీద నీకు సంపూర్ణమైన భయపుండ్రని యిప్పటికి
తెలుసుకోగలిగాను. ఏకారణంచేతనైనా నా
ప్రాణం అకస్మాత్తుగాపోయినా యిక నాకు
ఓచారంలేదు.

విజయని వాగ్ధోరణి విశేషరికి సరోజిని ముఖం
యెర్రగా తేవురించింది. కనుబొమ్మలు రెండు ముడి
పడ్డాయి, పైటమీదనున్న గొలుసుకూడ గుండెలతో
బాటు కొట్టుకుంటుంది.

సరో—(గంభీరముగా) నీమాట లింత అసందర్భంగా
వున్నాయేం—విజయా?

విజ—(తెల్లపోయి) నామాటల్లో అసందర్భ
మేముంది—రోజా?

సరో—అసందర్భమేముందా! ఒక సోదరుడు మాట్లా
డిన ప్రేమపుండ్ర—నీ ధోరణి?

విజ—(అకృర్యముగా) సోదరుడేమిటి?

సరో—నీకునాశ్రం తెలియదా? నేను మొదటి
నుంచి నిన్ను సోదరునిలాగే ప్రేమిస్తున్నాను.
ఏకారణంచేతనో కొద్దిరోజులకు నీ మనస్సు
మారిపోయింది కాబోలు. అందుచేత యిలా
మాట్లాడుకున్నావు. ఇంత చపలతన్న నాడ నం
దుకైనా చనిపోస్తావా—ప్రపంచంలో?

విజ—రామరామ! మొదట సోదరునివలె ప్రేమి
స్తూ ఆతర్వాత రావల్యంచేత మనస్సు మారిపో
యేటంత బుద్ధిహీనుణ్ణిగాను రోజా!

ఇలా అంటూవుండగా విజయడికండల్లోనుంచి
రెండుమూడు నీటిబిందువులు వాంపడ్డాయి. స్త్రీ
వృద్ధుడయి కరగడాని కెంతో నేపునట్టుకుందా! విజ
యనికన్నీళ్లు చూచేసరికి సరోజిని మనస్సు నీరై
పోయింది.

సరో—విజయా! నీవు బుద్ధిపూర్వకంగానే, నీమనస్సు
మార్చుకున్నావనుకుని నిన్ను నోప్పించే మాట
లన్నాను—నీరంగతి సరిగా తెలుసుకోలేక. నీతో
యెన్నదైనా కలిసంగా మాట్లాడాలా? నేను
చిన్నప్పటినుంచి నిన్ను సోదరభావంతో ప్రేమిస్తు
న్నాను. నీవుకూడా అట్లాగే ప్రేమిస్తున్నావను
కున్నాను. ఇంతకూ ఒకరి అగ్నిప్రాయం ఒకరు
తెలుసుకోలేకపోయాం. అందువల్లావ్విందీ ప్రమా
దం.

సరోజిని చెప్పేమాటలు వింటూ నిర్భాంతపోయి కూర్చున్నాడు—విజయోడు. కంటిసిరుమాత్రం కట్టు పడలేదు. ఇలా చాలుగదా నిమిషాలు గడిచాయి.

విజ—రోజా! నా కీజమ్మలో యిక సౌఖ్యంలేదు. నువ్వులాచెప్పుతావని నే నెన్నడు అనుకోలేదు. నాదురదృష్టాని కవరేం చేస్తారు...పోనీ-నిన్ను వివాహంచేసుకునే ఆద్యప్రకరణం డెవిరో చెప్ప గలవా?

సరో—నాకింట్లో వివాహం చేసుకోవాలనిలేదు— విజయా!

విజ—నిన్నుడు చేసుకున్నావరే. నీవు ప్రేమించే ధన్యు డెవరై యంటూరో తెలుసుకోవాలనుంది— రోజా-నాకు.

సరో—నేను మనస్ఫూర్తిగా మోహమగ్నై ప్రేమి తున్నాను.

విజ—ఆ! యేమిటి! మోహమగ్నా?

(అని ఆశ్చర్యంగా చూచాడు.)

సరో—ఆవును-విజయా! నేనెవరో వివాహం చేసు కుంటాను. అయినచో అయింది. నీకు నచ్చిన కన్య నెవరినైనా వివాహంచేసుకుని నుభించు. అంతేగాని, మనస్సు చెడగొట్టుకుంటే యేం ప్రయోజనముంది?

విజ—రోజా! ఇంకానాకు వివాహమేమిటి? నా హృదయపుర్యోకంగా నిన్నే ప్రేమించాను. నా హృదయమంతా నీమూర్తే ఆపరించుకుంది. ఇం కొక యువతికి తావులేదు. ఇక యెవరిని ప్రేమించ దానికి నామనసొప్పుదు.

సరో—మరేం చేస్తావు? నన్నుకోరడం నీకు న్యాయ మేనా—విజయా?

విజ—నిన్ను ప్రేమించి యింకొకరిని చేసుకోవడం మాత్రం ధర్మమని తోస్తూందా నీకు? ఇక నా ప్రాణంతో నేను వివాహంచేసుకోను. నాజీవిత మిలా వ్యర్థం కావలసిందే...కాని నాకుది కోరి కొక్కటైంది. అదిమాత్రం పెరవేది నీ చాలును.

దాని నాధారం చేసుకుని ప్రాణం నిలబెట్టుకుంటాను-రోజా!

సరోజినికూడా ఆవుకోలేకుండా వుంది-దుఃఖం- కళ్లనీళ్ళు చొటచొట కారుతున్నాయి.

సరో—నువ్వులా అంటూంటే నాహృదయం పగిలి పోతుంది-విజయా!.....అయినా యేమిటి నీ కోరిక?

విజ—ఈదీను దశసానకాలంలో కోరుతున్న కోరిక. ఇక నేనేం చెప్పగలను? నీదయా; నిన్ను నీమి ప్రావంటే చెప్పుతాను.

సరోజిని తలవంచి మానంగా వూరుకుంది. విజయూ డికి కళ్లనీళ్ళు తిరుగుతూనే వున్నాయి. కళ్ళుమాత్రం లేజోవిహీనంగా వున్నాయి. యేలావున్నా విజ యూని ముఖం అందంగానే వుంది. సరోజిని గడ్డమును పట్టుకుని పైకెత్తాడు. సరోజినిముఖము, చూచిన కొద్దీ ముగ్ధుణ్ణి చేసేస్తూంది విజయూణ్ణి. విజయూడి ముఖం నెమ్మదిగా ముందుకు రావడం ప్రారంభం వింది.

సరో—(అదరిపడి నెనుకకుజరిగి) నీకూ నాకూ యెంత దూరముందో యెరుగుదువా-విజయా? ఇంత అధర్మానికి పోల్చబోచ్చా? ఇలా అనేవరికి విజయూడిముఖం నెలనెలపోయింది. పెదవులు పొడారుకు పోతున్నాయి.

విజ—రోజా! ఇదికూడా అధర్మమేనా? నేని బొక్కంటే నిన్ను కోరింది. ఎవరికి నాదీని లభించ లేదు. నాఆదృష్టానికి నువ్వేం చెయ్యగలవు? నాకుది సంభాషణ యిదేనేమో? మళ్ళీ నిన్ను చూచేభాగ్యం కలుగుతుందో...రోజా! నీచె య్యోదీ?

సరోజిని మెల్లిగా చెయ్యి చాపింది. ఆచేతిని తన చేతితో చుట్టుకున్నాడు-విజయూడు. సరోజిని చేతి మీద కన్నీటిచుక్కలు పడుతూనే వున్నాయి. ఇలా అయిదారు నిమిషాలవరకు సరోజినిచెయ్యి విజయూని చేతిలోనే వుంది. మెల్లిమెల్లిగా విజయూని పెదవులు

బిడ్డరికి పెళ్ళిమాం నా చెయ్యి-నకోటిని ఆకనిచీకటిలో కట్టేత్తిచూచింది. గాని మానంగానే పూయకుండు. తన పెదవులదగ్గరికి తీసుకొనుకూర్చు చేతిని కొంచెం నేపు మధ్యలో ఆపేశాడు-విజయకు. అలా ఆపి యెందువల్లనో గాని నెమ్మదిగా చూచిడిచాడు. సకోటిని వందివతల యెత్తనందానే కూర్చుంది. కన్నీళ్ళతో చక్షుస్థలమంతా తడిసిపోతూంది. మతిలేని దాని వలె కూర్చుండి పోయింది. ఇలా యెంతసేపు కూర్చుందో ఆవిడకు తెలియదు. “సకోటిని! చీకట్లో బిక్కవానవు కూర్చున్నావేం” అన్నారు యెవరో! మరీచిటి తలయెత్తిచూచింది. “ఇదేమిటి? విజయం చేడి-మోనావా!” అంది-కళ్ళ నీళ్లు కుడుచుకుంటూ. మోనా-నీతో చచ్చాడుగామా?

సకో-అయ్యో! నాబిక్కనే కూర్చున్నాడు-ఇంకట్లో యేమైపోయాడు!

మోనా-అహా! ఎక్కడి కళ్ళతాడు? నిన్నాడించ దాని కక్కడైనా దాక్కున్నావేమో?

సకో-అట్టే లేదు! ఎక్కడికో వెళ్లిపోయాడు (ఆన్నది-గద్దదస్వరమునో.)

మోనా-అదేమిటి? అలా యేడుస్తున్నావు! ఏం జరిగింది-సకోటిని?

సకో-ఎక్కడి కక్కాడో ముందుచూడు! ఇంకా నుండుంటావేం? (ఆన్నది ఆంకోళవతో.)

ఇద్దరూ ఖంగారువకుతూ నాలగుడైపులకూ నెల్లిచూచారు. కాని గడ్డాధికారం. కారువబట్టులు కమ్మకోమ్రాన్నాయి. అలాంటి చీకట్లోనే, చాలా నేపటివరకు యెక్కడైనా కనిపిస్తాడేమోనని వెతి కారు-యిద్దరూను. కాని, యేడీ?...విజయకు కన వడందే...ఏమైపోయాడో!!!...

మాతల్లీ! చదువుకోవూ?

బోయి భీమన్నగారు

చదువుకోవమ్మ! మాయమ్మ! చదువుకోవమ్మ! ఆటలాడవచ్చు, పాటలుపాడంగ విద్యలేకుండ నల్లరిపిల్లవగుచు సంతకాలము తిరిగద వింతదాన నైన పసిబాలవేన? మాయమ్మకాన! చిడుముపాటల ప్రొద్దులు గమపనేల, ముందివాక్రోత్తిబట్టలు మాసిపోవ? తీరికయలేదు నేళకాహారమునకు ఏమియాటలుపాటలు? ఏమిటమ్మ! సాటివారలు మందివప్త్రముల చాల్చి తలలదువ్వ మెడల పూవుదండలుంచి చలిదిభుజియింది వెన పాకళాలకేగు చున్నవారలు, మాతల్లీ చూడుమిదిగో!

ఆటలాడవచ్చు, పాటలుపాడంగ వచ్చు, బొమ్మలల్లవచ్చు, విద్య నేర్వవచ్చు, గాన నీవిప్పుడ బడికి పోవుమమ్మ పాక పాత్రములగో. బడికిఁజోయిన నీను మంచి బాలవనుచు ఎల్లవారలు పొగపడు రెంతయేని పూవులు, మికాయి, పుస్తకంబులునుదెచ్చి యిచ్చుమియయ్యెలుమారుమెచ్చుకొంచు. భావిభారతమాల సాభాగ్యమెల్ల నీవదనకాంతిలనకాదె నిలచియుండు! లలితవిద్యాప్రపీగానై వెలయుమమ్మ పావనీ! ఆంధ్రభూమి సంపదలగూర్చి.

.....బ్రహ్మాండభవనమెల్ల
ఘోరకాకోలకాలాంధకారపటలి
పాలుకావించిననియో బ్రభాకరుండు.
ఉరవణించు మరుత్ప్రవాహోర్మివితతి
కాగలేకెట్టులో యీదులాడుచుండె
బారలనుచాచి యొకమేఘపూరుషుండు.
ఇంతలోఁ గానరానిదొంగవదో? వచ్చి
మొనసి మాయంటి దీవంపుమొగ్గ గిల్లె.
అంతనాట్యయనేత్రవై యర్థ్యభంగి

౧

సరయునాయెట్టయెదుటనే మెఱపుమెఱయు
సరణి మత్పిల్చిదేవు నక్షస్థలమున
వ్రాలె; నెక్కడిదో యొకవాలుఁదూఁపు.
విడుగుతునుకయువలె, మీదఁబడి, క్షిణాన
మాయమైపోయెనంత నమ్మాయములికి.
శూన్యపంజరమొక్కట చూడనయ్యె
పంజరఁపుఁబాపురా యెటో పాటిపోయె
పంజరములోనిపాపురాపై ని వా లు
రమ్ము పఱపిన పరమకిరాతుఁ డెవఁడో?

౨

అరయుపూన్కితోడ దెసలారయు నావలె నీపునూడ ని
ట్లారనిదుఃఖయుక్తిఁ గడుపంతయుఁ జెర్వగఁ జేసికొంచు న
వార్షిక బాష్పతోయకణవర్షము నేలకు నింగి కొక్కట
ధారగఁ గారగా, నెడ యదాయదలై, విలపించెదేలాకో?

౩

నావలెఁదండ్రీఁగోల్పడిన నాపపుకాపుగిదోయి! మేఘుఁడా!
నావలె, శోకవారినిధి నావలెఁ బలియించుచుంటి, వ
ప్పావనుఁడైన సూర్యభగవానుఁడు నీ జనకుండు కావలెన
కాపుననాతఁ డస్తగతిగాంచిన దానవిచారమందెదో?
జాలింబొందగనేల? నీజనకుఁ డస్తంగామియైనంత; నీ
వేళఁగ్రుంగిన నీదుతండ్రీ యింక రేపే లేదివచ్చుక, భువి
వీలే కన్నడమిక్ మదీయజనకుఁ వీక్షింపగా, జన్మజ
న్మాలక; మిన్నులుప్రాక నాదు హృదయాంతర్ధామయోనిచ్చటల్.

నేను, గంభీరకాసారలూనితాబ్జమండమండనభృద్గణేంద్రుండ; నాదు
దంతలగ్నసుగంధిలతాంతర్ముక్తితోడి నాచిన్నితోడ మెత్తుదును; నీకు
సేవదమ్ముందేమో? యని విలపింతు.

తైలీ ఉన్నతపర్యతపం క్రితమంది జారు జలప్రపా
తమును తదేకవృద్ధిలో, గాంచుచుండెను. వేతాక
నో కలకలవచుతో ప్రవాహింపటములు రాతి
గుట్టలను ముద్దుపెట్టుకొనుచుండెను, అది సమ్యక్కు
యేకాంతస్థలము. ఆ మనోహరదృశ్యముల గాంచుచు
తైలీ నిలువబడిపోయినది. ఇంతలో వెనకో వెనుక
నుండివచ్చి కనులుమూసిరి, చకిరయై తైలీ 'యెవరు'
అన్నది. కాని జవాబులేదు. తన నెందుచేతులతో
నా నెందుచేతులను తాకినదేగాని గుత్తరుగలేక
పోయినది.

'నన్ను చినువుడు'

'లేనివా'

'గట్టిగాకేకిది నిన్ను చట్టించును'

'నీ మృదుస్వరమాట్టే దూరము వినబడదులే' అని
చక్కిన యా యాగంతకుడు నవ్వును.

మెల్లగా చేతులంబిడినవి. 'మనోహరా' యని
తైలీ నివ్వజుడివది. అంత వా రిట్లు సంభాషించిరి.

'మనోహరా, నా జాడెట్లు కనుగొంటివి?'

'ప్రాతఃకాలమునుండి నీకై చదవకుచున్నాను,
నీవు చాల నిర్దయురాలవు'

'కొండపై కక్కినవా?'

'ఉద'

మనోహరుడు తైలీ మృదుపాస్తముల బట్టికొని
పైకి జనుచుండెను. మంచుకొండనుండి తైలీ పాదము
లవృద్ధవృద్ధులు జాలుచుండెను.

'తైలీ, ఇక మన మింటికేగువమా?'

'వలదు. ఈ చల్లగాలి కిటు కొంతకదవు విహరిం
తము.'

కొండపై అన్నపూర్ణదేవాలయ ముండెను. యిద్ద
ఱును దేవాలయముపైపు పోవుచుండిరి. గుడికి నలు
వైపులను పూలపనముండెను.

'తైలీ, ఎవరు ముందుగ గుడికిరుదుకో, మంచము'
మనోహరుడు ముందుపోయి గుడిచేరెను. 'తైలీ

కై నిరీక్షించుచుండెను. ఎన్నియోగంటలు గడచి
నవి. కాని తైలీ రాలేదు. నవమంతయు తైలీకై
మనోహరుడు గాలించి నవ్వెను. 'కాయనారి
క్రిందపడిపోలేదు గదా. ఆట్లే జరిగిన.....!' మనోహరుని
శ్రేణులనుండి యశ్రువులు జలజల
రాలెను. అన్నపూర్ణవిగ్రహము తన్నుబాది నవ్వు
యన్నట్లు మనోహరునకు కప్పవైను. అంత మనో
హరుడు 'దేవీ! ఇదియేనా, నీచాత్సల్యము! మేమిరు
వురము నిన్ను పూజించుటకై కదా వచ్చితిమి.
మమ్ముల వేలుకేసి నవ్వుయంటివా?' యింకమా
ప్రతిమ నవ్వుచునే యుండెను.

క్రోధితుడై ప్రతిమను ఖండించుటకు ముందుకు
పొగెను. ఇంతలో యెంచునుండియూ తైలీ వచ్చి
కన్నుల యెరుటల వడెను.

తైలీ చిరునవ్వులో మనోహరుని క్రోధశోకములు
లీనమైపోయినవి. మనోహరుడు

'తైలీ, యెంచటమపోయితివి?'

'ఉద్యానవనమున పూల నేలుటకు'

ఇరువురు యింటికైపు మురిరి.

'తైలీ, రామాయణ మెన్నడైన చదివెయింటివా?'

'ఎన్నోమాదులు'

'కథ యేమైన జ్ఞాపకమున్నరా?'

'రాగుగా'

'సరియేకాని నీచేతిపూలమాలచే నెవరి కంతము
నలంకరింప జూచుచున్నావు?'

తైలీ కన్ను లిందుక మూతమడిగినవి. తన పాఠ
రాలు గ్రహించినది.

నీమగారు సంవత్సరపాముడు. గవర్నమెం
టువొగ్గి. రిన్నిన అటలో ప్రవీణుడు! గవర్న

మెంటువారు వీరి యోగ్యతగాంచి వీరికి సర్ రియద
మొసంగిరి. లక్ష్మీపరస్వతు లా మహాశయునింట
నైకమత్యమున వసించుచుండిరి. వీరి కుమార్తెయే
రైరి. రైరి నేనుగారి యేకపుత్రక. ఆమెయొడ
గారాలను మెండు. ఆమె మగపిల్లలబడిలో
చదువుకొనుచుండెను. సంఘాచారములను వ్యర్థ
అడంబరములుగా తలచుచుండెడిది. ఆమె ఉన్నత
విద్యకై లండను నగరమునకు వెళ్లివది. ఆ సంవత్స
రమే మనోహరుడు పి. హెచ్. డి. చరీజ్ నిచ్చి
వచ్చెను. పర్యతప్రదేశమున వారు కలిసికొని వదేండ్ల
యినది. కాని వారద్దానిని మరువలేదు. నేనుగారు
వారిప్రేమనుగాంచి కన్నులబండువులేసికొనుచుండిరి.

3

రైరి లండనులోయి మూడేండ్లయినది. అకస్మా
త్తుగా ఒకదినమున గదిలో నొకలేఖ గాంచినది.
ఆది విప్పికాడ నందిట్లున్నది.

“ప్రియమైన రైరి,

హిందూముసల్మానుల కలహములలో పాల్గొని
కండ్లు పోగొట్టుకొంటిని. దాక్షరులు కొన్నిమాన
ములు చికిత్సచేసినపిమ్మట కండ్లు వచ్చుట దుర్లభ
మని చెప్పినారు.

రైరి, నీయాశలు విరాళరైవది. ఇక నీదురదృష్ట
సంకుచి రూపము నీ హృదయఫలకమునుండి వెలిసి
వేయుము. ఆహా! భగవానుడు నా సుఖవిద్రుకు
భంగము కలిగించినాడు. నే నివుడు నిర్జనప్రపంచ
మందు నిల్చునియున్నాను. రైరి.....ప్రియరైరి,
నీవు వాదాననయ్య వాదావపు కాలకపోతివి. నా
ప్రేమ పూర్తియయినది. నీవు నన్నేప్రేమబంధము
లచే గట్టిపెదిరివో చాలిం నీకొంటు లేంపివేయు
చున్నాను. విచార మించుకేనిలేక వెంటనే వేటా
కని ప్రేమింతువని నమ్ముచున్నాను.

నిజముగా నీ వదృష్టకంకురాలవే. వివాహమైన
తర్వాత నిట్టి దుస్థితి సంభవించిన.....రైరి ఏమి
చెప్పును. నన్ను మఱచిపో. నన్ను నీ మహాధులకము

నుండి తొలగింపుము. కాని వేనట్లు నేయకాలము.
ఏలనన, దృష్టివ్యారము మాయబడుటవలన పూర్వమే
నీ మోహనమూర్తి హృదయనుండిరమున పోవించి
తిని. దాని నావలకు బోనిచ్చుటకు నూర్గములేదు.

అంధుడు

మనోహరుడు.”

రైరి లేఖను పూర్తిచేసి నిశ్చేష్టరాలయ్యెను.
విచారమువట్టలేక ‘ఆహా, మనోహరా, నా హృదయ
స్వామి, నా సుఖపానమా! ఆహా! ఏవస్తువు నే
ప్రాణముకన్న పెక్కుడుగా ప్రేమించుచుంటివో
దానిని పోగొట్టుకొంటిని. ఇక నాజీవము వృధా
గద. ఉన్నా!’ అని విలపింపసాగెను.

౪

మలుచటిదినమున మనోహరుని వార్త నేను దం
చతులకు తెలిసెను. నాలుగైదు మాసములు గడచెను.
కాని మనోహరు డెవ్వరికి కాన్పించుటలేదు. ఇం
దేదియో మోసమున్నదని నేనుగారు తలచిరి.

‘ఇప్పుడు నీవు మనోహరుని వివాహమాడుట నా
కసమ్మతము. దానిమైకున్న ప్రేమను తొలగించు
కొను’మని యొకలేఖ మమార్తెకేర వ్రాసిరి.

రైరి లేఖ నందికొన్నది. చదివిన కొలది యొడలు
కంపించెను. ‘ఆహా, మమతాపీనకున్న హృదయ
జవనీ, ఇంత నిర్దయా! ఇంత స్వార్థమా, నీ చెప్పుడు
నూ విజమైన ప్రేమపాకము చదివియుండులేదా?
దాని త్యాగము, మహాత్మయు తెలిసికొనలేదా? మనో
హరుని వివాహమాడుట నా నిశ్చయము. నా
ప్రతిజ్ఞ నెఱచేప్పుకొనుటకు నా కింకనూ శక్తి
కలదు. ఈ ప్రపంచములో నాకేమియు వుండదు.
నా భర్తయును నేను విడువను. అందుడయిన
మాత్రాన మనోహరుడు నా ప్రేమరాజ్యముననుండ
వనర్తుడా? జననీ, కుమించుము. నేను నీ యనుచి
తాజ్ఞను పాలింపజాలను. నేను నా ప్రియునికొరకు
జీవములు సహితము అర్పించ’.....అని విలపించు
తరి,

“ఎవరికోసమో మిస్ లైల్” అని వివక్షచేసు.

లైల్ చెడుకడు తిరిగినది. ఎదుట తన సహాధ్యాయిని మేరీ. “హెల్లో మేరీ టేక్ యువర్ సీట్.”

“లైల్, కుకలమా?”

“ప్రమాదవిషయమేదియోలేదు. ఈశ్వరుని రీతిలవంతయలు. నా తీవ్రమం దొక భయంకర యరివర్తనము రానున్నది.”

“రానున్నదా? వచ్చినదా?”

“రానున్నది.”

“అదేదియో నా కరిగింపనా?”

“తప్పక తెచ్చుకను.”

లైల్ మేరీమృదువా ప్రములందు మనోహరని లేఖ నుంచెను.

“నీ కాబోవు భర్తయా?”

“అవును.”

“అయినచో నీపైనుండి వివర్తు రోలిపోయినది మనా?”

“ఎట్లు.”

“ఒక వేళ వివాహమైయుండినచో నీ తీవ్ర మంధకారము గదా?”

“వివాహమేల, మేరీ; ప్రణయతారలో మా ఆశ్రయ కలిసిపోయినది. అవి యిప్పుడు విడిపోవుట అసాధ్యము.”

“కాని, లైల్, సమయానుకూలముగా బంధము త్రెంపవలసి వచ్చుచుండును. అయితే స్వయముగా త్రెంపుకొన్నాడు గదా.”

“మేరీ, భారతదేశపు స్త్రీలకును, యూరప్షియన్ కన్యలకునూ తారతమ్య మిదియే నుమా. మేము మా ప్రియులను స్వచ్ఛమైన ప్రేమలో నోలబాడించుము. మీరైతేను స్వచ్ఛమైనది కాదు. నీ విట్టి సీతీయం దున్నచో నేమిచేయుచువు?”

“మరియుకని వివాహమాడుదును.”

“వివాహమైన తరువాత జరిగిన?”

“భర్తను నీకుదును.”

“సంభవమా?”

“సంభవము కాకేమి?”

లైల్ చుక్కన వదెసను. “మీరైతేను ఆభివయము చూత్రమే. మీ సంఘమందు స్వార్థపరత్వ మెక్కుడు. మీ పౌదయము కేవలము ముఖ్యశ్వర్థభోగముల నాశించునది చూత్రమే. భారతదేశ మెట్టి దుర్గతి యందున్ననూ స్వార్థశ్వర్థమునకు వెనుదీయదు మనా. భారతనారీమణులే ప్రేమయిన నేమో యెరుగుదురు. ఆభివయముచూత్ర మెరుగుదురు మీ విరోధియను మందరాంగులు. మృత్యుదైన పతివెంట చిచ్చునబడి మృతీకెందుటకుగూడ మా భారతనారీ మణులు వెనుదీయరు.”

మేరీ లజ్జితయై “నాపౌదయము కంపించుచున్నది. అట్లైన ఆ గుడ్డిమగనినే వివాహమాడుదువా?”

“నిస్సందేహముగా”

మేరీ నేత్రములు ఆశ్చర్యముచే ప్రకాశవంతము లయ్యెను. “మేరీ, అదే మట్లు చూచుచుంటివి! అయినను నేన యంధుని తేలివది. వన్ను ప్రేమ అంధురాలగు తేయును. మేమిద్దఱము గుడ్డివారేమే కదా!”

“విచ్చిరానివైపోతివా? లైల్. నీ వాయంధునే పెండ్లాడుచువచ్చుమాట, నీ నేమి సుఖము లభించును?”

“సుఖము నెడవస్తు వెట్టిది? దానిని లోకు లెఱుగ న నే యెరుగుదు.”

“తెలిసినూతిలో చూకుట విచ్చికాదా?”

“విచ్చితనము స్వచ్ఛప్రేమకు సోపానము నుమా”

“నీ నిశ్చయము వీరనా?”

“కాకుండ నుండుటెట్లు?”

“నుంచిది. నా దొకమాట కు ర్తరమిమ్ము”

“ఏమది?”

“మనోహరమందువలెనే నీయం దేదేని దోష మున్నయెవల యతఃకుమూడ నీయం దిట్టిప్రేమ జాపునా?”

“ఇగరేకన్న యధికముగ జాపును. అతఃకు కేవలము అంధుడను. నేను ఒకవేళ మరణించినచో

అతి దెన్నమా ద్విరీయవివాహము జేసికొనడు!

‘అక్కర్తము’

‘నేను భారతదేశపు సామాన్యస్త్రీనే నునా. మా భారతవారీమణుల చరిత్రలు చదివినచో నీ వెంత యాశ్చర్యపడుదువో గదా.’

తైలీ తాను తన ప్రియువకు వ్రాసిన లేఖ జూచెను. అందిట్లున్నది:

‘హృదయసామ్రాట్, మనోహరా, మీరు కరుణతో వ్రాసిన లేఖ పండికొంటిని. ఈ దుఃఖసమాచారము విని మిమ్ముల నోదాద్యుట కందఱో మిశ్రులు వచ్చియుందురు. నా ప్రాణవాసముడు ధైర్యవ తారమనియు, కాంతనిధియనియు గర్వపడుచు వ్వాను. శోకావేశముచే నాపై కొంత యత్యాచారము పలిపినారు. ఏల? నేను మిమ్ముల విడువ వనియా? మీరు పండితులచే యగ్నిపాక్షిగా జరుపబడిన వివాహమునే వివాహముగా తలందుచున్నారా? మన నిజవివాహము 10 సంవత్సరముల క్రిందట మంచుకొండపైనే జరిగిపోయినది. ఏకక్తియు మన వివాహాంధముల త్రెంపబాలడు నునా.

మీ ప్రియురాలు,

తైలీ

లేఖ పాఠముగ చదివి వినిపించినది. మేరీ ఆశ్చర్యములో మునిగిపోయి తైలీవైపు చూచుచుండెను. ఆమె ఆకృతి గంభీరముగనుండెను. నిశ్చయముగా చెడలిపోయినది.

౫

చదువు పూర్తియైనది. తైలీ బొంబాయి స్టేషనులో దిగినది. ఆమెకై యొక్కమిను రాలేదు. ఆమె తలిదండ్రులు మనోహరు నామె వివాహమాడుచో వారికిని ఆమెకును ఏవిధమైన సంబంధము ఉండదని యిదిమిలే యామెకు లేఖ వ్రాసిరి. తైలీ లండనువందున్నప్పుడే మనోహరుని బానిసొకటి తేరెను. అందిట్లున్నది. ‘అంధుడవగుటచే బాబు వ్రాయ నగమయ్యనను.’ తైలీ హృదయము భీషణజేదన పొందసాగెను. ఎన్నెన్నో యాశలతో యామె

స్వదేశమునకు తిరిగవచ్చినది. ఇంతలో ఎడలో గట్టిగా ‘మీరేవా తైలీగా’ రని తేకనేసిరి. అప్పుడని చెప్పగానే యా యవరితశక్తి బాటొకటి చేరి డిద్వి మాయమయ్యెను. అది మనోహరుని బాబు. అందిట్లున్నది.

‘నీ తలిదండ్రులు నాయందు కోపముతో మన్నాదు..... హోటలులో స్వాగతమిచ్చుటకై వేదియుందును. నాయందు ప్రేమయున్న నశ్చిరసాంకరిసికొమ్ము!’

తైలీ మోటారుకెక్కి చరచర హోటలువైపు పోయెను. ఆమె హృదయ మానందము పట్టబాలకుండెను. మిత్రులతో మనోహరుడం స్వాగతమిచ్చుటకై సుమ్యముకడ నిల్చుండెను.

మాడగనే తైలీ మోము వికసించెను. మనోహరుడే దేరి సహాయము లేకుండగనే ముందువరు వడిలి వచ్చెను. పాయంత్ర మారుగంటలైనది, హోటలు భోజనముచేసి యెవరిండ్లకు వారుపోయిరి. తైలీ మనోహరులు రెండు కుర్చీలపై కూర్చుండిరి. అది యేకాంతనలము.

‘తైలీ!’

‘నాదొక శంక తీర్చెదవా?’

‘అవశ్యము’

‘నీవు బొత్తిగా యంధుడవు కాదేదని నా నమ్మకము.’

‘తైలీ అవును. నా నుభవశ్శృంగారములు నీ యందు రీసమై కేంద్రీభూరిమైయున్నవి. నీవు నాకు లాగుగా కనుపించుచున్నావు.’

‘అయినచో నన్నేల మోసపుచ్చితి?’

‘నీ ప్రేమబోలు తెలిసికొనుటకు’

‘అయినచో నేను నీ ప్రేమపరీక్షలో గెలుపొందినటులేనా?’

‘నిస్సందేహముగా’

* * *

నేను దంపతులు సంతసమున వారికి వివాహము గావించిరి.

కామణులు తమ ప్రియమనోహరుల ప్రేమ పరీక్షలందు తైలీవరేనే గెలుపొందుదురుగాక.

(అనువాదము)

సర్వస్వాపి

శ్రీమతి గండికోట సావిత్రీదేవిగారు

అది మంచువేసవి. మిట్టమధ్యాహ్న సమయము. మార్తాండుని తీట్ల కిరణములచే, భూమియంతయు కాలి పొగలెగయుచున్నది. అచ్చటచ్చట వేడి గొడ్డులవలని సంచలనము, దాహమునకై అరచు కాకుల “కాకా” ధ్వనులు తప్ప అంతయు నిశ్శబ్దము.

అట్టిసమయమున సమీపగ్రామమునుండి యేతెంచు పాంథునకు ఊరి బయలుచున్న, సర్వతీవుల కాక్రతుండగు దేవుని ఆలయప్రాంగణములెప్పు శరణ్య మెద్ది? అట్టియూహతోనే, తన్నితరులుచూచిన తనకులమునుబట్టి కనరికొట్టె దరని తెలిసియుండియు, తనవంటి నిరాధారున కాధారుం డాధగవంతుడేయనిపమ్మి మొండిధైర్యముతో ఆలయప్రాంగణమున ప్రవేశించినాడు, వీరిడు.

అప్పటివరకు నిద్రలో మునిగియున్న అర్చకుడు సవ్వడినిబట్టి మేలుకొని చినాడు. ఇకనేమి? అర్చకుని జాగ్రత్తంతయు విఫలమైనది. పరమపవిత్రముగా నెంచి పూజించి, అర్పించుచున్న దేవుని ఆలయమందు అతిఅపవిత్రము, అతి సీచము, అనియెంచుచున్నవస్తువు ప్రవేశించినది.

అప్పటియూతని హృదయావేదన వర్ణింపనెవరితరము? తన ఆవేదనయంతయు, ఆ నిరాశ్రయునిమీద వాగ్రూపమున వెలిగిగక్కినాడు. “ఓరీ పరమపవిత్రుడైన భగవంతుడుండు ఈ దేవళమున, లేచినదిమొదలు తలవరాని పనులుసేయుచు హేయమైన జీవితమును గడపు నీకు ప్రవేశింప బుద్ధియెట్లుకలిగెనురా? నీ మేనిగాలిసోకినను మాస్వామికి బాధకలుగునే!”

“స్వామీ! తమకదురాశీనందులకు క్షమింపుడు. ఈసమయమున భగవంతుడెచ్చటనుండవో ఈ దీనుడెచ్చటకేగిన వీనిగాలి స్వామికిసోకవో సెలవిచ్చిన నేనచ్చటకేపోయెద.”

అర్చకుడు నిరుత్తరుండగుటయే దానికి ప్రత్యుత్తరము.

ఋగ్వేదసూక్తములకు స్త్రీలు ఋషులైయుండుట.

బుర్రా వేంకటసుబ్బారాయణుడుగారు ఎమ్. ఏ.

స్త్రీ బాలును సంకటరమణయ్యగా రిదివఱలో “గృహలక్ష్మి” చదువరులకు స్త్రీలు పూర్వమునుండియు సాహిత్యమున ప్రజ్ఞగలవారై యున్నట్లు తెలిపియుండిరి. అట్టి స్త్రీలలో కవయిత్రులని పేరిందిన కొందఱి నామములను కూడ ఉదహరించి యుండిరి.

హిందూస్త్రీలు పూర్వముక సాహిత్యముననే గాక ఇతర కాఖ్యలలో గూడ ప్రజ్ఞగలవారై యుండినట్లు కనుపించును. వైదికవాఙ్మయమున (యఖ్యముగ ఋగ్వేదమున) గూడ స్త్రీ యొక్కొక్కచోట మంత్రరచిత్విగా నున్నట్లు కానవగును. వైదికవాఙ్మయమున ప్రాచీన తమమని యెంచబడుచున్న ఋగ్వేదమున స్త్రీలు కొన్నిసూక్తములకు ఋషులైయున్నారు. ఇట్టి సూక్తములు, “నే జాచివంతమణును దళమమండలముననే విశేషముగా నున్నవి. వానిలో ప్రఖ్యాతమగు సోకసూక్తమును మాత్రమే విమర్శించి విశిలినవాని నామగ్రహణయు మాత్రము తేచెదను.

10. 125. వాగాం భృగీయ సూక్తము.

x మం. 125 వ సూక్తమునకు, * “అహంతురై భిర్వసుభిశ్చరామి” అనుదానికి ఆంభృణ మహర్షి కుమార్తెయగు వాక్ అనునామె బ్రహ్మవిదసి, ఋషియని సర్వానుక్రమణిక యందున్నది. దీనిని సాయ

బుడు * తనభాష్యమున విశదీకరించియున్నాడు. అవిరుషీరన్న మిమాత్తమున నాత్మస్తుతి చేసికొని యున్నది. అందుచే నామెయే యీసూక్తమునకు ఋషియని సాయబుని యిగ్రహింపఁబడును. ఇందు వాక్ అను పదమునకు (1) వాక్ పరబ్రహ్మము (2) లేక, వాక్నామక స్త్రీ, అని రెండువిధముల సర్థముచెప్పుటకు నిలుండుటచే సూక్తములోని ఆశయమును కూడ రెండువిధముల సమర్థింప నిలున్నది. మొదటియర్థము చెప్పినచో వాక్పరబ్రహ్మముయొక్క స్తుతిగా నీ సూక్తమున కాశయము చెప్పవలెను.

రెండవయర్థమును చెప్పినచో, సూక్తమునకు ఋషియగు స్త్రీ, పరమాత్మలో తాదాత్మ్యము ననుభవించి సమస్తమగు జగత్తుయొక్క రూపములో సర్వమున కధిపానదేవత యైనట్లు, తానె సర్వమునని క్రియాత్మస్తుతి చేసికొనుచున్నదని వ్యాఖ్యానము చేయవలెను. ఎట్లనగా చెప్పినను అట్టి ప్రాచీనకాలమున ఒకస్త్రీ యిట్టి యుద్భావముల నెల్లడించినదమట అశ్చర్యమే యగును. ఈసూక్తమున కాశయము నిందు పొందుచరమమన్నాడు.

“నేను జగత్తునంతట కారణభూతై, వసురుద్రుల రూపమునను, నాదిత్య విశ్వదేవులరూపమునను చరించుచుంటిని. బ్రహ్మస్వరూపమై మిత్రావయలును,

* అద్భుతేయుట కష్టమనియెంచి స్వరయుక్తముగా మంత్రములు వ్రాయవలయును చదువరుల శ్రమించి కోరెదను.

* ముందు చేయబోవు విమర్శయంతయు సాధారణముగా సాయబుని వ్యాఖ్యానము ననుసరించియే యుండును.

క్రి ఇట్టి యాత్మస్తుతి సామాన్యుల యాత్మస్తుతివలె గర్హ్యమైనది కాదు. సంసారమునుండి యుత్థిరై, తన్నియన్నలగు జనసామాన్యులు నశ్శోధ్యప్తిః జాచి యుద్ధరింప ప్రయత్నించుచు మహాత్ములిట్టి యాత్మస్తుతి చేసికొనుట కలదు. ఇక అవతారపురుషులగూర్చి చెప్పనక్కరలేదు.

ఇంద్రాగ్నులను, వర్షిమలను తల్లితో స్థానంబుల నిలబెట్టుచుంటిని. జగదాకారమున దిరుగుచు సమస్తమును నాయుండే ఇవిస్సుకొని యుంటిని.

అభిషేకవ్యవస్థను సోమమును, భగవత్పూజవ్యవస్థలను స్వస్థానముల నేనే నియమించుచు, దేవతలకు పావనిచ్చునిచ్చు యజమానునికి ద్రవ్యము నిచ్చుచుండును. జగత్తునంతకు నీకర్మరిపై యజమానాదుల భవంబుల గూర్చుండును.

పాతకైర్తవ్యంబగు పరబ్రహ్మమును తెలిసికొని దానినే మీకు మద్రూపమున తెలియజేయుచుంటిని. అందుచే నేను యజ్ఞాదులలో (దేవతలలో) (దేవదేవతలను తెలిసికొనినవారిలో) మొదటిదానను. ఇట్లు ప్రపంచాత్మకై బహుభావముతో మెలగుచు సమస్త భూతజాతములు జాలోనికి జేర్చికొను నన్ను దేవతలు బహు దేవములయందు స్థాపనయినర్చిరి.

మనుష్యుడు నామూలముననే భుజించుచు, నామూలముననే చూచుచు, మన్మథముననే యాకర్షించుచు నామూలముననే ప్రాణములు గర్జియు న్నాడు. (సర్వేంద్రియములు నామూలముననే చురి చేయుచున్నవి.) నన్ను గుర్తెఱుంగనివారు నశించురు.

ఓ సఖుడా, శ్రద్ధయిమగు దానిం దెప్పుచున్నాను. అకర్షింపుము. దేవమమవ్య నేదితంబగు పరబ్రహ్మమును గూర్చి నేన స్వయంకూగా చెప్పుచున్నాను. నే గోరినదానినెల్ల సర్వోత్కృష్టంబుగ జేయగలను. నే నేపురుషుని రక్షింపఁగోరుదునో, అట్టివానిని బ్రహ్మగా గాని, ఋషిగా గాని, గొప్పమేధావిగా గాని వందఱలో నధికుండజేయ గలను.

బ్రహ్మ ద్వైపాలం బంపుటకై యద్రువకు ధనుస్సంధానమొనర్చి యిచ్చుదానజేసె. ప్రోత్సజనంబుకొఱకై శత్రువులతో యుద్ధమొనర్చుచుండును. భూమ్యాకాశంబుల రెంటిని సంలేర్పామిగై ప్రవేశించితిని. భూతములన్నింటికి మీదుగ (నెత్తిపై) నాకాశమును స్పృశించినదానను నేనె. నాపుట్టుకకు కారణమును సంఖ్యణమునార్చి సమద్రముమధ్య మధికమున నివసించును. అన్వృటినుండి నేను సమస్త భువనంబులందును జేయవిధంబుల వ్యాపించియుంటిని. మనోయు దూర

ముననున్న యా ఆకాశమును, కృత్స్నీంబగు నీవికారజాతమును కారణధూతంజై మాయాత్మకంబగు మద్రేహముతో స్పృశించుచుంటిని. నేన సమస్త భువనంబుల గారణరూపమున నుత్పాదనచేయుచు, పరాక్రేరితుడై స్వేచ్ఛావృత్తి వీచు నాయువువోలె వీచుచుండును.

భూమ్యాకాశముల సతీక్రమించిన నేనిట్టి మహిమ గలదానను."

నిజముగ నిట్టి ప్రభగలిగియుండి యింద్రియనిగ్రహులై మిగుల విజ్ఞానమును సంపాదించి నిజసామర్థ్యమును గుర్తెఱిగినవారు తప్ప ఇతరులెట్లు చలుక సాహసించరు ఇట్లు సాహసించి చలిగిన ఈయువతి ఇదివఱకు చెప్పినట్లు సంచారమునుండి యుత్తరయై సామాన్యప్రపల మధ్ధరింప బయలుదేరిన ఒకమహానుభావురాలై యుండవలెను. లేనిచో నొకసామాన్య వనితయొక్కద? పరమాత్మను నేనయని చెప్పటయొక్కద? పరమాత్మ సర్వవ్యాపకుడు; అట్టి సర్వవ్యాపకుని స్వరూపమును నేనేయని చెప్పగలిగిన ఈ స్త్రీ యాకాలమున మిక్కిలి మహాత్మురాలుగా పూజింపబడి యుండును.

ఒకజేకో మనము వాక్కునగా వాక్కునబ్రహ్మము అని యర్థము దీసికను, వాక్కుచెప్పినట్లుగా దాని సామర్థ్యము, భూచాత్మ్యమును వర్ణించుచు నీవనిత చెప్పిన వాక్యములంగూడ అనేకముగు నుచ్ఛాసములతో నిండియున్నది.

ఋగ్వేద దశమమండలము కాలమునాటికి వేదమంత్రముల యందలి శబ్దగౌరవ మెక్కువయై వేదవాక్కున పరబ్రహ్మస్వరూపమును వన్ముకము బయలుదేఱెను. ఈవిషయము ఈమండలానంతర మే రచించినట్లు కనబడుచున్న యజుర్వేదాధర్వణములందు ముగ్ధువైచును చున్నది. ఇట్టి పరబ్రహ్మస్వరూపమే యీ "వాక్క"ను పదమువలన ముద్దేశించబడి యుండవచ్చును. మరయూహ దీనితో నేకకాలమున రచింపబడిన ఇతరనూక్యముల దేవతల విలకించిన యొక మైనట్లు కనుపించును. ఇట్లే రూపహీనములు కండ్ల

“అమాయికురాలు”

“అక్రూరవరదండం”

“చెలిమి”

శ్రీ రాంపియారికస్య

కనుపడనివియగు గజాదులును, నిర్జీవములగు శరదలును దైవతములుగా భావించుట మాత్రీదేవతలై దశమమండలమున విలసిల్లుచున్నవి.

అట్లనన్వయించినను నీసూక్తమున నున్న యేదారా శయములను, విజసామర్శోద్ధోషయు రవయిత్రి ఘనతను చాటుచున్నది.

దశమమండలములో నిట్లాడువారు ఋషులై యున్న సూక్తములు మెండుగా నున్నవని చెప్పియుంటిని. అందు 30, 40 సూక్తములకు కక్షావంతుని కుమార్తెయగు “ఘోష” యనునామె ఋషియై యున్నదేవతల వారాధించుచున్నట్లు కనబడును. ఈమె కుమారుడగు “సురాన్యు”జనువారకు గూడ ఆశ్వినులసే ప్రాప్తించుచు 41 వ సూక్తమునకు ఋషియైయున్నాడు.

ఈమండలముననే 72 వ సూక్తమునకు, “దేవా వాంతునయం జన్మ” అనుదానికి దక్షుని సంతతికి కెందిన “అదితి,” యనునామె ఋషియైయున్నది. (దీనికి బృహస్పతి యనువారకు ఋషియని కూడ జన్మిది.) దీనిని అనుష్టుప్ ఛందస్సులో దేవతల ప్రకంపించుచు వాయుదితి రానుచినది. ఈ అదితి యను పదుమొక వనితశేరై నదియు లేక, దేవతశేరై నదియు తెలియక ద్వ్యర్థిగానున్నది. బహుళా నిది దేవతశేరై యుండును. ఎందుచేసన నిచ్చట యిదికి దక్షుడు పుట్టెననియు, దక్షుని కదితెపుట్టెననియు, నన్నది. ఇట్టి వాక్యము ఋగ్వేదమున దప్పటచ్చట “అదితి” (దేవత) నుద్దేశించి చెప్పబడియున్నది. అదియును గాక “అదితి” యను శబ్దమీసూక్తము లోని 4, 5 మంత్రములలో నుండుటచే నాచేరే ఋషిగా వాడబడుచున్నట్లు కనుపించును. ఇట్టి శేరుగల యవతి యుండినను నుండవచ్చును. (ఇచ్చటికిని మనము పిల్లలకు దేవతల శేరుపెట్టుట వాడు

కయే కదా) ఈసూక్తమున “అనంతమంది సత్ పుట్టెను” మొదలుగాగల తత్వజ్ఞానసంబంధమును విషయముగలవు. దీనినిబట్టి విమర్శకు నీసూక్తము ఋగ్వేదమున నవీవసూక్తములలో నొకటియని చెప్పుచు వ్నారు.

X-85. “సర్వేనోక్తలితాభూమి.” అనుసూక్తము. దీనికి ఋషి * సూర్యాపావిత్రి యని యున్నది. కాని ఈ శేరిం దుదహరింపబడియున్నది. అదియునుగాక ఇందలి విషయముగూడ సూర్యాపావిత్రి వివాహమును గూర్చియే. అందుచే నాచేరే దీని ఋషిశేరై జలని యుండవచ్చును. ఈ సూక్తమునకు సూర్యాసూక్త మని కూడ వాడుకకలదు. పాశ్చాత్యవిమర్శకు నీసూక్తమును “వివాహసూక్త”మని (Wedding hymn) అని పిలువరు. ఇందలి మంత్రములన్నియు నిచ్చటికిని వాయుపందిర్పముల, వస్త్రవ దేశ్యాదుల యందు ప్రాప్త్యాగవివాహమున నుపయోగించుటచున్నది. ఈసూక్తములోని మంత్రములలో నిగముపైగా అధర్వవేదచతుర్థకకాండమున కొద్ది పాశ్చేదముతో కానవచ్చును. ఇందు వధువు సూర్యాదేవిగను (1) వరుడు సోముడుగను, ఆశ్వినీదేవతలు వరుని చెలికాండ్రుగను వర్ణించబడిరి.

X-107. వ సూక్తమునకు “అవిర భూమృహిమ ఘోషమేమెం” అను సూక్తమునకు, ప్రజాపతిసంబంధమైన దక్షిణ ఋషియని యున్నది. దీనికి కూడ రెండవములు చెప్ప విలున్నది. (1) ప్రజాపతికుమార్తెయగు దక్షిణయను నామె (2) ప్రజాపతి సంబంధమైన జన్మములో నిచ్చు దక్షిణ—ఈ రెండవయర్థము—సూక్తాంతమున కనువుగానున్నట్లు సోచును. సూక్త దేవతశేరు గూడ నిట్లే, “దక్షిణగాని,” దానినిచ్చు దాటగాని యని యున్నది (“దక్షిణాకర్ణాతాకోవా”)

* సూర్యుని గుండ్రని ప్రతిబింబమే మందగమనేత్యాది గుణసామ్యముచే స్త్రీగా భావించబడి ఇట్లు సూర్యాదేవిగ వర్ణించబడినదని కొందఱు విమర్శకు లనుచున్నారు. కాని ఈ సూర్యాదేవికిని సోమునకు గల సంబంధమును గూర్చిగాని, సోముడు చంద్రుడా సోమలతయో యను సమస్యనుగాని ఎవరునువిప్పి సరిగా చెప్పలేకపోయిరి.—

X. 109. "లేవదన్ బ్రభమాబ్రహ్మకీర్తిమ్" అను నూక్తమునకు "అహం" అనునామే బ్రహ్మ యనువాతనిబాయ ఋషియైయున్నది. ఈ అహం అనునామే నిరుక్తమునకు మూలమును నిఘంటువు నందును, బృహద్దేశలేయందును దేవతాగణములో శ్రేష్ఠులనినది. ఇచ్చట సామాన్య మానవ స్త్రీ యైయుండిన వై యుండవచ్చును. "విశ్వేశ్వర" అనినదికి దేవతలైయున్నారు.

X. 127. "రాత్రీవ్యభివాయతీ" అను నూక్త మునకు ఋషి భరద్వాజానిసంతతికి జెందిన రాత్రి యనునామే యని యున్నది. ("లేవదో కుశిక సౌధ రుద్ర ఋషి" యని వికల్పముగూడఉన్నది.) ఇందు రాత్రినిగూర్చి మంత్రము అందుటచే, నీరాత్రిపద మును, భరద్వాజానిసంతతికి జెందిన రాత్రియను నామే శేరుతో తారుమారుచేసి దీనికి ఋషి రాత్రి భారద్వాజ యనిచెప్పి యుండవచ్చును.

X. 145. "ఇమాంఖనా మ్యాపధిం," అనునూక్తము. ఈనూక్తము మాంత్రికవిద్యకు చెందినదైనట్లు కనబ డును. దీనికింద్రాణి యనునామే ఋషి. ఈనూక్తము పందొక స్త్రీ తన సవత్నిమిది కినుకచే నామెను సంహరించి (దేక ఆమెనుండి వేటుకేసి) విజయము దనతో గూర్చుటకై యొకయోషధి నాసవత్నిపై బ్రయోగించుచున్నట్లున్నది. ఇట్టి విశేషములు గలిగి యుండుటచే నీనూక్తమున కాధర్వణముతో సంబంధ ముండి యుండవచ్చును. (ఇట్టి నూక్తము లాధర్వణ మున మెండుగ నున్నవి.) దీనినిబట్టి ఋగ్వేదకాలము నాటికే స్త్రీలలో కొండలు మాయవిద్యలో వారిలేరి యుండినట్లు నిస్సంశయము. ఈనూక్తరచయిత్రి స్వామభవముచేసిన నిట్లు రచించి యుండవలెను. లేదా సవత్ని వలన బాధనొందుచున్న స్త్రీవృద్ధయ మును బాగుగ గ్రహించియైన నిట్లు వాక్రూర్చియుండ వలెను.

X. 154. "సోమ ఏకేభ్యోపవతే" అను నూక్త మునకు యమ యనునామెయు

X. 159. "ఉదసానూరోగ్ధాగార్" అను నూక్త మునకు శరీరలోమి యనునామెయు,

X. 189. "అయంగో వృష్ణిరక్రమిత్" అను నూక్తమునకు సార్వరాజ్యయు ఋషులైయున్నారు.

ఈమండలమున స్త్రీయొక్క యార్జముననున్న నూక్త మొక్కటిమాత్రము మిగిల్చియుంటిని. అది

X. 10. "ఓదీర్షభాయం సఖ్యావశ్యత్యాం" అను నూక్తము. దీనికి వివస్వంతుని పుమార్తెయగు 'యమి' యనునామెయు, నామెసోదరుడగు యమడును ఋషులైయున్నారు. ఈనూక్తమున నాయిద్దఱును సంభాషణకలదు. ఇందు యమి, నీతివిరుద్ధముగ నిజ సోదరుని కలయగోరి బలవంతపెట్టును. కాని యాత డందులకు సమ్మతించక, యట్టిపని లోకవిరుద్ధ మనియు, వట్టితలంపును మానుమనియు సోదరిని చీవాట్లుపెట్టును. అంతట నామె నశ్రుంపకుడని యాతని దిట్టి లేచిపోవును. ఈయమి పురాణప్రఖ్యాత యగు యమని సోదరియగు యమి యనునో కాదో చెప్పబాలము. ఈమె సామాన్యచరిత్రయే యైనయెడల స్త్రీబాతికి కళంకము లెద్దినదగుచున్నది. మిగుల సవిత్రమైనదని యొకలడుచున్న వేదమున నిట్టి యైతికముగు సంభాషణకల తావుగల్గెనో చెప్పబాలము. దీనినిబట్టి ఋగ్వేదకాలమునాటిప్రజలు ప్రపంచము నకు పజుదుమందెడి వారనియు, అంతటి ప్రాచీన కాలమునగూడ కొంతవఱకు నీతిహర్షముననే చరించుచుండెడివారనియు, నెక్కడనో నూటికొకరు దున్నీతిపరులగు పులట అందెడివారనియు తోచును.

ఈనూక్తములుగాక ఋగ్వేదము వందతటను మాత్ర యొక్కటే, స్త్రీ ఋషిగాగల నూక్తము కానవచ్చు చున్నది. అది అష్టమమండలములోని, "కవ్యావార వాయతి" అను 91 వ నూక్తము. దీనికి ఆత్రిమ హర్షిసంతతికి జెందిన "అపాలా" అనునామే ద్రష్టి. ఈనూక్తమున పై నూక్తములలో వలె గాక, ఇంద్రుడు దేవతయైయున్నాడు. ఇందింద్రవర్ణన, ఋగ్వేద ములోని మిగత యంద్రనూక్తములలో వలెనే

యొప్పుచి. ఇట్టిసూక్తములు ఋగ్వేదమున సామాన్యములై యొప్పుచి. దీనినిబట్టి వర్ణనయందేమి, ఆశయములయందేమి స్త్రీల పురుషులకు తీసిపోలేదనియు, అవకాశము లేకపోవుటయొ, అట్టివర్ణనానులయందలి స్త్రీలకై నీయగవివిన వివృతలే ప్రకాశము నొందకుండుటకు కారణమై యుండుననియుఁ దోచును.

మఱియొక విశేషము గలదు. స్త్రీలయార్జముననున్న సూక్తములు 8.91 తప్ప శేషించినవన్నియు దశమ మండలములోనే కావవగును. దీనికి కఠంఁదేమైయుండును?

ప్రథమ దశమమండలములు వివా శేషించిన ఋగ్వేదమండలములలో లౌకికవిషయములనుగూర్చిన ముచ్చటయే కావరాదు. మిగత మండలములలో (2—9 మండలములలో) పదా దేవతారాధన దప్పు మఱి యేదీషయములను కావరావు. ప్రథమదశమ మండలములందుమాత్రము వివిధవిషయములనుగూర్చి చెప్పబడియున్నది. వీనిలో ముఖ్యమగు విషయములు, వివాహసూక్తము, యమయమిసంవాదము, హిరణ్యగర్భసూక్తము, ప్రపంచోత్పత్తినిగూర్చి ముచ్చటించు ఇతర సూక్తములు, శనిండ్రసంవాదము, శిర్యకిపురూరపుల సంవాదము, పితృమేధము, మంత్రవిద్య—మొదలైనవి. ఇట్టి లౌకిక తాత్వికవిషయములతోపాటు శ్రీయొక్క యార్జముననున్న సూక్తములుగూడ వీరియవమండలముననే యొప్పుచి. 1, 10, మండలములు, శేషించిన మండలములకంటె నవినమైనవని విమర్శకుల యభిప్రాయము. ఋగ్వేదమున ప్రాచీన తమమని తలంచబడుచున్న కొలుంధికమండలములలో (Family Books) అనగా 2-7 మండలములలో శ్రీ విరచితసూక్తములు లేనేలేవు. ఇందులకు కారణము తదభావమైన కావలెను. లేదా యావాటి కాలమున శ్రీ యవగా మలకవగా మాయ పురుషుల యలక్యమైన కావలెను. ఈరెండు కారణములను గూడ నమలుజూచులైనట్లు తోచుచున్నది.

మిక్కిలి ప్రాచీనకాలమున, అనగా ఆర్యులు హిందూదేశమునకు క్రొత్తగావచ్చిన దినములలో దేశ

మంతయు నరాజకముగ నున్నట్లు మనకు కొలుంధిక మండలములవలన తెలియుచున్నది. వారి ప్రాధానతన్నియు వీరులగు పుత్రులకొలుతును, చతురూపధవయు కొలుతునే యొయున్నది. వారెల్లవృథు యుద్ధములనే నిరుగ్నులగుట, తమయ యుద్ధప్రభువగు ఇంద్రునే కొలుమయందీరి. ఇట్టి కల్లోలముగానున్న సమయమున నబలలగు స్త్రీలంతగా వైరకాకపోవుట యాశ్చర్యజనకముకాదు. అప్పటికోకాలలో స్త్రీలు ప్రజోత్పత్తికే పుట్టియుండిరని నమ్మియుండిన పురుషులకు బదులై తోచుచుండెడివారు. ఇట్టి పురుషులు ఆదవాని మలకవగా మాయండెడివారనుటకు నిదర్శనములు నవినవైదికవాఙ్మయము తిరగవైచిన కొలదిని విశదమగును. ఋగ్వేద దశమమండలముందును, యజురాభర్వణ వేదములందును స్త్రీలంతినముగ చూడబడుచుండిరనుటకు నిదర్శములుగలవు. ఋగధర్వణములలో స్త్రీలు మాంత్రికవిద్యచే దుశ్శేష్టలగావించినట్లు గలదు. యజుర్వేదమున ఆడపిల్లలను పుట్టినవంటనే పదలివేసిడివారని యొప్పుచి. (ఇచ్చటికిని ఆడుపిల్ల పుట్టినదన్నంతనే హేయముగ భావించువారు కొందఱుకలరు.)

స్త్రీలయందు పురుషుల కిట్టి దురభిమాన ముండుటచే మిక్కిలి వదితములని యెంచబడుచున్న కొలుంధికమండలములలో స్త్రీల యార్జముననున్న సూక్తములు కావరాకపోవచ్చును. కాని అట్టి సూక్తముల యత్యంతభావమే సమంజసమగు కారణమని తోచును. ఏలవనగా వైరేష్టినట్లు అరాజకముగానున్న కాలమున, ప్రాణాపాయస్థితిలో నబలలగు స్త్రీలకు నిర్మితగా కూర్చుండి కవనముచేయునట్టి, కాంతి యొక్కడిది? పురుషులవలెనే ఇంద్రు వారాధించిన (8-91 చూడుడు) "అపాల"యొ అట్టి వీరయైనట్లు కాన్పించును.

దశమమండలమువాటి కాలమునకు దేశమునకొంత కాంతి చేపరినట్లు కనబడును. అందుచే మనకు మనశ్శ్రేయమున ప్రాయదననట్టి వివిధవిషయముల నురించిన

ప్రస్తావనను దశమమండలమున కనుపించును. ఈకాలముననున్న తాత్విక తాత్వికవాదములలో శ్రీలుగూడ పాల్గొనియుండి యుండును. అందుచేతనే మనకు పాగాంధ్యజీవితీ బ్రహ్మవిద్యను జ్ఞానబోధచేయు గర్భిణి. (10-125 చూడుడు)

ప్రథమమున కాటుంధికమండలములే యుండినవియు, తరువాత కేషిందినమండలము లాముఖ్యభాగమున చేర్చబడెననియు యుగ్యదర్శనమగుచున్న యొక వాదము గలదుకదా. వీరుమానియుండు, “ఓర్వత్వభాయం” అను అనుయాయుని సంవాదము, “ఇహాంఖివామ్యాపధిం” అను మాంత్రికవిద్యకు సంబంధించిననూక్తము, వివాహనూక్తము, మందోకనూక్తము, మొదలగు వేదమున విలపబడుట కర్హతలేని నూక్తముల గూడ దశమమండలమునవేర్చి యామండలమును గూడ యుగ్యదర్శనమగుచున్న యుగ్యదర్శనమునకు “దాకతయా” అను పేరును కల్పించెనో, అతడే, శ్రీచిత్తములను దురభిమానముపడలి, ఆసేక యుద్ధా

పములతో నిండియుండి తత్వజ్ఞానరస మెలుకుచున్న పాగాంధ్యజీవితీ నూక్తముల గొన్ని ఏక దశమమండలమునవేర్చి యుండునద్యును. కాని ఇట్టి నూక్తములకు కాటుంధికమండలము లందుమాత్రము స్థలము లేకపోయెను.

మనము తిలకించిన నూక్తములన్నియు కేవల తాత్వికవిషయములు గాని, కేవల సాకవిషయములు గాని యొకటియైనవి. ఇట్లు శ్రీలు తాత్వికవిషయములలో పాల్గొనుట కిదియే మొదలని తోచును. యజురాధర్వణవేదముల కాలమువాటికి శ్రీలు పురుషులతో బాటు సభలలో వాదములుగూడ సలుపుచుండినట్లు గోచరించును. ఇందులకు నిదర్శనము యాజుసలుగ్మని భార్యయగు మైత్రేయియను తత్వజ్ఞ.

ఇట్లత్యంత ప్రాచీనకాలమున గూడ, శ్రీలు సాహిత్యముననే గాక వేదాది వివిధకాఖ్యలలో గూడ ప్రావీణ్యము సంపాదించియున్నారని మనవి చేయుచున్నాను.

హరిజనహోష

శ్రీమతి చర్ల నగరాజకుమారిగారు

(కొల్లింగడరాగం)

ఓయోయి! దైవమా! ఆలింపవోయి!
మాదై నబ్రతుకింత వీక్షింపవోయి!
పెద్దవీధులనెంట నదువగారాదంట
నీవున్న గుడిలోని కెల్లగారాదంట
మైలజెందునువంట

ఓయోయి! దైవమా! ఆలింపవోయి!
మాదై నబ్రతుకింత వీక్షింపవోయి!
నీకెమ్మెలంటువో మైలగానిది యెద్ది?

లోకమంతయునీదు సంతానమేగాద?
ఓయోయి! దైవమా! ఆలింపవోయి!
మాదై నబ్రతుకింత వీక్షింపవోయి!
నిన్ను గొల్వగనీరు తమపజ్జరానీరు
ఏరీతిమనుదుమో? ఏరీతిమనుదుమో?
ఓయోయి! దైవమా! ఆలింపవోయి!
మాదై న బ్రతుకింత వీక్షింపవోయి!

దుర్గావతి

పదునాఱవ శతాబ్దమున ఋండేల్ ఖండం సంస్థానాధీశులలో "చందవేల్" అనునతడగ్రగణ్యుడు. ఆరాజన్యునికి గుణసంపన్నురాలగు కూతురొకతె జనియించెను. సర్వలక్షణ సౌభాగ్య జన్మభూమియై ప్రకాశించుచు, దుర్గావతి యను నామమున దినదిన ప్రవర్ధమానయై పెలుగుచుండెను. ఆమె గుణరూపసంపదలను విని, పరిసరప్రదేశముల నుండి రాజపుత్రు లెందరు వచ్చి యడిగినను తన పుత్రికకు వా రనుగుణవరులుకారని పంపివై చుచుండెను. తుదకు గాఢా సంస్థానాధీశుడగు గోండురాజయొక్క శౌర్యపరాక్రమములను విని తన కొమరిత బద్ధానురాగయైనదని తెలిసికొని గాఢా రాజపుత్రుడనాగరికుడైనను, చందవేల్, పుత్రికయొక్క అభీష్టమును నెఱవేర్పవలసివచ్చెను.

దుర్గావతి నయామయి, వివాహానంతర ముత్తవారింటికి నచ్చువపుడు జనకుని రాజ్యమునకు జెందిన బీదసాదలకు ధనరాసులు, భూమ్యాదిదానములు విరివిగ నొనంగి శాశ్వతజీవనము లేర్పరచెను.

ధర్త విషయలాలసుడై, రాజ్యక్షేమములరయక, క్రిడాసక్తుడగుట గని రాణి వానిని సద్వర్తనమునకు మరల్ప వేచిధముల ప్రయత్నించెను. ప్రయత్నములు విఫలము లయ్యెను. అట్లగుటయేకాక, తీవ్రతరమగు వ్యాధితగిలి రాజ మృతినొందెను. రాజ్యభారము రాణిపై బడెను. చీకటిలో వెలుగునువట్లు గర్భవతిగ నుండిన నామె కామయముననె పుత్రోదయమయ్యెను. రాజ్య మల్లకల్లోల

అర్. యవ్. చట్టాయక్ గారు, వి. ప.

ముగ నుండెను. ధీరయైనను అట్టి సమయమున పాప మామె చేయగలిగిన దేమివలదు? ధీరత్వమును పురికొల్పి, ధర్మవియోగ దుఃఖమును దవ్వలకు జోసినది. ప్రజాసంక్షోభనుమాన్వి శాంతిస్థాపనమొనర్ప రాజకీయరంగమున ప్రవేశించెను. ప్రవేశించిన అదిరకాలముననే ప్రజలబాధలు నివారణమైనవి. శాంతియుతమగున్యాయము, నీతియుభాత్రిపై నెలకొనినవి. రాణి, ద్వాదశవర్షప్రాయుడగు తన పుత్రునికి పట్టముగట్టి ఆరనిపేరిట తానే రాజ్యవ్యవహారములను చక్క జెట్టుచుండెను.

ఇదు సంవత్సరము లిట్లు సుశాంతముగ గడిచినవి. రాణి సమకాలికుడగు అక్కరు చక్రవర్తికి రాజ్యవిస్తరకాంక్ష జనించెను. ధనసంపదలచే తులతూగు ఋండేల్ ఖండుపై దృష్టిని బలపినాడు; సింహాసనస్థుడయ్యు నామమాత్రుడగు బాలునొక "చలుపుజటిచి" అబలయుగు రాణి నీవలికీడ్చి ఋండేల్ ఖండును మొగల్ సామ్రాజ్యమున తేర్పవలయుననున దాతని కోర్కె.

అట్లగుట, "అసఫ్ ఖాను" అను నేనా నాయకుడు కొంతసేనతో ఋండేల్ ఖండుపైకి పంపబడినాడు. అకస్మికముగను, ఆకారణముగను పై బడ నుంకించుచున్న మొగల్ సేనను, అబలయుయ్య, సద్ధైర్యయై వీరపురుషోదితకవచమును ధరించి, కరిని లంఘించు కేసరికరణి పదివేల సైన్యమునుతేర్చి, ఎదుర్కొనెను. అల్పసంఖ్యాకులగు యవన సైనికులు మహాజలధివలె నగవడిన గాఢా సైన్యము నెదుర్కొనజాలక పలాయిత

లయిరి. పలాయనమైన నేనను మరల చేర్చి, యవనసేనాని గాఢపై ఆకస్మికముగ బడెను. మొగలల ఫిరంగులకు వెఱచి, సైన్యము వెనుకకు తిరిగినది. వీన్నవయస్కుడయ్యు రాజపుత్రుడు బాలకేసరివలె ప్రకాశించుచు శత్రుసేన నొకప్రక్క చేండాడుచుండ, గాఢపైన్య మాబాలవృపు ననుసరించుచుండెను. కొంతసేపటికి శత్రువులు తురియుచున్న బాణపరంపరలు బాలుని మూర్ఖిల్లజేసెను. సైనికులు విగత ధైర్యులై వేరొకచో దుండగీడుల దండించుచున్న రాజమూల కాదుఃఖివార్తను నివేదించిరి. దుఃఖివేశమున కూలబడుట కింత కంటె విషమసమయముండునా?

లేశమైనను చలింపక, అపు డాధీర, పిల్లవానిగూర్చి పరితపించుట కది సమయము కాదనియు, ఆహవపరిపూర్తియగువరకు తాను వచ్చుటకు వీలులేదనియు ధైర్యముచుపూని విజయలక్ష్మిని జేకొనుటయే తమ కర్తవ్యమనియు సైనికులకు తత్తరువొసంగెను. మూర్ఖావినశత్రుబలితుడగు బాలుని సైనికులు శివరమునజేర్చి తమ వనులు నిర్వర్తింపజేయిరి.

జయోపజయము లెవ్వరితో తెలియకుండెను. యుద్ధము హోరాహోరిగ జరుగుచుండ కణదేవత రోషరక్తాననయై నలు దెసల యుద్ధభూమిని తాండవమాడుచుండెను. గొండుసైనికులు తమ ఏలికసాని ననుసరించి వీరాతిరేకమున ప్రాణములపై ఆశపడి పోరుచుండిరి. తురుష్కులకు జయము గల్గునటులుండెను.....నజీవు

లగు స్వల్పసైనికులతో రోషాదుఃఖాంతులు మోముపై లాస్యమొసరింప అగ్నికణముల తురియుచుండు రాణి ధాటి కాగలేక మొగలో నేనాని దూరస్థుడై బాణముల నేయ జొచ్చెను; అందొకటి రాణి కపాలమున నాటుకొని గాఢమగు గాయ మొనరించెను. రాణి లేశమైనను చలింపలేదు; తీక్ష్ణజ్వాలలనుకూడ విరమింపలేదు. కాని, క్రోధాయమానమావసయై ఆ వీరనారి, మహిషాసుర మర్దనివలె మరింత దీర్ఘముగ శత్రుమూళను దునుముచుండెను.

సైనికు లిరుపక్షములందున చాలమంది మడసిరి. జయోదయమబ్బు సూచన లామె కగపడకుండెను. ప్రాణపదముగ జెరిగిన పుత్రుడు పరలోకగతుడయ్యెను. నిరవరాధులగుప్రజ లెందరో హతులైరి. ఆ నారీమణి కిక ఇహలోకమున నేమున్నది? ఇంతలో రాణిగారి కత్యంతభక్తుడగు సైనికుడొకడరుడెంచి, “అమ్మా, శత్రులు మిమ్ము వట్టుకొనుట కిటువచ్చుచున్నారు. ఆలసింపక పలాయనమగుట మంచిది. తమ సెలవైనచో ఒరులకు తెలియనీక మిమ్మాలికి సురక్షితముగ గొనిపోయెదను” అని వేగిర పాటును సూచించుచు చెప్పెను. సైనికుని వచనములను వినిన రాణికి హృదయచలన మొదలెను. పలాయనమగుట వీరనారి కనుచితము. శత్రుహస్తగతయగుట, పవిత్రమగు తన దేహమును పరులు స్పృశించుట, ఇవి ఆమె వ్రతమునకు విరుద్ధములు.

పవిత్రముగు తన దేహము శత్రుహస్తగతమగునేమో యను భయము తప్ప

వేరొందు ఆలోచన ఆమె కప్పుదులేదు. కాలుకదల్చుటయే తడవుగ జరకాంక్షితముగు వీరస్వర్గవద మామెకు సిద్ధము. క్షత్రియ కాంత కుచితముగు ధర్మమును తాను నిర్వర్తించినది. క్షణికముగు రాజకీయజయము సిద్ధించినను అది ఆమెకు తృణప్రాయమే. రాణీయగుట ప్రజాక్షేమము సపేక్షించియే. ఉదగ్రమైన ఆహవక్షిణాభరము వహించి శత్రువుల నెదుర్కొనెను. జీవితపరిమితి సమాప్తమగుచున్నది. జయాపజయములు దైవాధీనములు. దానతనకేమి?... కాని ఇప్పుడామె స్వార్థమునకైన వీరస్వర్గవద చింతను విస్మరించినది.

స్త్రీలకు మానమే ప్రాణము. అందును క్షత్రియకాంతకు మానసంరక్షణ ప్రాణరక్షణకన్న ప్రధానమైనది; స్వార్థకాంక్ష్యముగు మోక్షవదవి తరువాతి సంగతి. దీర్ఘాలోచన మొనరించి రాణి ఆపుడగు తన సేవకు నొకనిని బిలిచి స్నేచ్ఛలు నచ్చులోపల తన్ను వధింప నాజ్ఞయొసంగి ఖడ్గమును వాని కందిచ్చెను. గడగడ వడకుచు, అట్టి ఘోరకృత్యమునకు చేతులాడకున్నవని

వాడా ఖడ్గమును క్రిందబడవై చెను. శత్రులు కనుచూపుమేరకు వచ్చిరి. ఆమె చకితయై నది. తృష్ణాల్వైరాయమానమాననయై, శోణితదీప్తిచే మెఱయుచున్న తన ఖడ్గమునకు భక్తియుతముగు ప్రణామమాచరించి, రత్నమాలికాభరణభూషితముగు కంఠము అర్పణ మొనరించెను.

దేహము నశించినది కాని దుర్గావతి నామము యశోవిరాజితముగ నెలయుచు న్నుది. జబ్బల్పురమున నీమె సమాధి యిప్పటికిని మనము చూడగలము. గుణవర్ణనాత్మకమై పూర్వకథను దలపించుచు శిలాశాసనమొకటి సమాధికి సమీపమున గలదు. అచటి కేగినవారంద రాసమాధిని జూచి, ఆయమ శౌర్యవరాక్రమములకు ప్రణాహితార్థబుద్ధికి, త్యాగశీలమునకు జయవెట్టుచుందురు. నిజధర్మమునకే ప్రాణము లర్పించిన మహనీయురాంధ్రు ఇట్లే యెందరో అవతరించి, జన్మభూమిని సావనమొనరించుచు, భావిసంతతి కాదర్పప్రాయులగు లగుచున్నారు.

తెనుగుసీమ

ఎందరెందరో ఘనసహస్యండిలేఖ
నుల తెనుగుసీమ ధవధాన్యనిలయమనుచు
వ్రాసిరేకాని; నేడది వ్యర్థమయ్యు!
కడుపుకాలెడి వారలఁ గాంచుకతన.
ఎందరెందరో రుధిరనిష్యండ్లేఖ
నుల తెనుగుసీమ యోధసంకలితమనుచు

స్త్రీమతి స్థానావతి రుక్మిణమ్మగారు

వ్రాసిరేకాని; నేడది వ్యర్థమయ్యు!
వీరుడొకడును కలుగని కారణమున.
ఎందరెందరో వరమధుస్యండిలేఖ
నుల తెనుగుసీమ ప్రణయమండలమటంచు
వ్రాసిరేకాని; నేడది వ్యర్థమయ్యు!
ప్రణయతల్పమ్మ తెలియనిప్రకృతియగుట.

భ్రమ—

ఉ॥ గ్రహస్థానకీరాతపురిగాంచి తపోధనులుండుతావటం
చిక్క రణింజరితు, వివవిచ్చటిచిల్కలుగూడ క్రూరమా
వాక్కులజేల్చు, జంపుడు, జవంబున నెత్తురుద్రావుడంచు బల్
కక్కసమాధుటల్ వివపుగా హరిణి తెరవేదివీక్షిన్!!

హరిణి—

సీ॥ ఏవంకఁబరువెత్తిపోవజూచిననై న నొగి నల్లెవలవలలాడ్డియుండె
డప్పిచే కడుపారఁ ద్రావబోయిన నిందు నలిలము ల్లరభసంకలితమయ్యె
అడుగెత్తిపట్టుటకై నఁ గూడక ధరాస్థలినిండ గాతముల్ ద్రవ్యియుండె
ఏజాడబోవగానెంచ నల్లిక్కుల దావానలప్రభల్లరియుచుండె

గీ॥ కరములందునచాపముల్ గ్రాలుచుండ అక్కటా వ్యాధుడదిగో వన్న నునరించె
చిన్నిశేషపుల తావడచెందకుండ ఎట్టులావలబోదు నాకేదిదిక్కు!!

ఉ॥ కట్టెదుటన్ శరాససము గైకొని నారిబిగించి యమ్ములన్
గొట్టగనుండె వ్యాధుడదిగో భయదాశ్చరి, వహ్నికీలికల్
జాట్టెను, సారమేయములు జూడ భయంకరలీల నార్చుచుకొ
లిట్టుగలంపసాగె, కడుభీతిని బెగ్గిలిశాబకంబు లి
ట్టులబారసి విపుడె; హా! కడుగర్భభరంబు గల్గె నే
నట్టులబోదు నీయిడుమ? కెవ్వరి వేడుదుఁ నేమిసేయుదు?!!

మ॥ కరుణాదృష్టినిజూడు వాగురిక నాకాయంబునందుండు, నె
త్తురుమాంసంబుల నీవగైకొనుము, కేతున్నీకు వేమొమ్ము లా
దరమొప్పార మదీయమా న్ననముమాత్రంబానగైకొను, నా
వరశాబంబుల కిచ్చుకొందు జని, హా! వాపోవుచున్ బచ్చికల్
గరువంజాలపు నాదు రాకకయి మార్గంబున్ బ్రతీక్షించుచుకొ॥

దైవ్యువ—

గీ॥ గొనముడెగిపోయె మాడుతుత్తునియలొచు, విల్లుఫెల్లునధరణిపై విరిగిపడియె,
అగ్నికీలలకోడి మహారయమున శునకములుపోయి వ్యాధులఁజట్టుకొనియె,
కడమవాగురు లగ్నిచేఁ గాల్పబడియె, యెచటనో చేరెడంత మజ్జేలియపుడ
యింతలై యంతలొచు కొండంతబ్రబలి చిటుకుపటుకున నన్నని చినుకులెనగి
జల్లుజల్లునవ్విచ్చె సమ సెవహ్ని, హరిణి సంతానములతోడ నతిసుఖమున
తావునకుజేరిసుఖమునఁ దనలె;కొరి కరుణగల్గిననావదల్ గడచు నిటులె॥

సాహాయలపేటకంటే ఒకటే కుళాయి. ఆ పేటలో పెద్దపెద్దధనము లేకే లేవుగాని, మట్టిగోడల తోటి కట్టినయిళ్ళు చాలయియుగా ఒకదానిమీద వొకటి కట్టివున్నాయి. ఇళ్లమండలే యెప్పుడూ కుళ్ళునీళ్లప్రవహాలు వియ్యూరితమైన వాయువులతో ప్రవహిస్తూవుంటాయి. ఆరోజు శుక్రవారం. సాయంత్రం అయిందయింది. ఆ కుళాయిచుట్టూరా యిసుక వేస్తేరాలవంతజనం యూగివున్నారు. అక్కడవున్న కుండలకి లిండెలకు లెక్కలేదు. ఆరోజుప్రాద్దున్న అధికవర్షం కురిచటంచేత దుమ్ములేగుతూ వుండే రోడ్డు, అడుగేస్తే అంటుకుపోయేటట్టు తయారయింది. కుళాయిచుట్టూరా చాలాబురదగా, నీళ్లు పట్టుకోటానికి యిబ్బందిగావుంది. వచ్చినజనం యెవరి లిండెలోవారు, మండర నీళ్లుపట్టుకుందామని తేంటాలుపడుతున్నారు. ఒకమనిషి కుళాయినోక్కి నీరు తనివించనింపుకుంటోంటే, చీకటిపడుతోందనే తొందరకొద్దీ, తక్కిన వాళ్లవినుగుద లెక్కుచై పోతోంది.

“సురేరావుపేటలో అందరు ధనవంతులవటంచేత యింటికి మూడుగుళాయిలుచొప్పున పెట్టారు. మనపేటకంటే వొకటేకుళాయి” అంది ఒక యిల్లాలు.

“కుళాయిలెప్పున్నా అసలు అకుళాయిచెరువులో సరిపోవునీరులేండే.” అంది ఇంకోకామె, కుళాయిచెరువుకేసి చూపిస్తూ.

“కావలసినంత నీరువుంది, యాక్రింద” అంది వేరొకామె అక్రమకుండుమీద వున్నయిసుక మూతకేసి చూపిస్తూ. “దాల్లోంచే వస్తుంది మనకి నీరు, అసీరు మానచేతతాగింది ఆమమ్రులకు గోగుల లోటు లేకుండా చేస్తుంటాను. పాపము”. అందామె.

ఆమె ఒక పిడుగు తుడుచుచాని భార్య. ఆమె చెప్పినదాల్లోనూడ కొంచెం నిజంవుంది. యిల్లాపిళ్లు సంభాషించు కొంటోంటే ఫర్లాగుదూరంలోంచి పిలుపులు వినిపించాయి.

“ఏమిటాపోదీ?” అని వినుగుదలతో అంది ఆ గుంపులోవున్న ఓముడుబలి.

“పిరీ-ఈ; పిరీ-ఈ-ఈ-ఈ” అని పిలుస్తోంది ఒకామె, కనుమాపుమేరలో కనిపించు యింటి గుమ్మమెవ్వ మంచాని.

“వస్తున్నా” అంది కుళాయిదగ్గరవున్న ఒక చన్నిండెండ బాలిక. “నేనింకా నీరుపట్టటా” అంది మరల భయంతో.

“నీరుపట్టటా? అరగంటనుంచి, ఓసి సిగ్గుచాల్సిన దానా” అని కేకలుచేసింది గుమ్మంలో నుంచున్న యిల్లాలు. “బాతాఖానీ వింటూ కూర్చున్నావు కదూ? దబ్బున దయచెయ్యి” అంది.

పాపమాబాలిక అరగంట నేపటినుంచి నీరుపట్టు కొనుటకు పిలువేక, కుండపుచ్చుకుని మంచుగీవుంది. అక్కడ యెవరితోందర వారికే. అందులోనూ చివ్వు పిల్ల. ఆపిలుపులు, అతిట్లు, ఆ కేకలు వినుగురికి, అక్కడున్న జనం పిల్లమీద జారిపడి ఆమెకుండ నింపు కొనుటకు తావిచ్చారు. పిల్ల కుండలో నీరు చట్టు కుంటున్నంతసేపు ‘దబ్బున తగలదూ’ అని రిడు కూనే వుంది ఆ గుమ్మంలో నుంచున్నామె. నీరు పట్టుకొని, అపిల్ల తొందరగా నడచి వెళుతోంది. కాని రోడ్డు బురదమయం. పిల్లకూడా చాలనీరస నితిలోఉంది. ఆ తొందరపడకలో కాలు బారి క్రిందపడింది. కుండ బ్రద్దలైపోయింది. ఓటిడోలు ధ్వనిచేస్తూ, అధ్వనిలో పిల్లయేడుపుకూడా మిలిత మైంది. పాపమాకుండ ఆమె కాలుమీదపడి కాలు గీసుకుపోయి వెళ్తుకొచ్చింది.

గుమ్మమునద్ద నుంచున్నా మె బాణములా ఈమె వద్దకువచ్చి, ఏడుపునున్న పిల్లవాట్టుపట్టి యింటికి యాడుస్తూ లాక్కుపోయింది.

కుర్రోయివద్దనున్న బసులదరికి ఆస్పత్రికి చాల బాధనిపించింది. వారంతా జాలినుండలలో పాపము అప్పట్టహారాలు వీరమ్మ అల్లాగే వుంటుంది, తల్లి చచ్చిపోయి తిండి మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకుంటే అన్నాడు.

2

కుర్రోబాగుల వెంకయ్య తన బిడ్డలకు సంరక్షకులుండలేమా నని భయంకొన్న మంగళమాతం కొండో మాటు రావమ్మ మెళ్ళో కట్టాడు. నువ్వుయ్య—అతని కోడుక్కీ పెద్దరిమి కేళ్లుంటాయి. పూళ్ళో కేక్టరీలో కూలిపని చేసుకుంటున్నాడు. కోడలు సదజాలు సంపాదిస్తాడు. అంతలేరం తెచ్చుకుంటున్న కొడుకువిచారి చాల గర్వపడేవాడు వెంకయ్య. ఇతనికి రావమ్మయెడల సంతానము లేదు.

వెంకయ్యకు నలభయ్యోవడి వచ్చింది. అతను ఒక గుడ్డల వర్తకునివద్ద కూలికుండి బట్టలమ్మకున్నాడు. సంతారమునందు విరక్తిపుట్టింది వెంకయ్యకు. రావమ్మతోటి కామం చేయలేక పోయేవాడు. నమ్రదీతరటాలు యెప్పుడూ కొండలికి తాకునట్లు, రావమ్మ వద్దనుంచినప్పు కోవకరటాలు వెంకయ్య కప్పుడూ తగులుకునే యుండేవి. ఈ కరటాల ఉద్దతకు, వేనవియెండలకు, వెంకయ్య యెండలో పడ వేసిన నల్లలా మాడిపోయేవాడు. మనస్సునకు ఎప్పుడు కొంతయిందేదీకాదు. పిట్లన్నీటికన్న తన బిడ్డల యెడల రావమ్మ చూపు ఆనాదరణ చూస్తోంటే వెంకయ్యకు హృదయభార మెక్కువై, తనమాంసమును గోళ్ళతో గీస్తున్నట్టుండేది. సవతికల్లి తన కూతుర్ని తిట్టి కొడుతోంటే యేమీ చేయలేక, కళ్లు మూసుకుని “నాకళ్లు కాలిపోను. యిన్నీ చూట్టానికి నాకు కళ్లు పెట్టవట్టున్నాడు దేవుడు. కళ్ళు యీవళంగా మూసుకునిపోలే చాగుండును, శక్తుండి వీళ్ళని రక్షించలేని నాచేతులు, కాళ్ళు విరిగి ముక్క

లైపోను” అని తన్నుతానే తిట్టుకునేవాడు. ఆయ్యో మృదు శుభురమైన వాక్యాలచేత, క్రూరమైన పెద్ద పులిని మద్చిక చేయగలమా!

కుర్రోబాగుల వెంకయ్యకు యింటికికెళ్లట మనేది ఒక గండమనిపించేది. కపాయివాని యింటికికళ్ళు మేకలా, యింటికి వెళ్లేవాడు. ఆరోజు పాయింత్రం వెంకయ్యమనస్సు మరీవిచారకరంగా ఉంది. అబురదలో వదవటంవల్ల, అచల్లగాలికి వెంకయ్య పొయితుకున్నాడు. ఇంటికి వెళ్ళటమంటేనే పొయితు వెంకయ్యను. ఇంటివీధినుమ్మం ఒకవాకిలిగా తెగచియుంది. వెంకయ్య నాలుగు గజాల దూరంలో నుంచున్నాడు—అ - కామ ; నుంచుండబడి పోయాడు..... రావమ్మ కోవపూరితమైన సింహగర్జనలు విని, ఒక్కొక్క గర్జనవింటోంటే వెంకయ్య ప్రైవేట్జాలు పైనపోతున్నాయి. హృదయ వేదన యెక్కువైతోంది. ఆగర్జిందు సింహమున కాచుకుంటున్నదన్న చెడకో వెంకయ్య పూర్తిగ యెరుగును. కాని కదలలేడు. కార్లాదవు. చేతులాదవు. భయమెక్కువైతోంది.

“నాయింటికి నీవెక్కడ గాపరించావే. శని ముండా. ఇల్లావవటూరికేనా తీరుబడిలేకుండా పని తోటి పూపిరాదక చస్తున్నావా? నీమొగం తగలెయ్యో. అంటగిన్నెలు తోమలేదు. ఇంకయేమి పనిచేసి తగలడావే. నీబొందపని,”..... “.....”

మాట్లాడతేం. నోరుపడిపోయిందా? మొన్నమ్మ వారు విన్నేనా వేసుకపోయిందికావే. నిన్ను కాటికివ్వ. ఇందాకటినుంచి నమ్మగురించి ఆకురాయి దగ్గర యేమిచెప్పావు? చెప్ప. నోరెత్తిమాట్లాడు, లేకపోతే నోట్లోపాడుస్తా. నుద్దెట్టి ఎల్లాచూస్తావే, గుడ్డనూబలా. నీచూపు నేలబడ”

నేను-నిన్ను-గురించి-యేమి-చెప్పలా...ఉ||ఉ|| ఉ||-నేను-రెండు-మాట్లు-యిల్లాదా-నే-నిండా-క-నే-అంటుతో-మానమ్మ”

“ఏమీ చెప్పలేదా? వెళ్లివదిమొదల నీళ్ళు పడుతూనే వున్నావు, కదా? పోలంతకుండా పొట్ట పెట్టుకుని పైగా కంబోడున్నావు? నీరల బద్దల కొడ తా ముందా!”

అంటూ తలచిగట్టట్టు చేతిలోవున్న చెయ్యి వుని తలమీదకొట్టింది రావమ్మ, మీసమ్మ.

“నన్ను-కొట్టకమ్మా, -అమ్మా-!.....న-న్ను కొట్ట-కు-అది నా-తప్పుకాద-మ్మా-కాలుబారిందమ్మా యింకాకొడుగున్నావా? -అయ్యో నాన్నోయి! బరేయి..... అన్నయ్యోయి!”

“బాగా ఆచయ్యమందా బాబుకోసం, అన్న కోసం ఆరు. గొంతుకనగిలి వచ్చేలాగరు. లంజ ముందా! చూస్తూవుండండి. మీమగ్గున్న చేపు కాట్లోకివంటిస్తా. నీవు నన్నెదిరిస్తున్నావు కదా! నీకు ప్రాయశ్చిత్తం చేస్తా” అంటూ ఆమె పంటింటి లోకిపోయి ఎర్రగాకాలిన గరిటి పట్టుకొచ్చింది వాతపెట్టటానికి.

“రాబోయి—నాకు వాతపెడతానా అమ్మా— అయ్యో నాకే-వాత-వేడుకుంటా-పెట్టకమ్మా-యింక రవను-నోరు మూసుకుంటా.”

వెంకయ్య కేమిచేయటానికి తోడటంలేదు. లోపల దారుణకృత్రిం జరుగుతోందని తెలుసు, కాని లోపలికి పోలేడు. ఎట్టకేలకు దైర్యమాని లోపలికిపోయి చూచాడు, చూస్తే యేమండీ? ఆవలనీవపని కాస్తా ఆచ్చడే వూర్తయింది. కూతురు చరికిడి తొడపైకి లాగి, అగరిటి వాతపెట్టేసిందవ్వుడే. ఆబాధ కోర్కె లేక, ఏడ్వటానికి శక్తిలేక నీరసంతోపకుంపిరమ్మ. ఆదృశ్యం చూచాడు నిజవునా నీరైపోయాడు. చూస్తున్నా అక్కం కాపటంలేదు వెంకయ్యకు. వెంకయ్యకు తెలియసంభగ నే, “పిల్ల కేమిటి చేశావు” అనేమాటలు వెలువడ్డాయి.

“ఏమిచేశానా? యింక నీకు శాస్త్రి జోమవద లేపట్టుంది. తెగపెట్టున్నావు-యి? చాలించు చురి” అంది గరిమ్మా.

పిల్లనైనా నాలుగుతలుపులువేసి కొడుతోంటే దానికి కూడా యెగురుతిరిగి స్రుద్దుకోకేదైర్యం వస్తుందిట. అంతదైర్యంవచ్చింది వెంకయ్యకు. “యదిగో చాలిస్తా” నంటూ తలుపుచాటునున్న చేతిగ్రు యెత్తాడు కొట్టటానికి.

యెత్తినచెయ్యి యెత్తినట్టే ఉండిపోయింది. చెయ్యియెత్తికో వెనుకపట్టుకున్నాడు.

“నాన్నా, అగు, తొందరకూడదు. ఇది నువ్వే చేయవలసినపని కాదు. నలుగురూ చేయతారు వూరలో” అన్నాడు వెనుక కర్రపట్టుకున్నతను.

“నన్నువొదిలెయ్యి వోదులు, వోదలవేం” అని చేయి లాక్కితోయాడు తండ్రి. కాని కొడుకు వదలరా.

“అబ్బ, పుర్రాదా. నన్నువదలరా. ఆ రాక్షసి ముంద అమ్మాయి కేమిచేసికో నీకుతెలియదా! తెలిస్తే నన్నుపట్టుకోవురా. నాకు పిచ్చయెక్కు తోందిరా. పదిలెయ్యరా, దాన్నివ్వకో పాతమా ర్నానీ. వొదిలెయ్యి, గమ్మవోదులు” అన్నాడు వెంకయ్య.

రావమ్మ భర్తకేసి పళ్ళుకొరుకుతూ, చెంగున పంటిచ్చోకి పరుగెత్తి బ్రద్దలయేటట్టు తలుపులు కొడుకునా మూసింది. పెనుగులాడుకున్న తండ్రి కొడుకులు నుందిన్నచారు నుంచుండిపోయారు.

సుబ్బయ్య, తపచెల్లెలందరూపోయి మృదుమధుర వాక్యాలతో పూరడింది లేవకీకాడు. చెల్లెలు మాట్లాడలా. మాట్లాడలేకపోయింది. ఇంకోవాతపెట్టటానికి మళ్ళీ తల్లాద్దించేమోననుకొని, మాట్లాడలేక పెరిచావులుచూడటం మొదలుపెట్టింది అన్నకేసి. ఆ మావులుచూస్తుంటే ఆతనిగుండ నీరైపోయింది.

“అమ్మాయేదండం” అంటూ కళ్ళనీళ్ళు కుడిచాడు. “అవురే అమ్మకేమన్నావు. ఏమైనకట్టపెట్టావా?” అన్నాడు వాతకేసి పెరిచావులుచూస్తూ.

“అన్నా-అమ్మని నేను కట్టపెట్టానని ఎట్లా అనుకున్నావు.” అంది కళ్ళనీరు కారుస్తూ.

“అమ్మయోయి, నీకే, నవ్వడిగానని మురుగులు చేయించుకోచ్చానమ్మా” అన్నాడు ముంగుడువద్దనూ.

“మురుగులా—నిజంగా,” అంటూ సంతోషం వట్టలేక పొద్దియపూర్వకంగా, తనకు క్రితంజరిగిన వృద్ధయభారం తగ్గించుకోదానికి, తనసోదరుని గాఢాలింగనమొనర్చుకుంది.

“ఇంకా, తింటుంటే మితాయికూడాతెచ్చా” అన్నాడు మెల్లిగా.

“మితాయి, మురుగులు!” అంటూ చిరువత్సరతో ఆ పొట్టయలను ముసకార ముద్దివేసింది సంతోషంతో. ఈరోజు మురుగులవల్ల గంటక్రితంజరిగిన బాధ మరిచింది.

సంకయ్య, తనమోమును ఆరచేత నాన్ని తన చిడ్డల సంతోషకరములైన సంభాషణలువింటూ, మాట్లాడటండా ఆనందిస్తూ, చూస్తూ కూర్చున్నాడు. తన వృద్ధయభారం తగ్గింది—తన భార్యనుకనే తన వృద్ధయభారముకూడ అవ్యక్తమైంది.

3

మర్నాడు పన్నిండుగంటలయింది. ఫేక్టరీలో గంటవాయించారు. గంటవచ్చింది చివటంతోనే ఫేక్టరీలో పనిచేయు పనివాండ్రందరూ తంజోషరం చాలుగా మధ్యాహ్నభోజనాలు చేయటానికి బయటకొచ్చి, భోజనాలకి వేయబడిన తాటాకులనుడిచెలలో భోజనాలు చేయటం మొదలుపెట్టారు.

పనివాండ్లు మొత్తం రెండువందలమంది ఆ కాలలలో కూర్చొని భోజనాలుచేస్తున్నారు. కాని ఒక కుర్రవాడుమాత్రం, భోజనముచేయక, ఏమేమో ఆలోచిస్తూ, భోజనముచేయువారికేసి ఈర్ష్యాభావ దృష్టులుసారిస్తూ కూర్చున్నాడు. ఇంతట్లో ఒక అమ్మాయి, చినిగిన గానాకటి వోడుగును, చేతితో పొడుగు నుండకొకనానిని చిమగులనడ్డలోకట్టి అది నొందరగా, ఒగిర్చుకుంటూ వచ్చిందే. ఆబాలికను చూచుచుంటే ఆతని గుఱువినామము, ఆకురితపూరితమై వికారమువకు మారింది.

“కారణమేమిటి పీరా?” అన్నాడు ఆకురితలో, “నీకళ్లు చోరుంత యెర్రగవన్నాయి. ఏదీవట్టు కనిపిస్తున్నావు. ఇంకా—” అంటూ చేతులకేసి చూచి “నీమురుగులేవి?” అన్నాడు.

“అమ్మ బద్దలకొట్టేంది” అంది నీవవ్వరంతో.

“అమ్మ బద్దలకొట్టుట యేమిటి? నవీ స్తరంగా చెప్ప” అన్నాడు ఆకురితతో.

“అమ్మ చెప్పిందిగదా; నాన్ననబ్బంతా తగల చెడుతున్నట్టు. నీజీతంఅంతా యెప్పుడు ఆమె చేతులలో పెట్టుటలేదుట. నీదబ్బంతా నామురుగుల కని, తినుబండారాలకని ఖర్చుచెడుతున్నావట. అంటూ నామీదకు వచ్చి, ‘మింగ మెరుకులేదు, మీసాలకు సంపెగనూ న. నీమొహానికి మురుగులుకూడానా? ఓసి బోగంచానికూతురా’ అంటూ రెండుచేతులు వట్టుకొని పట్టునునిపిరిచింది” అంటూ విచారముతో మాటరాక ఆగుతూ, అగుతూ చెప్పింది.

చెల్లెలు చెప్పినమాటలు విని చెల్లెలు వాస్తవముల తనచేతయం చుంచుకొని చేతులను తచేకవృష్టితో మరికిస్తూ కంట తడిచెడుతూ “అయ్యో తల్లీ, నీవు బోగంచాని మామయిదా?” అంటూ హాసయేడ్చి “అయ్యో, అతివాజామగనుడు నీవేళ్ళు ఇంటి చనులవల్ల యెంత మొదైక్కినవే తల్లీ! ఆబ్బ, నీచేతి నుండు మురుగుల నింత బలవంతముగ లాగి విరచుటకు ఆమెకు చేతులెట్లాడెనే తల్లీ! ఎంత మోటరవ ముచేసిందే! చేయియంతయు కత్తితోటి కోసికట్టు కోనుకుపోయి పెగ్గులు కాలలుకట్టుచున్న, నీ మృదుహస్తాలను చూచియైన ఆమెనుండే కరుగ లేవమ్మా! నీచేతులుచూచుటకు దుస్సహమగనున్నదే తల్లీ. ఎంతకళవచ్చాయ—నీపి వారలెట్టుటకు ఆమె కొంచెమైన సందేహింపనైనచేడే. అయ్యో— గొడ్డుకు వాతలుపెట్టుటకే నమకీయుచుండురు, అట్టి తరి నీకోనుల కరీరముమీద వారలెట్టు పెట్టుగల్గెనే! ఆబ్బ దుర్బరము—దుస్సహము—వీసహించలే తల్లీ” అంటూ వళ్ళు పటపటకొరుకుతూ చటుక్కునలేచి

నుడున్నాడు. కాశీపట్టు నుండి, కళ్ళనీరు
కుడుచుకొని, తొంతపరకు ఆత్మకాంతి చేసుకొని
మనసారా-పృథ్వియైక్యంగా, తన చెల్లియైన నాదా
లింగనమొనర్చుకొని ముద్దులపర్యయ మిరిపించాడు.

శ్వేతగిరిలో గంట గణగణముంది. ఆ గంట యింకొక
నివనకాళి. తక్కిన పనివాళ్ళు బతుకూ యెరుగ్ని
దింతగా చూచారు కాని ఇతను పాశ్చరీయోదాహరణ.

“ఇక ముంద్రవా దీనికి ఆమె పొట్టును పెట్టుకు
తీరుకుంది. ఇప్పుడే పెట్టుకున్నా. దైవకాళు బతి
కంది కాని-కానికే-నేనే ఆమెబుద్ధి బద్ధులకొట్టి నర
కలోకి పంపుతా” అంటూ ఆవిష్కరణకు కర్ర-గుట్ట
లోంచి పెద్దకర్రవొకటి చేతనిడుకొని, యరయర
పిచ్చివానివలె తైలప చెక్కాడు.

ఈమె ఆతని ప్రవర్తనకు భయభ్రాంతురాలై నుం
యిందిపోయింది. ఆపన్నును వెనక్కు వెలుగునోయింది
కాని చూటకాలా... పరివిమమయ్యైంది. పక్క
నందునుంచి మోటార్లుకెడు దీ కొనినవచ్చును. ఇహ
లదావిడి- విచారనూచిక మొకేను. మొదలయింది
వినిపించాయి. ఆకేకలు, ఆ బాదావిడి బట్టియానే
ఒక దాదాగళ్యర్థం అరిగిపట్టు కనిపిస్తోంది.

౪

అరోజు సాయంత్రం లోకల్ పేషన్స్ క్రింది
విధంగా ప్రకటిచాయి.

కారుప్రమాదము

యొనకుని ఆకస్మిక మరణము

ఈరోజు మధ్యాహ్నము పరైమిమిండ్ల యొనకు
జొకడు, బస్-హాల్-నకు పోవుకొద్దునై, కెండు కార్లు
దీకొనుటచే ముగించెను. ఆకసము రాధాకృష్ణ
శ్వేతగిరిలో పనిచేయు సుబ్బయ్య అని గుర్తించబడింది.
అతనికి తల్లిదండ్రులున్నాను. అతని చేరియండు
పెద్దకర్రవొకటి వున్నది.

ఒకనిలేఖ.

ఈ విషయము వెంకయ్యకు తెలిసింది. కొనుగు
ఆకస్మిక మరణవార్త విన్ననే తండ్రి ఘోరపుపోయి
నాడు. వీరపు పిచ్చియైతిన చావనలే నుండున్న
పరంగా యిట్లుచదిలి ఆవృత్తమైంది.

వెంకయ్యకు చూటకేడు- తేలకేడు- మాశ్చర్యేడు.
ఇరుగుపొరుగునందరితోనవచ్చి. వెంకయ్యకు వీరూ-
రూపున వెంకయ్యగిరిలోనే పడికి కళ్ళు తెచ్చి- అయ్యోక
రాక్షసి, నీవు నాదిష్టల వెంకయ్య పెట్టావు. నీవు పెట్టు
కత్తుయెందు నహించలేకపోయావే! ఇప్పుడుకదా
నీకు మనకాంతి కలిగింది. అయ్యో! ఈకా, నీకింత
నాదాగళ్యర్థమవుతుంటే చిరా. ఆరావు ఈరాక్షసికేనా
పెట్టాడుకాదురా పాపిష్టిచేతను. నాకు నావీరపు
కేనా కర్లాం చూపించండి బాబూ” అని హోయ
హోయ విన్నవించి మొదలెట్టాడు- ప్రక్కనున్న వారు
వోదార్యులు.

“భగవంతుడే! కనులుమొంది” అన్నట్లు తన ఆపన్న
మరణము విన్నతక్షణం, తనకి ఈలోకములో యిక
తావులేనవచ్చి, తన యిక బ్రతుకుట దుర్లభమని,
తన ప్రాణమొకప్పుడు చాటిపోయిందని విచారించి
యిక విచారము పట్టలేక ఆచక్కన శివాలయ
ముగోడున్న కొలమలోపడి ప్రాణమును బాపిందికే
వీరపు. మార్నాడు శివయైతేనా అనుటకులొబ్బదు
పురమను.

విద్యుత్-విద్యుత్-విద్యుత్

ఈ దాదాగళవార్త వెంకయ్యకు తెలిసింది. నుండున్న
పరంగా పిచ్చెక్కింది వెంకయ్యకు. అవీర్యు
తనుమోడ యిట్లుచదిలి వీరూకె- అది పిచ్చివానివలె
చచ్చిపోవువారిమీద రాళ్ళుగుచ్చయ- కొట్టుమీద
గుడ్డలుచింపి, పరుకులు గెరవాచివీసచ్చును- తిన్న
వొట్ట తిట్లు, పట్టవొట్ట చెప్పులు పడుకూ యిచ్చటికి
తిరుగుకూ- వీ వున్నాడు వెంకయ్య.

అహ, పుత్రకోకమున ఎంతసార్లుకైనా పిచ్చు
మొక్కను గదా- లోకంలో!

౫

రావమ్మ, రామారావు పేటదలి వెళ్ళిపోయింది. పురములంలా కల్లూరు పట్టింటి కెళ్ళివడమవున్నాడు.

సంవత్సరము పోటింది. ఆమె నాడలేమి తెలియ లేదు. కళకోటాన ఎమ్మారు మేస్త్రీలుకోర్టుకు పోరీ నులచే, ఇతరులకు సంకల్పముచేయబడి కొనిరాబడింది రావమ్మ. "తీర్థప్రభుగ ఆశ్రయిని చూడబడ్డాడు" అని ప్రజలు.

రావమ్మకు పోరీనులు చుట్టకుండునకు భయమున యిల్లుదలి మారుమేయు వేసుకొని పారిపోయింది. సంవత్సరమునంది ఆమెకోసం వెతుకుతునే వున్నాడు.

పోరీనులు. అఖండ కేసును కలగనిదికెలో చుట్టుకు తీసుకువచ్చారు.

ఆనుడికెలో ఆయిద్దరు పోరీనులకు ఆమెకు యుద్ధము జరిగింది. ఆయిద్దరులో ఆమెకు చిన్న చిన్న రెప్పలు తగిలివా, ఆయిద్దరి పోరీనులలోను మొకటి పోతహుందరి. ఈ గలభా అంతావిని యరుగుపారును వారువచ్చి రావమ్మకు విరివికట్టి ఆ రెండోపోరీను కప్పచెప్పారు గాని, వీరు రావండావుంటే ఆ రెం దనపోరీనును కూడ చంపేవేదే. ఆ మేస్త్రీలు రావమ్మకు పైకోర్టులో విచారించుచు పైకిపంపారు. పైకోర్టులో రావమ్మకు ప్రతిక్షిప్తవారు.

తాజా మాటలు

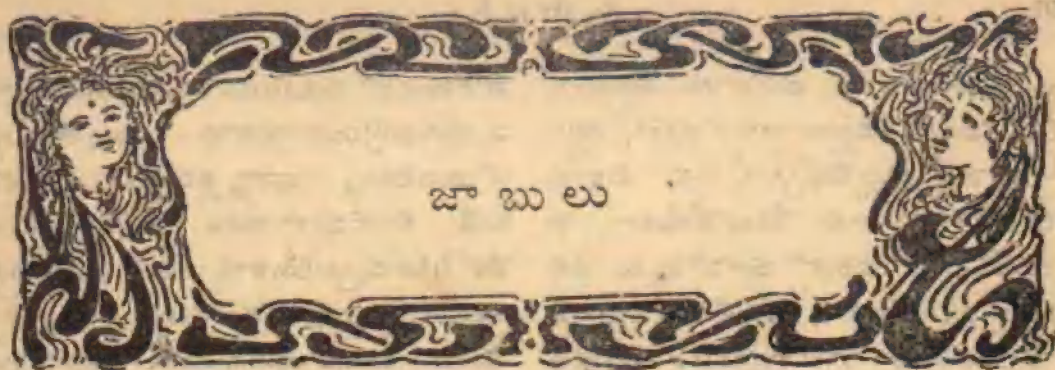
శ్రీమతి రాజేశ్వరిగారు

ఎడబాటు ఘట్టిల్లిన యా
యెడదలేదా నేలగలసె—
పువ్వురాలుటండెల్పు తొడిమె
పోలిక నిది నిలచెన్ !

ఈ జాబిలి రాలనుండి
మాజహానె కాబోలును
ప్రతినిశి ప్రవియించు మృత
ప్రణయమూర్తి కొరకై !

ఈ పన్నిధి గాలంబే
యోసరిల్లి నిల్చినదే
మా ! నాయెడదకు దోచెదే
నే నాటిదొ ప్రేమనుక్తి !

ఈ వికాల విశ్వంబున
కీ వియోగ శిల్పగీతి
యొకటెచాలు ప్రేమగతికి
ముకురంబును జూపన్.

జాబులు

కల్లెటూళ్ల పీల్చులు — దీపవర్య.

కోడేరు,
12-9-38.

సా॥ అక్క సీతాలక్ష్మమ్మగారికి కల్లెలు గ్యామల అనేక పనుస్కారములు, తరువాత.

అక్కా,

ఇక్కడి విశేషములు తెలుపుమని నీవు ప్రతి యుత్తరమునందును నొక్క వ్రాయుచుందువు. పుట్టిన యూరియందుగల అభిమానము కొలది నీవట్లు తెలుసుకొన గోరుచుందువేగాని ఈ కుగ్రామమున నెప్పటికప్పు డేమి విశేషములు కలుగుచుండగలవు? మన యూరికాపురములు నీ వెఱుగనివి కావు. ఏయింటి యిల్లాలిని చూచినను చేసినపని కిది తగవడికుండినను ఒక్క రవ్వ తీరుబాటులేక పని తెమలక యీదుబోతలు పడుచునే యుండును. తెల్లవారగట్ల మూడు గంటలకులేది రాత్రి పదిగంటలవరకు తన్ను కొనుచున్నను పనులు తెమలవను బెంగ తప్ప వాటికి వేరొక యాంధోళన ముండదు. ప్రొద్దున్న లేపడము, ప్రాచిపనులు చేయడము, ఉన్నదీ లేనిదీ చూచుకోవడము, అప్పుసప్పు తెచ్చుకోవడము, పెద్దచెరువు కెల్లి బట్టలుతుకుకొని చెంబులు లిండెలు తోముకొని స్నానాలు చేసుకొని నీళ్లు

మోసుకోవడము, వండి వార్చుకోవడము, దేముడగ్గర దీపము వత్తి పెట్టుకోవడము, మగవాళ్లకు వడ్డించి తాము రెండు మెతుకులుతని చేతులు కడుగుకొనేటప్పటికి పొద్దు వాలిపోవును గదా! అప్పటినుంచి మళ్లీ రాత్రివంట ప్రయత్నముచేస్తూవుంటే రాత్రి పదిగంటలకు తెమలగలరు. వెంకమ్మతల్లాంటివాళ్లయితే యీ మధ్యకాలములో కాస్తపెత్తనాలు బూని వారింటి కబుర్లు వీరింటికి, వీరింటి రహస్యాలు వారింటికి వార్తావత్రికలాగ మోసి జాల్లు ముడిపెట్టి దెబ్బలాటలు పెంచగలరు; అది సేతకాని సత్యకాలము వారై నచో వేరూ ప్రతిష్టలేక తమ యింటి నాలుగుగోడల మధ్యను పడియుందురు.

ఈగోవుల అలికినచోట అలుకుటా, చిలికినచోట చిలుకుటా, అనుమానపడి మునుగుటా, మడిబట్ట మైలపడి తడిగుడ్డతో నానుటా, ఈ కారణములచే పొయ్యి యూరకమండి కట్టలు కాలిపోవుటా, అను

ము దివిడిపోయిన మగవారు తిట్టుటా, విలిచే వలకక పిల్లలు పారిపోవుటా, వడ్డన లాలస్యమైన పిల్లలెప్పుటా, ఈ చీకాకు భరించలేక మగవారు కేకలువేయుటా, ఆ భయముచే తొండరలో నూనెగిన్నెలు నేతి గిన్నెలు ఒరికిపోవుటా, నేడివేడి తప్పెలాలు రగిలి పోవులు కాలిపోవుటా, ఏముల్లు చూచిపడు రణగుణధ్వనులతో నండియుండును? ఇవన్నియు చాటి రెండు మెతుగులు తిని చేసులుకనుక్కొని వేడలుపెట్టుకొని ఒకగడియ విశ్రమింపగల యిల్లాలిని మహా పీరిభయామాణియని గొనెయొడవలసినదే గదా!

పాప మీతటి పనియందురాండ్ర యింటి బిడ్డలకు, తలలకు చమురువాసి చువ్వలకు, బంటికి నీర్లుపోసి తోముట, బట్టలు తెలుపు చేసి కట్టించుట మొదలగు భాగ్యము తెల్లు కలుగును? వాళ్లంతటవాళ్లకు చెటువులకు పోయి తెప్ప తెప్పన కొట్టుకొని యీతలాడి అల్లరిచేసే వయస్సు వచ్చేవరకు కళ్లపునుల తోను పాసిచొరకలతోను చీమిడికారు ముక్కులతోను బడలుకట్టుచున్న యెఱ్ఱని బొట్టులతోను బండమొలలతోను వీధుల వెంపడి తిరుగుచుండవలసినదే గదా! కొంచెము అల్లరిచేసే వయస్సు వచ్చినప్పటినుండి జన కంటకిము తప్పదు. తల్లి ఎండ్రుల పుణ్యము తొడ్డి బిడ్డలను ప్రసాదించిన పరమేశ్వరుడూ, మోడ, గాలి, దుమ్ము, దూళి మొదలగు నవి ప్రపంచములో సమృద్ధిగానున్నన్నాళ్లు వాళ్లనుగూర్చి గమనింపవలసిన బాధ్యత తల్లులకు లేనట్లుగానే తోచుచున్నది. ఏకి

వారమునకో పక్షమునకో ఒకదినమున కాని పండుగపర్వమునాచుకాని ముంతెడునీర్లు పోయినలెనన్న ఇన్నాళ్లవంతు చమురు, పిండి, కుంకుడుకాయలు మొదలగునవి ఆ వేళ పిసివచ్చుటయేకాక ఆదిన మొక నిశ్చయమై మెయిండుకమానదు. తక్కిన దినములలో బడికిపోయినను సరే పల్లెకుపోయినను సరే పెద్దలువచ్చినను సరే బండుగులు వచ్చినమాసరే వారు మామూలువేషము తోనే యుందురు. పిల్లలెంత కుర్లుగానున్న, నారి తల్లులు వారిని శుభముగా చేయుట కై నను తిరుబాటులేని అంత మహాపనిమంతు రాండ్రగు ఇల్లాండ్రుగా మనము పరిగణింపవలసినదే. ఇంతకంట గొప్పవింతలు నీకేమి కావలెను!

ఈమధ్యను వినాయకచతుర్థినాడు భీమ పరమునుండి సూర్యనారాయణ రావుగారు, నరసింహాచారిగారు, కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిలు గారు మనపూరు వచ్చి గణపతిపూజలును, భోజనములును నై సతరువాత సత్రాంతరీ పరిణయము మొదలగు కథలను పురాణము చదివి అర్థమును చెప్పిరి. చతుర్వర్ణములును, హరిజనులునుకూడ వచ్చి వారివారికి యభోచితమగు స్థానములను గూర్చిని యాలకించిరి. హరిజనులుకూడ ఇట్టి పురాణ శ్రవణములకు వచ్చుచుండుటయు, వచ్చి నప్పుడు బ్రాహ్మణులు కేకలువేయుకుండ ఊరుకొనుటయు గాంధిమహాత్ముని ఉపవాసా సంతరమునుండియు జరుగుచున్న కొత్త వింతయని నీకు తెలిసిన విషయమే. ఇట్టి

మార్పునకు అధ్యయనసంపన్నులయిన అవ
భాష్ట్యగార్హస్థ్యమును ఎట్లొనర్చుకొని ఊరుకొను
చున్నారు కాని ఊరగు కొందఱాచార
వంతురాండ్రు మాత్ర మూరెగిరిపోవు
చున్నట్లు కేకలు వేయుచున్నారు, అయినను
కాలచక్రభ్రమణమువలన కలుగుచుండు
మార్పులు ఇంతమాత్రమున భీతిల్లిపోవు.

నాకు పురాణవతనానంతరమున వాగు
మువ్వరును ఖద్దిరు ఉద్యమము, దాని ఆప
శక్యతనుగూర్చి మరియొకనారి సుగ్రీవబాబ్బు
పెట్టిరి. గ్రామములో ఉత్సాహముగల
యువకులందరికి మరియొక్కమారు ఉడుకెత్తి
నది. అప్పటినుండియు ప్రాతరాట్నముల
నటకలమీదినుండి తీయువారును, నాటికి
మరమ్మత్తు చేయించువారును, క్రొత్తవానిని
చేయించుకొనువారును, ఏకులుకొని వడకు
వారును అయి గ్రామమంతయు భ్రమరగీత
ములతో నిండుచున్నది. కాని ఆడవాళ్ల
పనులు మాత్ర మెప్పటిరీతినే ఉన్నవి.
పాపము! వారికి రాట్నములవైపు చూచుట
కైనను తీరుబాటుండదు. అధవా యే
పనిమంతురాలైనా వేగముతెమలి దానివద్ద
కూర్చున్నను, పదిమంది యిరుగుపొరుగు
అమ్మలక్కలును వచ్చి వేతొక ప్రసం
గమో, పాటో, పోట్లాటోలోనికి దింపి
అక్కడతో దానికి స్వస్తి చెప్పింతురు. రాట్న
మున్న వాళ్లందరికి తీరుబాటున్నను తీరుబా
టైనవాళ్లందరూ నడుకుతూవున్నను మన
దేశములో సీపాటి కెంతదారము తయారు
కావలసినది! అయినను పరిమివారి సుంద

రమ్మగారు మాత్రము తాను కళ్లతోనుపెట్టు
కొని వడికి నీ వీయూరనున్నప్పుడే బుడతె
లను చుట్టియుంచిన సేరున్నర సన్ననూలును
వచ్చిపోవుచుండు పరాయిగ్రామముల దేశ
భక్తులకెల్ల మహావింతగా చూపించి మెప్పు
గొనుచునేయున్నారు.

అక్కా, ఎన్ని చెప్పినను పురుషుల
యువన్యాసములు పురుషులవే, స్త్రీల యువ
న్యాసములు స్త్రీలవే. మగవా రే యువ
న్యాసముల నిచ్చినను ఏదో మగవారికోసమే
కాబోలు చెప్పుచున్నారని స్త్రీలు తరచుగా
గమనించరు. పురాణములు చెప్పుచున్న
ప్పుడు మాత్రమే పుణ్య మెక్కడకు పారి
పోవునోయన్న భయముచే అతిశ్రద్ధగ విని
కథలన్నియు జ్ఞాపకముంచుకొందురు. లౌకిక
ప్రసంగములు చెప్పవలసివచ్చినప్పుడు స్త్రీ
లకు స్త్రీలే చెప్పవలెను. స్త్రీసనాతన
విద్యాలయమునకు రాజమహేంద్రవరము
నుండి చందాలెత్తుటకై యామధ్యను
దువ్వూరు సుబ్బమ్మగారు ఇచ్చటికి వచ్చి
యిచ్చిన యువన్యాసము మనయూరి స్త్రీ
లకు బాగావచ్చినది. తన నిష్కగునీమముకు
శుచికి శుభ్రతకు ఆచారమునకు వ్యవహార
మునకు జపమునకు తపమునకు నెట్టి భంగ
మును కలుగకుండ వేగము వేగముగ తెమలి
రాట్నము వడకుచు ఉపన్యాసములిచ్చుచు
గ్రామములకేగి చందాలు వసూలుచేసి
వచ్చుచుండు ఆమెవద్ద వండుకొని తిని
నూలు వడుకుకొనుటకు కాలములేదని
యెవరు చెప్పగలరు? పిల్లల అపరిశుభ్రత,

తల్లుల చాదస్తము, కొంద రరిందాల పని లేని పెత్తనములు మొదలగువానినెల్ల ఖండించి కొంచెము క్రద్ధ, చుటుకుతనము, ఆసక్తి పెట్టి పనిచేసినచో స్త్రీల కెంత వ్యవధి చిక్కి యెన్ని చక్కని కార్యములు చేయ వచ్చునో ఉపన్యసించుటయేకాక, ఇంటింటి కొకొక్కనాను వెళ్లి వారివారి చాదస్తములకు హేళనలుచేసి సరిగా దిద్దినచ్చుచుండెడిది. ఈ వూరిలోనున్న అయిదారుదినములును పురుషులతోను స్త్రీలతోను సర్వ వర్ణములవారితోను తలలో నాలుకవలె చనువుగా వర్తించి వెళ్లిపోయినారు. అప్పటి

నుంచి మాత్రము మనవూరిలో కొన్ని యిల్లవార్లు ఒకరిమీద పొటీగా ఒకరు పనులు వేగముగా తెమల్చుకొని రాట్నముల దగ్గరచేరి దారముతీయుటలో పందెములు కట్టుకొనుచున్నారు. అప్పుడప్పు డట్టివారు వచ్చిపోవుచున్నచో ఎంతో మేలుగనుండును. ఇక్కడంతా జేమము. అక్కడి మీ జేమాధికములు వ్రాయవలెను. ఇతిర విషయములను కొంచెము కాలములోగా తిరిగి వ్రాయుచున్నాను.

ఇట్లు,
ప్రియసోదరి,

శ్యామల.

ఓ దేవి!

వేమవ తెలివవ్వుల సురభీకరించి
కావినంజల కన్యోద్భుజీవితమ్ము
నాది, ఓ దేవి! నుసివాడి నవసిపోయి
శేకురేశ్వర చీకయి ప్రిదిలిపోయి
మంటిపాలెనగాని నేమనగనేర్తు
నీవమీమనశ్చాననియతికలన;
కాని నీ పక్షప్రాంతేందుఖండవీతి
కాంతరమునుండి త్రోసివేయకుము, తూగి
వేగిపోదు, వివాదజీవితముతోడి
నీవదాంకితమైనది నిత్యమల్లె,
లేశమాత్రమ్మనోచుకోలేద నేను?
దాని నీతలదాల్చుకోనైన వలదు

సహదేవ సూర్యప్రకాశరావుగారు

నీచరణకు శేతయసీమ నిలువనిమ్ము;
అటనె జీవించిపోనిమ్ము అటనె అంత్య
గీతికాలాపనమ్ముతో గీటడంగ
నిమ్ము; అదెమాధురీరసోన్మరమువిజము.
నీవునా కేమియైన గానిమ్ముగాని
నీవుమాత్రము నారాగదేవివేకి
శోరమస్పృణమయూఖరేఖోరుసాంద్ర
నవనవోజ్వలతరళసౌందర్యమూర్తి
వే—పునీతమాధుర్యసంస్కృతివే—సుప్తి
గొనిన తూన్యధామాంతరమును కలార్చి
విధివెలార్చు తారాప్రదీపికవే దేవి!

ఆరోగ్యబోధిని

శిశుపాపమునకై భగవంతుడు తల్లి పుత్రములందఱే పాలను నిర్మించియున్నాడు. గనుక భగవన్నిర్మితమైన చనుపాలను మించినదిగాని దానికంటెదుం గా నన్ని దిధముల కృత్రిమ గణించునదిగాని యింకొక పదార్థములేదని అందఱును ఒప్పుకొనవలసియున్నది. ఇందుకు తార్కాణముగా మొదట పాశ్చాత్య దేశములలోని స్త్రీలు వాగరికత హెచ్చినకొలదిని తమకు పుట్టినబిడ్డలకు ప్రత్యపానము చేయక నిరాకరించినందున ఆప్రపాలను పట్టుటకు మొదలిడిరి. పట్టణములలో ఆప్రపాలు అందరికిని దొరుకుట దుర్లభమగుటచేతను, కాస్త్రాజ్ఞాన మభివృద్ధియందుండుట చేతను కొందరు కాస్త్రాజ్ఞులు తమవృష్టి నీవిషయమున మరల్చి విశ్వప్రయత్నములుసల్పి చనుపాలకు బదులుగా వాడదగిన కొన్ని కృత్రిమపాలను తయారుచేయగలిగిరి. ఇందులో మొదటదగిన విషయమేమనన వారు తయారు చేసినపాలకును చనుపాలకును యిసుమంతయు భేదము లేక కందును ఒకచోటనుంచిన నేని భగవన్నిర్మితమో ఏది కృత్రిమమో తెలియజాలని స్థితికిరచ్చి యావిషయమున విజయముగాంచిరి. ఈకృత్రిమపాలు బహుళులలో విరివిగా విశయమునకు లభ్యమగునప్పటికి పాశ్చాత్యస్త్రీలందఱును తమకన్యములు గట్టెక్కినచేయని తలంచిరి. ఏలయునగా తమబిడ్డలకు ప్రత్యయుగిడివి తమయందమును ఆరోగ్యమును కోల్పోవనక్కరలేదు ఆప్రపాలకై దేవులొడవ కక్కరలేదు. శిశువుల నిమిత్తము పడిగాట్టుపడి ఆప్రలను పెంచనక్కరలేదు. కొంచము కలుపుకొన్నచేసి బహుళులోదొరుకు కృత్రిమపాలచే తమబిడ్డల పొట్టులునింపి మంద్యాధ వియవలనుజేసి తాముస్వేచ్ఛగా వివారించ వచ్చువగదా! అయితే వారియూహ తెంతవరకు కొనసాగినవో

యాదవలసియున్నది. దేశమందలి శిశువులందఱికి నీ కృత్రిమపాలనిచ్చుటకు మొగలిడిరి. ఇట్లు నాలుగైదు సంవత్సరములైనదివఱకు శిశువుల మరణములు, కోగములు దేశమంతటను గాన్పించెను. వారునును చిత్తరముల శిశువులు వదలుటకు శక్తిలేక ఎమెకలు పెరుగక, దంతములురాక, పుష్టిగాని బరువుగానిలేక, చర్మము ముడుకలుపడి ఆరిదీనముగా తోయయండిరి. వంధులకొలది శిశువులు అప్పఁజులకు పలవలకు వచ్చుచుండిరి. ఈస్థితినిగాంచి కాస్త్రాజ్ఞులు కారణమును జెడుకకొచ్చిరి. తాము తయారుచేసినపాలలో నేమి లోటువచ్చినది యని విమర్శనగావించిరి. చూడగా తమకాస్త్రాజ్ఞానముతయ్యువిధయోగించి తయారుచేసిన పాలయందు ఏమియు లోటులేదని దుజ్జాలెనది. చనుపాలలోనున్న ప్రతిదాతాగము, అంతయే పరిమాణములలో తమ కృత్రిమపాల యందును కనపడుచున్నది. దుదియందుగాని, దిక్కడవనుదుగాని, బరువునందుగాని మరేవిషయమునగూడ తమ కృత్రిమపాలకు చనుపాలకును భేదముకాన్పించలేదు. అయితే నీ కందింటికి నుగభేదమునకు పరిశీలించినప్పుడు చనుపాలుత్రాగిపెరిగిన శిశువులు ఆరోగ్యవంతులుగా నున్నారు. కృత్రిమపాల తిల్లల కృత్రిమస్వభావమును వెల్లడి చేసినది. దీనికి కారణమేమని కాస్త్రాజ్ఞులు తీవ్రముగ మర్యాదనల గావించి భగవన్నిర్మితమైన చనుపాలయందు ఆరోగ్యమున కావక్యకమైన యేవో విశేషపదార్థము లున్నవనియు వాటియూపము స్వభావములు తెలియజాలనన్నామనియు, ఆపదార్థములే తాము తయారుచేసినపాలలో లోటుగానున్నవనియు ఒప్పుకొనియున్నారు. ఆపదార్థముల యొక్క నుణులనులనుమాత్రము కనుగొనిరి. ఈ పదార్థములకు

‘విటమిన్సు’ అని పేరు పెట్టిరి. అది భగవదీశ్వరి వదారములయందుండి యుండుటచేతను, అది మనుష్యుని జ్ఞానమునకు మించియుండుట వలనను భగవంతుడు సర్వజ్ఞుడనియు మానవాతీతుడనియు జోష్యకొని వోసి లొగ్గి జోహారులిడిరి. పైగా తల్లులు శిశువులను సన్మనును కుడిపినచో నాలోగ్యము చెడునను నూట నిజముకాదనియు, అందును రుజువులేదనియు పైగా స్వనము కుడువకుండినచో నాలోగ్యము తప్పుకనెడు ననియు చాటిచెప్పుచున్నారు. ఇంతటితో పాశ్చాత్యులేకమందలి నవనాగరిక స్త్రీలకు గర్భభంగమైనది. ఇక మేమితిలేక తిరిగిరమష్టిలకు చనుపాలివ్వ మొదలిడిరి. ఇదివ్యాయమేకదా? శిశువు పోషణమునకై భగవంతుడు నిర్మించినపాలను యివ్వకుండినచో భగవంతునియాజ్ఞను మీరినవారై పాపఫలముగా, తమ ముద్దుబిడ్డలను మృత్యువున కప్పగించిన వారలగు చున్నారు.

గాన శిశువులకు తగిన ఆహారము తెల్లచనుపాలయని వేరే చెప్పవక్కరలేదు. అయితే అందఱుతల్లులును పాలనిట్లుటకు నమ్రతలుగా నున్నారాయని యడుగ వచ్చును. నిజమే. ఈక్రిందివిషయాలు తెల్లబిడ్డ కనుపించినపుడు శిశువునకు పాలివ్వకూడదు.

(1) తల్లి క్షయములగు వ్యాధిలచే బాధ పొందునప్పుడును

(2) పైఫాయిడ్ మొదలగుఅంటుజ్వరములు కలిగినప్పుడును.

(3) ఆమె లోగపిడితుకారై విస్తారముగా నిస్సక్తునగా నున్నప్పుడును.

(4) పాలిన్మువంటనే ఆమెను నడుముకొప్ప

నిష్పక్తున కలిగి మార్పుచేపుట సంభవించినప్పుడునూ మాత్రమే తల్లి శిశువునకు పాలివ్వకూడదు. తగినంత కారణములేకయే తల్లి శిశువునకు పాలనివ్వకుండినయెడల భగవంతుని ఆగ్రహమునకు గుటియై తామచేసిన పాపకార్యమునకు శిక్ష ననుభవించును. కొందఱు తల్లులు తమబిడ్డలకు సరిపోవు నన్నిపాలు

తమవద్ద లేవందురు. ఈ కారణమున వాడులచేతను ఇప్పించుటకును యితరపాలను చట్టుటకును ప్రయత్నింతురు. తల్లివద్దనున్న చనుపాలే మిక్కిలి శ్రేష్ఠములని తెలిపినవివచ యితరపాల చేయివ్వవలెను? అదియుగాక నితరపాలను చట్టుటలో చాల చిక్కులున్నవి గనుక తల్లులు తమవద్దనున్న పాలనే వృద్ధిచేసుకొనుటకు ప్రయత్నించవలెను. తమవద్ద పాలుతగ్గియుండుటకు తామే బాధ్యుని యెఱుగవలెను. ఏల యనగా డీరవృద్ధికి భంగకరములగు నాహార విచారములందలి దోషములే పాలలేమికారణములు. కడుపు నిండ తినుటకన్న ములేక గండినీర్లుతాగి తీవ్రము చేయుచున్న బీదదాదులు ఆలోగ్యవంతులై, తమబిడ్డలకు ద్వేష్యుగా చాలివచ్చి పాలను కుడుపుచూ పైగా నితర శిశువులకుకూడ వల్లయి చేయగలిగి యున్నారను సంగతి యందఱును వికదమే. దీనికారణము వారి నిరాదరంతర స్వేచ్ఛజీవనమును, వారు త్రాగుచున్న గండినీర్లును ఆయియున్నవి. దినమంతయు కష్టపడుచు, నుంచుగాలి వెలుతురులో విహరించుచుండుటచే తమయాలోగ్యము మెచ్చదగినదిగా నున్నది. ఈ విషయమున భాగ్యవంతులును మధ్యతరగతి స్త్రీలును పాదులుల చేర్చుకొనవలసి యున్నది. దీరుకు బీద స్త్రీలును అనుకరించుచు నిరాదరంతర స్వేచ్ఛజీవనమును గడుపుచు గండిమొదలగు ద్రవద్రావ్యములనే భుజించుచున్నయెడల తమవద్దపాలకు లోటుండదు. అయితే భాగ్యవంతులును మధ్యతరగతి స్త్రీలును చేయుచున్న తప్పులన్నియు నంపటికిని తెలిపిననే యగుటవలన వేరేచెప్పవక్కరలేదు. అయిన నీవందర్భమున కొన్ని విషయాలు చెప్పకలేదు. ముందుగానికి మనోవ్యాసంతర హెచ్చు. భాగ్యవంతులైనయెడల సోమరితనమును, కొండటిలో ఘోషానంద తియు నుండుటవలన వట్టివారు ఆలోగ్యవంతులుకాక ఎల్లప్పుడు వ్యాధిగ్రస్తులైయున్నారు. ఇట్టివారు ఎల్లలనుగని ఎట్లు పెంచగలుగుదురు? మధ్యతరగతి వారలలో అనేకమంది కొంచెమైనను విశ్రాంతిలేక మిక్కిలిగా కష్టపడుదురు. ఇందువలన వీరిఆలోగ్య

ప్రథమతరగతిబంగారుపతకములనుపొందిన

కేసరి

డెంటల్ క్రిము

మృదుమధురపరిమళిభిలము.

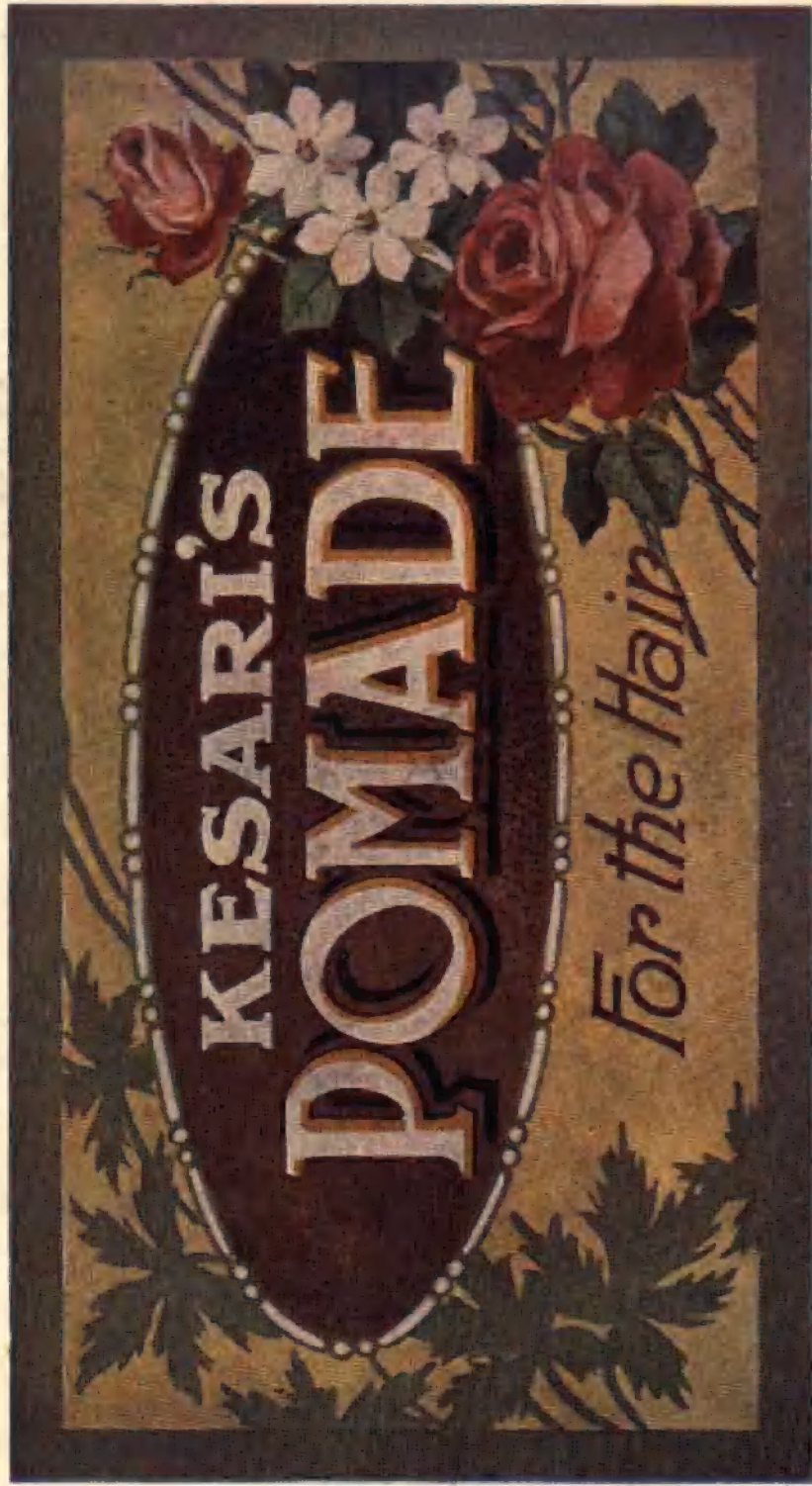
దంతములను ముత్యములవలె చేయుటయేగాక పంటిజబ్బుల నన్నిటిని
నివారించును.

అణాలు 8 మాత్రమే.

కేసరి కుటీరం,

అయ్యప్పద బొంబాయి, మదరాసు.

కేశ ము ల కు

కేశ ము ల కు

వి నో ది ని

ఆంధ్రదేశాని కంతటికి

నవ్వుల మానపత్రిక

అడుచున్నది.

సం॥ ౧౦ చందాలు 1. మాతరి ఛందక ఇవాసుగ సంపాదకు,

శ్రీ. ముఖ్యపట్టణమునందు చేయెల్ల కాలతెను.

వి నో ది ని కార్యాలయము,

V. K. (4) 174

284, గోవిందప్పనాయకనగరీ, మద్రాసు.

మాతరిశ్రమకాలలో వాటిలో 12 మంది, వాస్త్రయపుష్కరాగములు, ఇమిటిష్క పుష్కరాగములు, పట్టకెంపులు, ముచ్చుకెంపులు, వైక్రాంతములు, నీలములు, పచ్చలు కలవు. ప్రతిరాంబు సీమకమలములనువలె, పట్టలుతీర్చి గ్యారంటీగా పంపబడును. దీనియందు మాతరిమూడు 160 సీమకమలములకు వశీకరంపరగా అనుభవముకలము మాతర్ద పరిశురులగు వ్యాపారుల నెదిరియొడిశెను క్రొత్తగావ్యాపారము చేయుటంచువారు చిన్న అర్థరూపాన్ని ఒకసారి తెప్పించి పై నిమయము ఎల్లరకు తెలియబడును.

ఎలక్ట్రిక్ పానలో రవవడితో తయారు చేయబడిన అనలుకంగూన్ కమలములు గారోటిగా పంపబడును.

పి. గోపాలస్వామినాయుడు అండు సన్ను

నిలల బాదిత ఇవాసుగా పంపబడును:—

కార్యాలయము, కర్మాగారము:

క. పుదువేటపేట

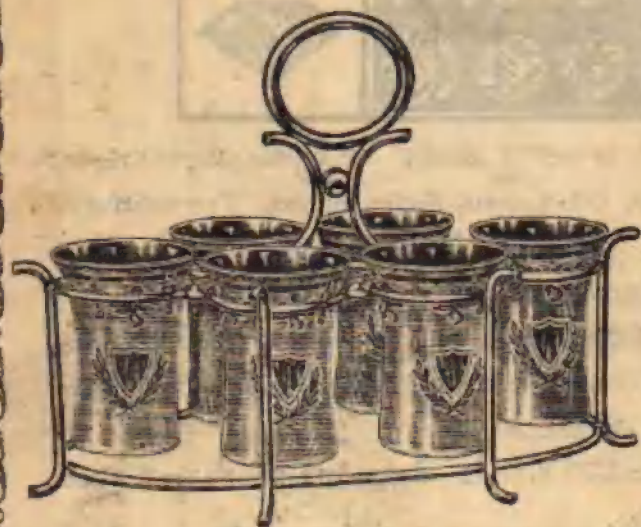
పరింగిమలెపేట.

బ్రాంచి:

284 గోవిందప్పనాయనగరీ

జి. టి. మదరాసు.

పనితనముగల వెండిసామగ్గుల నిలయము

సిమ్మిడి రామయ్యశెట్టి గురుస్వామిశెట్టి & కంపెనీ,

నగలవ్యాపారులు

25. చైనాబజారులోను,

మదరాసు.

62. గోవిందప్పనాయక్ ఏజెంట్

BE A MASTER - NOT A SLAVE

పానిసీడుగ నుండుటకు నీ జెవ్వుడును అభిలషించువు. నీయందేర్పడిన దొర్బల్యమే నిన్ను అన్నివిధముల పానిసగ మార్చుదున్నది. జీవామృతమును నేదించుచేరి యిదివరలో పొందిన బలమును తిరిగి చేకూర్చుకొగలవు. నీయన నుండెడు బలము, ధీశక్తి నీ కలవడును. చక్కని దీప్తవర్ణత్యము, జరములకు పుష్టి, కార్యతేజము నీ సొమ్మై పానిసభావము తొలగి పోవును. మునుజును నిజమైన పురుష తేజము కలిగియుండగలవన్నచో జీవామృతమే కారణము.

PANDIT D. GOPALACHARLU'S

JEEVAMRUTHAM

AVAILABLE AT ALL CHEMISTS

AYURVEDASRAMAM

POST BOX 287
MADRAS

S.A. SERVICE.

మహామూతికాభరణము.

(చాలింతలకు పరమాపదము)

ఈమధ్యము స్త్రీలు ప్రసవించినప్పుడు కలిక అశకవిధములను మూతికావ్యాధులకు అమోఘముగా పనిచేయును. మూతికావ్యాధులు, బిడ్డనొప్పిలు, తలనొప్పి, నిద్రలేమి, చిప్పిక, తాపము, మొదలగులక్షణములు కలిగినప్పుడు, పన్నిపాతములట్టి ప్రభావముగలిగినప్పుడు ఉపయోగించిన అమోఘముగా పనిచేయును. గర్భాశయమునుండి మెల పరీగా ప్రసవించక కడుపునొప్పి లగి కాభరణమవచ్చును ప్రయోగించినయెడల, మెల నెడలగక్కించి, గర్భాశయమును కుద్రపరుచును, చాలెమును పోగొట్టును. పిలికారి (Douche) మొదలైనవి అవసరము లేకుండా అర్థమయి ప్రవర్తించబడియు మందు యిచ్చుకొట్టి ఇది చాలింతలపాలిటి పరమాపదము.

ప్రశంసలు

1

M. R. Ry. G. Suryanarayana Garu, Overseer. Madugula writes:—

The medicine called 'Mahasutikabharanam sent by you did wonderful work for my wife after delivery'

2

మ. రా.రా.శ్రీ. డాక్టరు నరసింగరావుగారు, గవర్న మెంటు డిస్పెన్సరీ, బురజ:—

మీరు నాకు పంపిన 'మహామూతికాభరణము' చాలా ఆశ్చర్యమైనదనియు నిచ్చినది.

3

మ. రా. రా. శ్రీ. నారాయణం తాయనాచార్యుగారు నేటివ్ డాక్టరు, ఇంకోలు:—

"మూతికాభరణము పన్నిపాతకాలకు వాడినాను, అచిరుకాలముగా పనిచేసి మా కిత్తిని నిస్కలంగా చేస్తున్నాము.

ఇత్యాదులు ఇంకను కలవు.

వెల తు 1 కి రు 30. వారంరోజులమందు రు 5.

ఆర్థరసాయనశాల.

ముక్త్యాల (కృష్ణా.)

మనెడురున్నది. ఇకవీరిఆహారమును పరిశీలించెను. వీరు తినెడు ఆహారము మధ్యముగా భుజనపదార్థమే. అనగా అన్నము, కూరలు, పచ్చిళ్లు మొదలైనవి. అందుప్రసవపదార్థమును, పుష్టినిచ్చుననియు లేనేలేదు. ఈకారణమున పాలు దిక్కిలైయుండును. విడ్డకు తీర్చుకావు. త్రాగిన మట్టుకైన చాలకయెన్నది. మనస్సును నిర్మలముగా నుంచుకొనవలెను. శరీరమునకు తగినంత వ్యాయామమును, విక్రాంతియు కలిగి యుండవలెను.

తల్లిదగ్గరపాలను వృద్ధిపగచటకు సాధనములలో కొన్నిటిని యిచ్చట పొందుచుచుండ వున్నది.

(1) విడ్డకు 3 లేక 4 గంటలకోకసారి తల్లి రెండుపక్కలను పాలను నడుపువలెను. ఒకవైపు శిశువు పాలు త్రాగుచుండగా రెండవవైపు చేపువచ్చిన యెడల వాటిని గిన్నెలోనికి పోతివేట్టువచ్చును. అంతేకాని ఒకవైపుమాత్రమే నడిపి యూగకుండ కూడదు. పాలు మిగిలిపోయినయెడల చేతితో 10నిమిషములు దుద్ది పాలను పూర్తిగా పిండివేయవలెను.

(2) భోజనాదిచి ప్రతిదినము ఆరుబయట కొంచెము వ్యాయామము పొందవలెను. మంచి గాలి వెలుతురు పొందవలెను.

(3) ప్రతిదినమును ఉదయముననే తల్లి చన్నీటి స్నానము చేయవలెను. స్నానము చేయనప్పుడు ఒక్కసారిగా చన్నీళ్లు ఒంటిమీద పోసుకొన గూడదు. మొదట వెచ్చనినీళ్లలో నిలుచుని చన్నీటిలో ముంచిని తడిగడ్డతో మిగతా శరీరమును రుద్దవలెను. పిమ్మట చన్నీళ్లుదీసిన పోసుకొనవచ్చును.

(4) ప్రతిదినము తల్లికి కాలవీరేచనమగుచుండవలెను. కానియెడల ఉదయమున నిద్రిలేవగానే ఒక గ్లాసునిండ చన్నీళ్లు త్రాగవలెను. పండ్లు తినవచ్చును. విరేచనసాధనము ప్రతిదినము కావలసి వచ్చినయెడల "కాస్మిరాసెగ్రెడా లిక్విడ్" 5 లేక 10 చుక్కలు రోజునకు మువ్వురు తీసుకొనవచ్చును.

(5) తల్లి కావలసినంత నీరును త్రాగవలెను. అధమము 24 గంటలలోను ఆరు రెండు కేళ్లకు తక్కువ గాకుండ నీరును త్రాగవలెను. శిశువునకు పాలిచ్చినప్పుడెల్ల తల్లి ఒక గ్లాసు మంచినీళ్లును

(త్రాగుచుండిన మంచిది.

(6) దినమునకు రెండుసార్లు స్తనములను వేడి నీళ్లు చన్నీళ్లతో కావడము (Sponging) చేయవలెను. దీనికి మొదట ఒకచుక్కములో వేడినీళ్లును, యింకొకచుక్కములో మంచుతో సమానమగు చల్లని నీళ్లును యంచి రెండింటిలోను రెండు (Lint) గడ్డల మంచుకొనవలెను. మొదట చన్నీళ్లుగడ్డతోనొత్తిన పిమ్మట వెంటనే వేడినీళ్లుగడ్డతో కావవలెను. ఇట్లే తడవులేకుండా త్వరగా త్వరగా నొకదాని చనుక నొకగడ్డతో స్తనములను రెంటిని 10 నిమిషములకాలము కావటచేసి, వెంటనే పొడిగడ్డతో తుడిచి చేతితో స్తనమును మెల్లిగా వెలుపలినుండి చను మొన వైపునకు రుద్దవలెను.

(7) తల్లి మలభముగా తీర్చుమగునట్టియు బలకర మగునట్టియు వాహరమును తీసుకొనవలెను. దినమునకు మూడుసార్లు తినవచ్చును. ఆహారమందు కూరలు, వెయ్యి లేక వెన్న పండ్లు, పాలు దినమునకు 1 కేరునకు తక్కువకాకుండా నుండవలెను.

(8) తల్లి పగలు ఒకసారియు రాత్రి పరుండ బోవునప్పుడును ఒక 'కచ్చ' ఆవుపాలు త్రాగవచ్చును.

(9) తీరుబడి కాలములో తల్లి కొంచెము విక్రాంతి తీసుకొనవలెను. కాళ్లు ఎత్తుగాను తల క్రిందకును యంచి చండుకొనుట మంచిది.

(10) మనోవ్యాకులత, కోపము, విచారము ఊరగొట్టి భంగకరములని తెలుసుకొనవలెను.

పైని వివరించిన పదిసాధనములను ప్రతివారమున ఆచరించవచ్చును. మన స్త్రీలు పాశ్చాత్యవాగరికతావలంబనముచేతను కాఫీ, టీలను త్రాగుట కలవాలు పడి ముద్రావృద్ధుల భోజనముచేయక పోనురులై కాలమును గడుపుచున్నారు. తరవాటియన్నము తినుట మోటులేవముగా రోచుచున్నది. పంసారుకును సామంతులకునుకూడ గొల్లమ్మిపోసిన సారరహితము యిన మజ్జిగనీళ్లే గతిఅయెను. ఇక తల్లులు తమ పిల్లలకు పాలునుడిసి పోషించుటెట్లు! గనుక స్త్రీలు పాశ్చాత్యవాగరికతా వ్యామోహమును విడిచి మన పూర్వులు మౌనన మార్గములనునుసరించి తమ యారోగ్యమును తమపిల్లల యారోగ్యమును కాపాడుట తమ విధియైయున్నది.

శారదానికేతనము శ్రీమతి బొడ్డుపిల్లి బాలాత్రిపురనుండరమ్మగారు

శారద యీవిద్యాలయమును నీవారసిబ్రోవుము కూరిమితోన్ | శా||
 సారసాక్షినినుచేరికొలిచెదము, కోరినవిద్యలుమాకిమ్మా! || శా||
 నారదమునినుత, వారిజతోచన, ధీరాణీయిటుకోరివిను | శా||
 భారతాంబ యీబాలికలను, కాపాడగనీదే భారముగా || శా||
 హిందీసంస్కృత ఆంధ్రభాషలను ఇందుననెలకొల్పితివమ్మా | శా||
 సందేహమేల సంగీతసాహిత్య లలితకళలనిర్మించితివి || శా||
 ఆంధ్రమార! మామాండ్యముతోలగించి సాంద్రకరుణముజూడమ్మా | శా||
 చంద్రవదన! నీమందరరూపము, ఈమందిరమునగాంచెదమమ్మా || శా||
 బాలీయవిద్యల ఖ్యాతిగనిల్విన మాతవునీవె మాయమ్మా | శా||
 పూతచరిత! సనాతనధర్మము, నాటి ప్రబోధమునల్పమ్మా || శా||
 ఎన్నరాని యీకన్యాలయమున కాయుర్భాగ్యము లిడుమమ్మా | శా||
 పన్నుతచరిత! ప్రసన్నపుష్ప వడంపతులకు జయమీవమ్మా || శా||
 గర్తపురంబున తిలకుపేటలో కీర్తినహించిన విధిరాణి | శా||
 ఆర్యావని! బరచిత్రలేఖనల ప్రసిద్ధిగాంచి నుతికెక్కితివి || శా||
 లక్ష్మరాలసీతున్న యీశుభలగములు నిజమేనమ్మా | శా||
 దీక్షబూని మహాలక్ష్మీ! మానసోల్లాసిని! మమురక్షించమ్మా || శా||

హరిజనాభ్యుదయము

గోదావరి కృష్ణా నదుల చరదలవలన హరిజనులకు కలిగిన నష్టములను నివారించు నిమిత్తమై పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా ఆస్పృశ్య సేవాసంఘమువారు పశ్చిమ గోదావరిజిల్లావారికి రు. 100 లును కృష్ణాజిల్లావారికి రు. 100 లును వెరకి రు. 200లును విరాళములనుగిరి.

ఇంతవరకు ఆంధ్రరాష్ట్ర ఆస్పృశ్యతా సేవా సంఘ కార్యదర్శిగనుండి పనిచేసిన శ్రీయుత మాగంటి బాపిసీడుగారు రాజకీయోద్యమమునందు చేరదలచుకొన్న సంకల్పమును విడచాడి. పెంట్లలు బోర్డువారియొక్కయు ఇతరులయొక్కయు కోరిక ననుసరించి, మరికొంతకాలమువరకు ఆ సేవచేయ నిశ్చయించుకున్నట్లు ప్రకటించుచున్నారు.

మదరాసు నగరమున పెరంబూరు అరుంధతీయ పురమున హరిజనుల కొక వసతిగృహము గలదు. శ్రీయుత అల్లాడి కృష్ణస్వామి అయ్యరుగారు ఆగస్టు 29వ తేదీని ఆచ్చట జరుగుచున్న హరిజనోద్యమమును మాడనేగిరి. రామ్రామపాణి యమ్. యల్. సి. గురుస్వామిగారు ఆచ్చట జరుగుచున్న వివిధకార్యములను తెలియజేయుచు ఉపన్యసించిరి. అందు 22 రు హరిజనబాలు రున్నారు. పాకకాల నుండి వచ్చిన రథనాథ వీరు ఆచ్చటనే నివసించుచు దైవప్రార్థనలు, వ్యాయామము, ఆటలు, పాటలలో కాలము వ్రుచ్చుచుందురు. వీరికి మంచి కుదిత్యము నేర్పబడుచున్నది. శ్రీయుత వెంకటసుబ్బయ్యగారు అశోకగృహమునుగూర్చి బోధించుచుండెను. శ్రీమతులు కాంధాదేవి, సుభద్రమ్మగారు శ్రీలకు భక్తిగీతములు

నేర్పుచుందురు. వీరు సంస్కృతభాషనుగూడ మిక్కిలి చక్కగా నుచ్చరించుటచూచి కృష్ణస్వామి అయ్యరుగారు మిగుల మెచ్చుకొనిరి. వీరి ఆటపాటలకు కుదిత్యమునకు మిక్కిలి ఆనందించిరి. ఒకరోళ్ల పరిశ్రమాలయమును కొత్త చదవలమిడ నెలకొల్ప వలెనని అరుంధతీయులను వీరు హుచ్చరించిరి.

మచిర్లపట్టణమందలి హరిజనులపేటలలో ఆవసర మైనవోటులనెల్ల నూతులు త్రవ్వించుటకు పుర పాలకసభలో తీర్మానించబడినది.

లక్ష్నోలో హరిజనులకు కుద్రమగు ఇండ్లు కట్టించుటకు లక్ష్నో మునిసిపాలిటీవారు రు. 25000లు మంజూరుచేసిరి.

తూర్పుగోదావరిజిల్లా రాజోలుతాలూకా విశ్వేశ్వరాయపురం గ్రామములో ఆగస్టు 18వ తేదీని రంగూత్ ఆదిమాంధ్రసంఘ ప్రెసిడెంటు శ్రీయుత రాపాక వెంకటగడ్డిగారి సోదరులు అర్జునకున్ను మీనాక్షి యరు కన్యకును కళ్యాణము జరిగినది. వీరు హరిజనులు. తెలగకులములు. మత్స్యల వారా యణస్వామిగారు పాఠోహిత్యముచేసిరి. బ్రహ్మ గీతములు పాడబడెను. సవర్ణులును అరుంధతీయులను సహవత్తిభోజనము చేసిరి. శ్రీయుత నేరేడిమిల్ల జగన్నాథంగారు హరికథాకాలక్షేపము చేసిరి.

రాజమహేంద్రవరములో హరిజనగ్రంథమాల యొకటి స్థాపించబడినది. ప్రస్తుత మిందు అరుంధతి

అస్పృశ్యత అను రెండు గ్రంథములు ప్రకటింపబడినవి. మొదటిదాని వెల రు. 0-2-0లు, రెండవదాని వెల రు. 0-4-0లు, ఇందు ప్రకటింపబడు పుస్తకము వెల రు. 0-4-0లకు మించదు. ప్రవేశదముము రు. 0-2-0లు ఇచ్చి అందరు చందాదారులుగ చేరవలెనని శ్రీయుత కలగ సత్యనారాయణగారు గుంటూరులో ప్రచారముచేయుచున్నారు. ఇందు ప్రకటింపబడు గ్రంథములన్నియు పారిజనులచే రచింపబడినవైయుండును.

ఆగ్రాలో జరిగిన పారిజనసభవారు దేవాలయ ప్రవేశము పారిజనులకు అర్థికసౌకర్యములకంటెకూడ ఎక్కువ ప్రధానమని నిర్ణయించిరి. అపర్థులకు దేవాలయప్రవేశాధికార మీయనిదే ఆర్థికసౌకర్యములను కూర్చినమాత్రమున సవర్ణులు వారి ఋణము తీర్చుకొన్నవారు కానేరని మహావృథు చెప్పచున్నాడు. అవర్ణులు కోరినను కోరకున్నను సవర్ణు లీ ఋణమును తీర్చవలసినవారే. భారతకావ్యసభలలో పెట్టబడిన లిట్టులగరి యే మైననుసరే, ఇందుకు తగినప్రచారము దేశములో సదా జరుపుచుండవలసిన భారము పారిజనోద్యమాభిమానులందరిపై నున్నదనికూడ మహాత్ముడు చెప్పచున్నాడు.

చాటపల్లి ఆంగలూరు గ్రామములలోని రివల్యూషనలయములలోనికి పారిజనులను ధారాళముగ రానిచ్చుచున్నారు. ఇచ్చటి కమ్మవారు పారిజనులచే నీళ్లు తెప్పించుకొనుచు ఔరములు చేయించుకొనుచున్నారు.

1938వ సంవత్సరము జానమనములో యీదిగన వివరింపబడిన రీతిని పారిజనోద్యమప్రచారము సులువబడినట్లు ఆంధ్రరాష్ట్ర పారిజన సేవాసంఘ నివేదికవలన తెలియుచున్నది. ఈవసులు చాలా మట్టుకు మండల సంఘమువారితో చేనుకొనిరి.

మతవిషయము

నెల్లూరుజిల్లా శంకరవరములో 300 యాషాయలు పెట్టి ఒక రామమందినను పారిజనులకొరకు కట్టబడెను.

విద్యావిషయము

భీమవరము హైస్కూలులో ఇద్దరు పారిజన విద్యార్థులకు రు. 26 లును, తూర్పు కృష్ణామండలములో ఇద్దరు విద్యార్థులకు రు. 31 లును, ఏలూరులో ఒకనికి రు. 41 లును వేతనము లియబడెను.

ఏలూరులో ముగ్గురు విద్యార్థులకు పుస్తకముల నిమిత్తము చేరి రు. 20లును, గుంటూరుజిల్లా బ్రాహ్మణకోడూరులో పారిజనవిద్యార్థుల భోజనగృహమునకు రు. 100 లును, తాళ్లపాలెము రామాశ్రమమునకు రు. 50 లును, బండరులో రెండు రాత్రిపాఠశాలలకొరకు రు. 21 లును రాజమహేంద్రవరములో పారిజనకళ్యాణకు రు. 21-4-0 లును, విద్యార్థుల పుస్తకముల నిమిత్తము రు. 15 లును, కాకినాడలో పారిజన భోజనగృహమునకు రు. 573 లును యియబడెను.

బారువ, తెవారి, కుడిపూడి, అడ్డాడగ్రామములలో రాత్రిపాఠశాలలు, ఏటుకూరు శ్రీకామేశ్వరు గ్రామములలో గ్రంథాలయములు పారిజనులకొరకు స్థాపించబడెను. బల్లారి, కర్నూలు, గుంటూరు, పశ్చిమ గోదావరి, పశ్చిమ కృష్ణాలలో పారిజన బాల బాలికలు సవర్ణపాఠశాలలలో చేర్చుకొనబడుచున్నారు. బల్లారిలో పారిజనబాలికల కొక వసతిగృహమున్నది. అందు 9 గురు బాలికలున్నారు. వారి కొక పారిజన స్త్రీ వంటచేసిపెట్టును. మునిసిపాలిటి వారొకయిల్లు అద్దెలేవందా యిచ్చిరి.

ఆర్థికవిషయము

పితాపురములో 2000 మందికి, బాపట్లలో 700 మందికి, మంగళగిరిలో 1300 మందికి, శ్రాంతపూడిలో 3000 మందికి పారిజనులకు విందులు చేయ

బడెను. కనిగిరిలో రు. 13 ల కద్దరుబట్టలు పంచిపెట్ట బడెను. ఇవాంపూడిలో 50 మంది బిడ్డలకు, పామ జులలో 8 గురు బాలికలకు బట్టలీయబడినవి. నూజి వీడులో 30 మంది బాలికలకు; 50 మంది బాలురకు బట్టలు, వలకలు పంచిపెట్టబడెను. బల్లారిలో బాల బాలికల నిమిత్తము రు. 30లు ఇయ్యబడెను.

వైద్యవిషయము

భీమవరము తాలూకాకు చెందిన ఉచిత హరిజన వైద్యశాలకు రు. 1000ల మందు లుచితముగనిర్వహింపబడినది. ఆయుర్వేద వైద్యసప్తాదు వెంకటస్వామిగారు వాగ్దానముచేసిరి. బల్లారి, ఏలూరు మున్నగు పట్టణములలో ఉచిత వైద్యసహాయము చేయుదుమన్నది. కూర్మ కృష్ణమండల సంఘకార్యదర్శి వైద్యులగుటచే ఉచిత ముగ తామే హరిజనవైద్యము చేయుచున్నారు.

ఇతర విషయములు

గుంటూరు, గంజాం మండలములలో మద్య పానము, మృతక కేళికభక్షణము నాపుటకు ఉపసంఘములేర్పడి ప్రచారము చేయుచున్నవి.

హరిజనుల హక్కులనుగూర్చి అన్ని మండలములలోను 28 సభలు జరుపుకుంటున్నాయే కాక బావులు, చెరువులు, పానకాలులు మొదలగునవి వారి యుపయోగమునకు తేబడినవి.

తక్కిన గోదావరిజిల్లాలో తాడేపల్లిగూడెము తాలూకా హరిజనసభ శ్రీయుత దేశోద్ధారక కాశీ నాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారి ఆధ్యక్షత క్రింద 7-8-33 తేదీని జరిగినది. జిల్లానాయకు లెల్లరు నందు పాల్గొనిరి. తుంగ వెంకట్రామయ్య గారు మహాహరములకు పద్యములు చదివిరి. సభ నేర్పాటుచేసిన శ్రీయుత శనివారపు నుబ్బారావు గారిద్వారా తాలూకాబోధవారు 47 గ్రామములలోని హరిజనుల సిరిగతులను విచారణచేయించెను. వారు విచారణచేసి ఆయా గ్రామములకు చేయవలసిన సహాయములనుగూర్చి చిత్తుతీర్థానములను వ్రాసిరి. అవి యెల్లయు సభలో ప్యానుకాబడెను.

శంకర రామానుజ బసవేశ్వరారుల తత్వముల

చూచినను ఉపదేశముల వివరము వర్ణనను బరికించి అస్పృశ్యత యనునది యెచ్చట కానరానట్లు పంతులుగారు తమ ఉపన్యాసములో చెప్పిరి. వారి వలెనే యిప్పటి సంస్కారమును హరిజనాభ్యున్నతికి పాటుపడుచున్నారగునక సహితములు వారికిరగిన సానుభూతి సహాయములను చూపవలెననిరి. కారాగారమునుండి హరిజన సేవ చేయుటకువలయు సౌకర్యములను మహాత్ముడుగోరుట, ప్రభుత్వమువారు నిరాకరించుట, మహాత్ముడు ఉపవాసము, విడుదల మొదలగు వృత్తాంతములను విశదీకరించిరి. పిమ్మట నీదినము వాక్యములతో వారి యుపన్యాసమును ముగించిరి.

“గవర్న మెంటువారి భాగ్యత మహాత్మునిజైలు నుండి విడుదలపెట్టుటతో తప్పినది, కాని మనభాగ్యత అంత నులుపుగా తప్పలేదన్న సంగతిని గ్రహింపకోరుచున్నాను. హరిజనోద్ధమవ్యాప్తి తగినరీతిగా జరుగకపోయినచో, నిరీగేమితు ఆయన ఉపవాస దీక్షతో యజ్ఞముచేయును. అట్టియజ్ఞముననే ఇపుడు ఆత్మయజ్ఞమని రుజువగుచుండెను. ఇదేరీతిని యెవరి మట్టుకువారు ఆత్మయజ్ఞమును చేసుకొనుచు మహాత్ములవారుచేయు యాత్మయజ్ఞమునకు తోడ్పడినచో అట్టిలోకోత్తరపురుషు ననుసరించి దేశాభ్యున్నతికి అన్నివిధాల తోడ్పడిన వారమగుచును.”

క్విలనుజిల్లాలలో పెరివాడులో హరిజనయువకులలో నొకనికి ఆదవులకాఖలోను ఒకనికి ఆబ్బారి కాఖలోను ఉద్యోగము లియ్యబడెను.

తిరువాన్కూరు పోలీసుకాఖవారు 15 మంది యువకులను కనిపైలుల్సుగా చేర్చుకొనిరి.

కొచ్చిలో యివింగలటూడలో కొందరు కంట్లాక్టరులు రాత్రిపాకకాలవిద్యార్థులనే ఉద్యోగముల నిచ్చుట కంగీకరించిరి.

కొచ్చి హార్బరు వద్దన్నలో హరిజనులకు కును లియ్యవలెనని ఎర్నాకులం ప్రచారకుడు కొచ్చిదివా నును కోరెను.

నాగపూరు భాదీబండారువారు ఒక హరిజనునకు పని నిచ్చిరి.

నాగపూరులో భరితోరీ స్వదేశవస్తు భండారు వారొక హరిజనస్త్రికి పనినిచ్చిరి.

పెండ్లి ముచ్చటలు

పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా కృష్ణానుపాలెం అను గ్రామములో 35 సంవత్సరములు వయస్సుగల సంపన్న కమ్మగులమ్మను పుట్టా నుబ్బన్నగారు 15 యేండ్ల వయస్సుగల ముసెమ్మ యను విలంతువును వివాహమాడెను. పెండ్లి మంచి వైభవముగా జరిగెను. ఈ మట్టుపట్ట గ్రామములలో నిటువంటి వివాహము జరుగుట కిదియే ప్రథమపర్యాయము.

తెజాపాడలో లేడి సబ్ అసిస్టెంటు సర్దుగా నున్న మిస్. మేరీ చింతవమ్మ అను క్రైస్తవ యువతిని వండిర కె. జూనిగారు ఆర్యసమాజ మతము లోనికి కుద్దచేసి తీసుకొనివచ్చి లోకలుభండు ఓవరు నీయరుగానున్న శ్రీయుత వి. డి. శేషగిరిరావు గారి కిచ్చి వివాహమొనరించిరి.

30.8.33 తేదీని శ్రీయుత దుర్వానుల పార్వతి శంకారి కుమార్తె శ్రీమతి వెంకటరత్నమ్మగారు 18 యేండ్ల కాలవిలంతువును కాకినాడ మహిళా సంస్కృత విద్యాలయాంగ్లాధ్యక్షులు శ్రీయుత మంచికంటి రాజారావుగారి కిచ్చి వేడోక్తముగా వివాహమొనరించిరి. వధువునకు వివాహకాలమున రు 500ల వగ లుంచబడెను.

రాజంపేటదగ్గర జోనగిరిమీదనున్న శ్రీ లక్ష్మీ నరసింహస్వామి ఆలయమునందు 2-9-33 తేదీని చెరువుల మినాక్షయ్య కెట్టిగారి కుమగలూరి నర సయ్య కెట్టిగారి కూతురు లక్ష్మీనరసమ్మ యను విలంతు నిచ్చి వివాహముచేసిరి. బంధువులందరు విచ్చేసిరి.

పోలవరం ఏజన్సీప్రాంతములలో ఎవ్వరికి తెలియ కుండనే వివాహములు కారవా చట్టమునకు వ్యతిరేకముగ జరుగకుండా ఆత్మలక్ష్మ శ్రీయుత కె. వియ్యన్న వంతులుగారును మంత్రిప్రగడ పైరాజు రావుగారును ఒక కారవా కమిటీని స్థాపించిరి. ఆందు మొదటివా రధ్యక్షులుగాను - రెండవవారు కార్యదర్శిగాను ఎన్నుకొనబడిరి.

జి. ఆర్. పట్నూరు అనువతను బొంబాయి నగరములో నొక బోటీక్యరడను గవర్న మెంటు కంట్రాక్టరు పుత్రుడు. అతను ఇంజనీరింగు చదువు కొనుట కేగి మాంచెస్టరు నగరమున మిస్. శెస్సీ మెడ్లీ యను నొక కన్యను చూచెను. ఆమె నర్సుగా జీవించు ఒక సామాన్యకన్య. వారిరువురు నొకరి నొకరు మోపించుకొని వివాహమాడిరి. బొంబాయి పార్లమెంటరీ కమిటీ మాటింగులకు హిందూమతానధికరతను ప్రతినిధిగా వెలిస చాక్లరు మూంజీగారు మేకు గంగాజలముతో ప్రోక్షించి కుంకుమబొట్టు పెట్టి హిందూత్వ మిప్పించిరి. కాని అతని తండ్రి మాత్ర మతనికి పైసా పంపలేదు. "నేను సుఖముగా నున్నాను. నాపెనిమిటిని నుఖపెట్టి గోరుదున్నాను. తక్కిన విషయములతో నాకు ప్రసక్తిలే"దని ఆమె చెప్పుచున్నది.

పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా కేల్సూరు గ్రామపంచాయితీ యుపాధ్యక్షుడు కె. మారయ్యగారి 11 సంవత్సరముల వయస్సుగల కుమారునికి పాలాని చిరం జీవిగారి 9 యేండ్ల వయస్సుగల కుమార్తె నిచ్చి 22-5-32 తేదీని వివాహము జరిపించిగనియు వి. వీరయ్యగారు పోకోహిత్వము జరిపిరనియు మువ్వరి మైని జిల్లా కారదానింధుము తరపున కె. భవ్యానీ గారు కేసుచేసిరి. ముద్దాయిలు వివాహము 29-4-33 తేదీని జరిగినదనియు, కేసు సంవత్సరము తరువాత పెట్టిరి కనుక కాలదోషము వట్టెననియు వాదన పెట్టుకొనిరి. జిల్లా మేజిస్ట్రేటు రావులపూమూరు ఆర్. మల్లియ్య వాయుడుగారు వారివాదమే సత్యమని నిశ్చయపరచి, ఫిర్యాదీ ముద్దాయిలకు వాదకలిగించు ఉద్దేశముతో ఈకేసు పెట్టెను కనుక ముగ్గురు ముద్దాయిలకు వరుసగా రు. 20లు, 10లు, రు. 5లు నష్టపరిహార మిచ్చుకొనవలెనని తీర్పు చెప్పిరి.

బాలవిజ్ఞానశాస్త్రము

కాళ్యణజ్ఞ

శ్రీమతి యేలేశ్వరపు వెంకటసుబ్బయ్యగారు

(పిల్లలు కాళ్లుపాదచాపుకొని వాకాలుబడివడంలే వాకాలుబడివడని చేతులతో మోకాళ్లలను తట్టుచు యీరీతిగా పాటపాడుదురు.)

కాళ్యణజ్ఞ—కంకాణమ్మ
వేగులచుక్క—వెలగమొగ్గ
మొగ్గకాదు—మోటికీసీరు
నీరుకాదు—నిమ్మలనాయ
నాయకాదు—నావెంటికూర
కూరగాదు—గుమ్మడిపప్పి
పప్పికాదు—చామలమట్ట

మట్టగాదు—నూమిడికొమ్మ
కొమ్మగాదు—కోమలవెన్ను
వెన్నుకాదు—తూములమన్ను
మన్నుకాదు—పెండ్లిదుచల్ల
చల్లగాదు, సంతలో—గడియారపుగొలుసు
కాలుదీసి, గట్టునవట్టు—

అట్లతద్ది

ఉలుముల మెలుపుల యుట్టూరలేగె,
కొఱమాలి వానలు గురియుటలాగె,
పెరటిపాదులుపూసె విరిసెచేమంతి,
మురిపెమ్ముగావెచ్చె ముద్దపూబంతి,
కలుపుమేలల నాలకడుపులునిండె,
కలిగినంతనుఖించి కర్డుకుండుండె
నింటపుట్టినదూడ లీనమోపనుచు
పంటమోముగుచేల పల్మారుగనుచు
పండుగచుట్టాల పక్కాలతోడ
ఎండవానలచిత్త యెకనక్కమాడ,
ఎడబాటుతగదంచు నెడనెడకొనరు
కడిదిబలములేక కరువలిముసురు
ఏడాదికొకపండు గిదియనిదాడి
బాదుచునరిగట్టు మాలెతలే బారి

కృత్తివెంటి వెంకటసుబ్బయ్యగారు ఎమ్. ఏ.

భిన్నిచిన్నాటలు చెమ్మచెక్కలును,
కన్నెలవచ్చాకు కన్నుమూతలును, 16
శరదించుచంద్రికా సంతోషమెఱుగు
తఱిపల్లెలను తీవితములోనిమెఱుగు;
చెల్లాయీరమ్ము వచ్చెను చూడభోగి
తల్లంటిపోసికో దబ్బుననేగి 20
కాకిబొడ్డు వెక్కకవిరి గోరింట
పాకమ్మరుఱ్ఱును పండుగోరంట,
మండదు, చుఱుకను మైసపుచుక్క
లోండువేడుకఁ బెట్టుమొక బంతిరెక్క, 24
మాయమ్మ చేయంటమానెనా, దొంగ!
కోయింటు చెవులుముక్కును నీకనంగ,
చాలమందిద శూన్యశయనవ్రతమ్ము,
పూలదండలపాన్పు పొల్పుఫలితమ్ము, 28

గుమ్మడినువ్వులు గోగునీరుల్లి
కమ్మగమటి పొట్లకాయపాలన్ను
మమ్మడు తొలిజాము నందుభుజించి,
ఇమ్ము ముత్తెదుల కింపుగావించి

తుంటరుల్ పల్లెరు దూలగొండియలు
వెంటచల్లెరు చూవెళ్లకా బయలు
తెలవారుసరికెల్ల దిగునుమీబావ
మెలమెల్లచూపించు మీయక్కత్రోవ

పొమ్మాడుకొనతోడి బొట్టలంగలసి
రమ్మయ్యెలూగ వారలఁ బిల్చియెలసి,
యెంతయెత్తేని ఊయేలఁజోనుగువు
దాంతిమై పెరవారి తలఁదన్నఁగలవు,

వెనుకముందేని నివ్వెటలేని వెలువు
కినుక లేకజయింతు క్రేణివచ్చెలువు,
పట్టణమ్మల బాలబాలికలకిది
వట్టివెట్టిగఁదోచు వలదుమనకది,

ముఱికివాసనలును మొఱకుక్రోటనులు
నిలుకుసందులువారి కిరవుమన్నవలు,
సవనాగరకర మనలనట్లానరై
జవనర్తములను నై జములవెలారై,

ప్రకృతినుభోల్లాస భాగ్యమ్మువదలి
వికృతిసాందర్య దుర్విధ్రమంబొదలి
తమయాటపాటల తగవెఱుంగకయ
సమయింతు వెనుక టాచారముల్ సకియ,

తొలికోడికూత నిద్దురలేచుటరయ
తెలివియరోగమ్ము తేజమ్ముమెఱయ,
కేవలభేలనకేరింతగాదు

భావినసృతిభార భావనమీదు,

త్రొక్కుడు బిళ్లచిందులు కూరలేలు
నెక్కాడులోకోక్తు తెలునేర్చినారు!
వసుపుకుంకుమ మీకు బాసటై మరగు
వసలేనినుసిపూత పాడరుమెఱుగు

అవసరవిక్రమాయతి వెఱవకుము,
నవసికంది యనుక్రోన్నన కురవకము,
ఆటపాటల మర్వకది సరిశక్తి
సూటి బృహద్గారి చూపించురక్తి,

కలియుము చిననాటి కన్నియచెలుల
లలితగారియె కల్ముల నిడుదోసిలుల,
తొందరపఱుగిడి దొంగలగనుట
యందరసాహసం బలవర్చుకొనుట

ముందుముందిలుదిద్దు మురువులువినుట
చిందులుసంఘటివిలేమున మనుట
ఇందిదియెఱుంగకయే వెక్కిరింత
దందనచదువుచంద మిదొక్కవిత!

సిల్లలతల్లివై వియ్యాలగూర్పు
చల్లనితల్లి విశాలాక్షి నేర్పు,
వాయనమందు నాప్యాయనమట్లు
వాయిసచ్చకయున్న వట్టిచప్పట్లు,

తొగరు పారాణిదిద్దుట చూడకాల
మొగరమ్ము నొత్తువా ముద్దియలీల,
దశమి భర్తల జయధ్వజమాచకమ్ము
వశము మీకింకదేవితలన జగమ్ము,

మాన్యఅంధులకన్య మగనిచేమించు,
గణ్యప్రతిభయన్న భ్రాతృరాణించు,
అనుదానియదృష్ట మనెను సామెతలు
వేడమాటలు తద్దివేకు వామెతలు?

సంపాదకీయములు

స్వాగతము:—

జాయింటుకమిటీయెదుట సాక్ష్యము చెప్పుటకై అఖిలభారతమహిళాసమాజము తరపున లండనునగరమునకేగి సాక్షాత్కారదేశ సంచారముచేసి మరలినచ్చిన శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మీరెడ్డిగారికి “గృహలక్ష్మి” హృదయ పూర్వక స్వాగతమొసగుచున్నది. మదరాసు నగర శ్రీ లొ సుగిన స్వాగతసందర్శమున నామె తనప్రయాణమునందు జరిగిన అనుభవములనెల్ల వివరించెను. సాక్ష్యము చెప్పుటకు వెళ్లిన శ్రీలై నను ఒక్కసూత్రముపై నిలచి యేకముఖమున తమవాదమును తెలుపక ఒక్కొక్కరాష్ట్రము వారొక్కొక్క వివేదికను పెట్టినందుకు ఆమె నగచెను. జాయింటుపార్లమెంటరీకమిటీవారు వీరికితగిన యవకాశమిచ్చులేదు. జూలై నాలుగవ తేదీని వీరి సాక్ష్యము తీసుకొందుమనిచెప్పి, అట్లు తీసుకొనక, డి హార్డు సాక్ష్యములన్నియు ముగిసినవెనుక నెన్నడో తీసికొనిరిట. ఇంతవరకు ముత్తులక్ష్మీరెడ్డిగారు వేది యుండ నొల్లక చికాగో నగరమున జూలై 16—22 తేదీలను జరిగిన అంతర్జాతీయ మహిళామహాసభ (ఇంటర్నేషనలు వుమెన్సు కాంగ్రెసు)ను చూడబోయెను. ఏమృత ఈమహిళామణుల

సాక్ష్యమును జాయింటుకమిటీవారు తీసుకొనరనియు ఒక ఉపసంఘమువారు తీసుకొందురనియు నిర్ణయించిరట. శ్రీమతలు హమిదాబీ రాజకుమారిగార్లు దీని కంగీకరించనందువలన ఒకరాజపద్ధతి కంగీకరించి యీయువ సంఘమువారును అసలుసంఘమువారును ఇరువురునుకలసి సాక్ష్యమును తీసుకొనిరి. ఇంతా తీసుకున్నందుకు ఫలితము కనిపించదు. సాంఘికపరిష్కారము మార్చబడదు. ఈ మాటచెప్పుట కింతమందిని లండనునగరమేల పిలిపించనలెనోయని ముత్తులక్ష్మీరెడ్డిగారాశ్చర్యమును తెలుపుచున్నారు. హిందూ దేశమునకు హిమినియను స్త్రీలను ఇచ్చుటను గూర్చి యేసంఘమును ఏప్రతినిధులతోను చర్చించలేదు. చర్చలన్నియు శాసనసభాస్థానములు మొదలగునవి యేజాతివారి కెన్నియుండవలెను, న్యాయపాలీను శాఖలను ప్రజాప్రతినిధులకు మార్చవలెనావద్దా, మొదలగు సమస్యలకొరకే జరిగెను.

లండనునగరముననేమి ఇతరదేశములలో నేమి గౌరవమెల్లయు అత్యధికమగుత్యాగము లొనరించి జైయిల్లలో కష్టపడుచున్న మహాత్మాగాంధీ మొదలు కాంగ్రెసునాయకులయొకలను కాంగ్రెసునందునే గలదుగాని ఈసాక్షి

బృందముపై లేదనియే ఆమె చెప్పుచున్నారు. వీరి నెవరు ప్రశ్నించినను గాంధీగారి ఆరోగ్యమునుగూర్చియే. గాంధీగారిదేశమునుండి వచ్చుచుండుటబట్టియే వీరి కీమాత్రము గౌరవమైనను గలిగెను. కాని లేనియెడల వీరిని పలుకరించెడి వారుకూడ నుండకపోదురని చెప్పెను. ఇంగ్లాండుదేశములో హిందూ దేశముపట్ల జరుపుచున్న ప్రతికూలప్రచారమునకు హద్దు లేదు. హిందూదేశములో ఆందోళనము చేయుచున్నది యేకొందరో మాత్రమేయనియు, ప్రజాసమూహము సంస్థానాధిపతులు విల్లింగ్డు పద్ధతులకు సంతోషించుచున్నారనియు ఉపన్యాసము లీయబడుచుండును. లాయికు ప్రభువుగారే ఒకసభలో నిట్లుపన్యసించుచుండగా ముత్తులక్ష్మి రెడ్డిగారు వినుట తలస్థించి ఉపన్యాసాంతరము దానిని ఖండించుట కనుష్ఠకొరగా లాయికుగారు ముసిముసిసప్రయత్నమున మాట్లాడుటకు పల్లకాదని చెప్పిరట. ఇక ప్రతిగ్రంథాలయమువందును స్త్రీమకు ప్రయాణీకుల యొద్దను మేయోకన్యగారి గ్రంథములు వేవవేలుగలవు. ఉనుపోని మహానుభావుల కెల్లటికి అదియే పురాణకాలక్షేపమై యున్నది గనుక హిందూదేశమునుగూర్చి పాశ్చాత్యదేశములలో నెట్టి యల్పభావములుండునో ఊహించుకొనుట సులభము. ముత్తులక్ష్మి రెడ్డిగారివంటి విద్యావతులను నాగరకులను చూచి హిందూదేశీయులని తెలుసుకొని ఆశ్చర్యపడనివారు లేరట. మన దేశాచార పద్ధతులను చూడక కొందఱును, చెడుగులనే

చూచి కొందఱును, మంచివానినికూడ గ్రహించుకొనలేక కొందఱును, విలాసమునకు కొందఱును, వైరమునకు కొందఱును అక్రమముగు ప్రచారములు చేయుచుండురని వినిననే మనమనస్సు నొచ్చును. అట్టి చర్యలను చూచివచ్చిన శ్రీమతిగారి మనస్సెంత నొచ్చియుండవలెనో గదా! హిందూదేశమునకు సంపూర్ణమైన రాజకీయస్వాతంత్ర్యము రానిదే పాశ్చాత్యదేశములలో ఇట్టి దుష్ప్రచారములు కట్టవనియు, భారతీయులెల్లరు ఏకకక్షగానిలచి స్వరాజ్యమునకై పోరాడి తెల్లప్రతమును దిద్దించవలెననియు ఆమె ప్రబోధించుచున్నారు. ఆమె సలహాలను భారతీయులెల్లరును ముఖ్యముగా భారతరమణీయులందరును శిరసావహించుచుదుగాక యని కోరుచున్నాము.

మహిళాసంఘమువారి నివేదిక:—

శ్వేతవత్ర మెవ్వరికికాని సంతృప్తికరముగా లేకుండుటయేగాక సర్వులకు నాశాభంగకరముగనే యున్నది. భారతమహిళామణులవిషయమున గూడవట్లే. అఖిలభారత రమణుల మూడు ప్రతినిధిసంఘములును తొలి నుండియు యుక్తవయస్కులగు స్త్రీ పురుషులెల్లరికి వోటుహక్కుండవలెనని కోరుచున్నవి. మొదటి కొన్ని యెన్ని కలకుమాత్రము గ్రూపుపద్ధతి సంగీకరించినవి. అట్లయినచో యుక్తవయస్కులగు స్త్రీలెల్లరికిగూడ వోటు హక్కుండెడిది. కాని యిట్టిహక్కు పురుషులకువలె స్త్రీలకుగూడ ప్రసాదించబడలేదు. ఏకారణముచేతనైన నిట్టిహక్కును ప్రభుత్వ

మువారు ప్రసాదించ లేకపోయినప్పుడు ముమ్మందైనను పట్టిహక్కు సంపాదించు కొనుటకు తగినమూలసూత్రము లిందిమిడి యుండవలెనని యీసంఘములవారు కోరిరి. అదియు అంగీకరింపబడలేదు.

ఇవిరెండును సాధ్యముకాకపోయినప్పుడు తమయభివృద్ధికి సాధనములగు సంస్కరణములు శాసనసభలలో రచించబడుటకు తగినంత యెక్కువమంది స్త్రీలకైనను వోటు హక్కుండవలెనని వారుకోరిరి. సైమనుకిమిషనువారు పురుషవోటర్లసంఖ్యలో సగముమంది స్త్రీవోటర్లుండవలెనని సూదించిరి. ఫ్రాంచైజ్ కమిటీవారి సంఖ్యను 4½ వంతుకు తగ్గించిరి. శ్వేతపత్రము 7వ వంతుకు తగ్గించెను. కాని యిదియైనను నిజముగా అమలు జరుగు వేళ వచ్చునప్పుడు రాష్ట్రీయశాసనసభలలో 15వ వంతుకును అఖిలభారత శాసనసభలో 20వ వంతునకును మించక పోవచ్చును.

ఈ వోటింగు పద్ధతియైనను ఒక్కొక్క రాష్ట్రమున కొక్కొక్కరీతి నున్నదికాని అఖిలభారతదేశమునకు సమానమైన సూత్రము లవలంబింపబడలేదు. స్త్రీలు సాంఘిక నియోజకవర్గములనుకాని ప్రత్యేకనియోజకవర్గములనుగాని యెన్నడును కోరకున్నను అవి దేశారిప్తకములనియు స్త్రీజనాభివృద్ధికరములగు శాసనములు ప్యాసగుటకు ప్రతిబంధకములనియు ఘోషిల్లుచున్నను అవికూడ ఇందుచేర్చబడియున్నవి. దీనిని బట్టిప్రతిస్త్రీయు సాంఘిక వోటుమీదతప్ప శాసనసభలలో ప్రవేశించుటకు వీలుండదు.

ఇట్టి శాసనసభలలో దేశహితైషికములగు శాసనములు ప్యాసగుట యెంతకష్టమో ఊహించుకొనవచ్చును.

ఇక స్త్రీలకీయబడిన ప్రత్యేకస్థానములలోఁగూడ ఒకత్రోవయు తెన్నును కనిపించదు. కొన్నిరాష్ట్రముల స్త్రీలకిట్టి ప్రత్యేకస్థానములనేర్పాటు చేయలేదు. ఎక్కువవిభ్యాభివృద్ధి సందియున్న రాష్ట్రములోని స్త్రీలకుతక్కువవిద్యాయోగ్యతను, తక్కువవిద్యగల రాష్ట్రములోని స్త్రీల కెక్కువవిద్యాయోగ్యతలును నిర్ణయింపబడినవి. మోటారువన్ను యోగ్యతలైనను ఒక్కమదరాసురాష్ట్రీస్త్రీలకేయొసగబడినవికానిఅన్యరాష్ట్రీస్త్రీల కొసగబడలేదు. అఖిలభారత శాసనసభకు ఒకవిధముగు పరోక్షపురుషాధిపత్యత సూదింపబడుటచేత యెక్కువయోగ్యతగల స్త్రీలనెన్నుకొనుట కాధారములేలేవు. స్టేటుకాన్సిలులో స్త్రీలకుస్థానమేలేదు. ఆస్తినిబట్టి వోటుహక్కున కర్తృతగల పురుషులభార్యలకును విధవలకును మాత్రమే వోటుహక్కుసగబడినదికాని విద్యను బట్టి అర్హతగలవారి భార్యలకును విధవలకును అట్టి వోటుహక్కుయబడలేదు.

దీనినిబట్టి బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారు భారతదేశపు నియోజకవర్గములలో స్త్రీపురుష సమానత్వసూత్రమునకు తావీయలేదనియు, సాధ్యమైనంత యెక్కువమందిస్త్రీలకు వోటు హక్కుకలుగు సూత్రముల నవలంబింపలేదనియు స్పష్టమగుచున్నది. ఇట్టి దొనగులను నివారణచేయుటకుగా ఈప్రతినిధి సంఘము వారుకొన్ని సూచనలను చేసియున్నారు. స్త్రీ

లనువారు స్త్రీలన్న కారణమున నెట్టి యోగ్య మైన స్థానమునకు గాని అనర్హులుగా చేయు విషమమూత్రములనెల్ల తొలగించుచు ఒక శాసనము చేయఁబడవలెను. సాధ్యమైనంత వరకు స్త్రీవోటర్ల సంఖ్యను హెచ్చించవలెను. అట్లు చేసినచో వారు తమకు వాంఛ నీయులగు స్త్రీలనే కాక పురుషులనుగూడ యెక్కువ మందిని శాసనసభలకు పంపగలుగుదురు. ఇట్లుచేయవలెనన్న అక్షరాస్యులగు స్త్రీలెల్లరికి వోటుహక్కుండవలెను; పల్లెటూళ్ళలో చదువుకున్నవారిసంఖ్య చాల తక్కువగనుండును గనుక నగరవాసులై యుక్తవయస్కులగు స్త్రీలకెల్లరకు వోటు హక్కుండవలెను; మరియు ఇప్పుడు పల్లెలుగా పరిగణింపఁబడుచున్న అనేక గ్రామములు నగరసీమలుగా గ్రహింపవలెను. ఇట్లు చేయనిచో తగినస్త్రీలకుగాని తగినంతమందికి గాని వోటుహక్కు సిద్ధించదు. రాష్ట్రీయ శాసనసభలకును అఖిలభారతసభకును గూడ వోటర్లజాబితా వొక్కటయై దానిని తయారు చేయువద్దతి చాలానులభముచేయఁబడవలెను. ఏతాదృశనిబంధనలెల్ల పెట్టి జాయింట్ టుకమిటీముందు భారతస్త్రీల వాంఛలను మిక్కిలి సహేతుకముగను, ధైర్యముగను తమనివేదికను ప్రకటించినందుకు వారి ప్రతినిధులెంతయు ప్రశంసనీయులు. మరియు ఈ మహిళారత్నములు తమకోరికలు నివేదించుటలో తమ కర్తవ్యము పూర్తియైనట్లు భావించక ఈకోరికలను ప్రభుత్వమువారు సఫలములుగా చేయకున్నచో వారు చేయగల సహకారమెల్లయు అనుపమానముగు

అఖిలభారత దేశీయాందోళనము మాత్రమే యనియు దానిఫలిత మెట్లుగాపరిణమించునో యిప్పుడే నూదించుట సాధ్యముకాదనియు స్పష్టపరచిరి. పాలకుల సంకల్పములను మార్చియు, భారతనారీమణుల దీక్షను స్థిరపరచియు భారతదేశ సాభాగ్యమును పరమేశ్వరుడు బోపించుగాక!

హిందూవిశిష్టపురణముల పిల్లు:—

హిందూవనితలలోకొన్ని జాతులవారుధర్మమరణానంతరము నిరంతరవైధవ్యములో మడయవలెనుటాక్కటియే వారిదురదృష్టముకాదు. ధర్మమరణానంతరము పురుషసంతానరహితయగు విశిష్టపురుషులకు ధర్మఅస్తిలో ఏప్రాప్తికి భరణము రావలసియుండునను విషయమునుగూర్చి యొకశాసనములేదు. ప్రస్తుత మవిధ క్రతుకుటుంబములలోజాతులు తమదయాధర్మబిడ్డ మెంతయొసంగిన సంతే ఆ అనాధయువతికి గతియగుచున్నది. అది అత్యల్పముగనున్నదనుటకు “ముండభరణ” మని మనము తృణీకరణబుద్ధితో పలుకుచుండుసామెతయే నిదర్శనమై యున్నది. అది ఆమెవేటుండి స్వతంత్రముగ రామా కృష్ణాయనుకొనుచు జీవించుట కేమాత్రమును చాలక అవి ధక్తకుటుంబమువారి కూడిగము చేయుచు బట్టా సాతా కొనుక్కొనుటకు మాత్రము బొటాబొటిగా సరిపోవుచుండుట మనము చూచుచునే యున్నాము. ఆమెతరపున పుట్టింటివారు భాగ్యవంతులై బోలెడు సొమ్ము పెట్టుబడిపెట్టి దావా చేసినను న్యాయాధికారి తనధర్మబుద్ధితో పెట్టించెడు

భిక్షయేకాని భరణమింత యుండవలెనను శాసనమేమియునులేదు.

హిందూధర్మశాస్త్రము ప్రకారమునంక్రమించెడి వారసత్వసూత్రములకు వేసికిని భంగముకలుగకుండ ఇందువిషయమై కొన్ని సూత్రములను నిర్ణయించి శాసనముచేయవలెనని హరివిలాస శారదాగా రోకబిల్లును అఖిలభారత శాసనసభలో సెప్టెంబరు 5 వ తేదీని ప్రతిపాదించిరి. ఆక్టింగు లామెంబరు నర్. బివిన్ ఘోషగారు బిల్లులోని కొన్ని లోపములనుచూపి, విలంతువులు పునర్వీచామాముచేసుకొన్నచో భరణమునకు హక్కుండరాదని సవరింపవలెనని చెప్పుచు ప్రజాభిప్రాయముకొరకు పంపవలెననికోరెను. పూర్వాచారపరాయణుడగు రామకృష్ణ జాగారు కూడ బిల్లు ప్రజాభిప్రాయమునకు పంపవలెనను ప్రతిపాదనమును బలపరచెను. శ్రీయుతులు అమరనాథదత్తు, యన్. పి. సేన్. బ్రజకిశోరుగార్లు కూడ దీనినంగీకరించుచు మాటలాడిరి. భర్త యొకవేళ భార్యమియును చెందరాదని మరణశాసనములో వ్రాసినను అదిచెల్లరాదని శారదాగారి బిల్లులో ఒక వాక్యమున్నది.

ఈ బిల్లుసూత్రమును దీనినర్హ్యులేమను ప్రతిపాదనమునుగూడ ప్రతిఘటించిన భూపతిరాజు సీతారామరాజుగారిచర్య చాల ముంది కపనవ్యముగ తోచుటలో ఆశ్చర్యము లేదు. భర్తయొక్క స్వార్థతములోకూడ భార్యకు పాలులేకుండ భర్త మరణశాసనము వ్రాసినచో ఈసూత్రము చెల్లవలసినదే నాయని రాజుగారు లిగలుదృష్టితో వ్రాసిం

చిరి, పురుషుని వివాహ మామచున్నప్పుడే శ్రీ అతని ఆస్తికి హక్కుదారు రాలగుచున్నదనియు, అతను మరణించినంతమాత్రమున ఆమెకు జీవించగల అధికారము తొలగిపోదనియు, విలంతువుల జీవనమునుగూర్చి యిట్టి అల్పభావములను గలిగియుండుజాతి వృద్ధికి రానేరదనియు, బిల్లులోగల యీషల్లోపములను సెలెక్టు కమిటీలో సవరింపవచ్చుననియు నర్హ్యు లేమను ప్రతిపాదనమును ప్రతిఘటించుట గర్హ్యచర్యయనియు శారదాగారు సరోషముగ ప్రత్యుత్తర మిచ్చిరి. బిల్లు ప్రజాభిప్రాయమునకు పంపఁబడును. విలంతువుల దురవస్థలుచూచి కలుగగలజాలిగుండ కలవారెల్లరును, సనాతనులు కానిండు అధునాతనులుకానిండు, బిల్లున కనుకూలములగు మార్పులేవైన కావలసినచో సూచించుచు బిల్లును సమర్థించవలెనని కోరుచున్నాము.

వావిళ్ళవారికిసమ్యాసము:—

కీర్తిశేషులగు వావిళ్ళ రామస్వామిశాస్త్రులుగారు వారి జీవితకాలములో నొనరించిన నట్టియు, వారు పరమపదమును పొందినప్పటి నుండియు వారి పుత్రులు శ్రీయుతులు వెంకటేశ్వర శాస్త్రులుగారు నేటివరకు చేయుచున్నట్టియు ఆంధ్రసంస్కృతభాషాసేవల నెఱుగని ఆంధ్రపుత్రుడు మనరాష్ట్రమున లేడనవచ్చును. చక్కని యక్కటములుగల పండితసంస్కృతములగు పూర్వపు పురాణ ప్రబంధములప్రతులను పఠించుచు ఆంధ్రులెల్లరు నాపంచాంగుధిలో విజ్ఞానధనులై యోలలాడుచున్నారనిన వారిరువురి నిర్వృత దీక్షయే యందుకుకారణము. వెంకటేశ్వర

శాస్త్రీగారు కేవలము పురాతన గ్రంథప్రకటనములతో తృప్తులుగాక అనేక అధునిక గ్రంథములు, నవభలు, వాచకపుస్తకములు, సంస్కృతగ్రంథములను గూడ ప్రకటించుచు ప్రశంసనీయులగుచున్నారు. ఇదిగాక సాంఘిక, ఆధ్యాత్మిక, రాజకీయసాహిత్యవిషయములను చర్చించు త్రిలింగయను నాంధ్ర వారపత్రికను కడరేటను ఇండియాను నాంగ్ల వారపత్రికను బహు వ్యయప్రయాసములతోర్చి ప్రకటించుచు యభోచిత దేశ సేవను చేయుచున్నారు. మదరాసునగరమున గల కార్మిక సాంఘిక ధార్మిక న్యాయైక్య రాజకీయసంస్థలలో సభ్యులై మదరాసు పౌరులగు నగ్రగణ్యులలో నొక్కరై విరాజిల్లుచున్నారు. నిస్సంకోచముగు భావములు, నిక్కొగమాటమైన మాటలు, నిరాచంబరమైన సేవలు, నిపుణమైన యీవులు, నిర్ణీతములైన సూత్రములు ననుసరించి జీవించువారి కతనాదర్శకముగ నున్నాడనుటలో నుత్పేక్షలేదు. అతని భావము లందరికిని పథ్యములుగ నుండకుండుటలో వింతలేదు; ఏలనన అందరిమెప్పునకు సూత్రములగు భావములు గలవారు పుడమిపై నెండరుండగలరు! అతని భావములు కొన్ని నచ్చని వారై నను అతని శీలములో నెరసులు చూపింపలేక పోవుటయే అతని గొప్పతనమునకు కారణమై యున్నది.

ఆంధ్రదేశమున నుద్బంధదేశ సేవకులను భాషాసేవకులను సమ్మానించుకృతులు కొన్ని సంవత్సరములనుండి మహావైశ్ణవముగ జరుగుచున్నవి. పూజ్యులగు ఆదేశసేవకులు

సమ్మానమునిన వ్యామోహములేని నిష్కలంకనిరాచంబరపురుషులేయైయుండవచ్చును. కాని అట్టివారిని సమ్మానించుటవలన దేశీయులు మహామహుల సేవలనుగుర్తించి కృతజ్ఞులుగా నుండగల యోగ్యులని ఋజువుపడక మానదు. మఱియు నట్టివారిని సమ్మానించుటవలన దేశములో పరిశుభ్రమగు జీవశక్తి రాగించుచు పెద్దల యడుగుజాడలలో యువకులు నడుచునట్లు ప్రోత్సహించుచున్నదనియు విశదమగును. శ్రీశాస్త్రీగారికి సమ్మానము చేయవలెనను సంకల్పము మన రాష్ట్రమున నేను నిన్న ఉదయించినదికాదు. అభినవాంధ్రవాల్మీకి కావ్యతీర్థ జనమంచి కేపాద్రిశర్మగారు రెండేడ్లక్రిందటనే దీనిని తలబెట్టిరి. శ్రీయుతులు వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్య, సి. సంజీవరావు, వెల్లాల రామకృష్ణశాస్త్రీ, భమిడిపాటి చివయ్యజ్ఞనారాయణశర్మ మల్లెల శ్రీరామమూర్తిగార్లు ఇందునుగురించి కొంతకాలమునుండి తిరిగి వ్యాసములు వ్రాయుచున్న సంగతి ఆంధ్రపత్రికాపాఠకుల కెల్లరికి విదితమే. పెక్కు పత్రిక లిందునుగూర్చి సంపాదకీయములువ్రాసి ఆంధ్రలోకము నేతత్కార్యమున కుద్బోధించుచున్నవి. మిత్రులు కొందరు గుంటూరు పురపాలక సభాధ్యక్షులు శ్రీయుత నడింపిల్లి నరసింహారావు ఎమ్., ఎ., ఎల్., ఎల్., బి., బారిష్టరుగారి అధ్యక్షతక్రిందగాని, విద్యాశిరోమణి పండిత కాశీ కృష్ణమాచార్యులు గారి అధ్యక్షతనుగాని ఏతత్సమ్మానము గుంటూరుపురమున జరుగవలెనని కోరుచున్నారు. సమ్మానమొప్పుల జరిగినను పెంబసే

తత్సంబంధముగు ఉపపథాలు ఆంధ్రరాష్ట్రమున ప్రతిప్రాంతమునను స్థాపించి అనుకూల మార్గములను త్రొక్కగలసమయము సమీపించుచున్నదనుటకు సందేహములేదు.

రేఖా గణితము:—

ఇంటర్మీడియేటుపరీక్షలో ప్రథమతరగతి యందు తీర్మానము, బి. ఏ క్లాసు పఠించుచునే ఈ గ్రంథమును మిగుల శ్రమపడి వ్రాసి వ్యాధిగ్రస్తుడై, పరీక్షలు ముగియులోననే పరమ పదమునొంది కీర్తిశేషుడైన యువకుడు చాగంటి భీమశంకరరావుగారి గ్రంథమును రచించెను. చిన్నయక్కరములలో 820 పుటల గ్రంథము. 1, 2, 3, 4, 5, 6 పాఠములకు పఠరించు విషయములన్నియు అభ్యాసములతోకూడ సమగ్రముగనున్నవి. ఆంధ్రభాషలో నిట్టి గ్రంథ మిదివరకు ప్రకటింపబడలేదు. ఆంధ్రములో నిట్టి యంశములు పాఠశాలవిద్యార్థులకు చెప్పగలమా లేమాయని పండితులకూడ తలలుకొట్టుకొని వ్యర్థవాదసలతో కాలయాపనము చేయుచున్న సమయమున నిట్టి ప్రశంసనీయమగు గ్రంథము నొకవిద్యార్థి రచించి దేశమునకు మార్గదర్శకుడిగుట సర్వశుభసూచకము. ఇంగ్లీషుపదములకు సరియైన పారిభాషికపదములను ఎంచుకొనుటలోను, గుర్తులను నిర్ణయించుటలోను వారుపడిన శ్రమయు బడసిన విజయమును అనుసరణీయములు. శాస్త్రీయజ్ఞానమును దేశభాషలలో బోధించు గ్రంథములు వ్రాయుట సుసాధ్యమను సంగతిని శ్రీభీమశంకరరావుగారు తమ చిన్ననయస్సులోనే ఋజువుపరచి

మరియు మరణించిరి. కష్టమెల్లయు విద్యాశాఖవారు వీటినామోదించి ప్రారంభించి సాగించుటలోనే యున్నట్లు తోచుచున్నది. దేశభాషకు ప్రాధాన్యమిచ్చు సంగల్పముతో స్థాపించబడినట్లు మరియుచున్న ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమువారు ఈవిషయమై మనఃపూర్వకమగు ప్రయత్నముచేయుట కీగ్రంథము ప్రత్యేకముగ ప్రథమసాధకముగ నున్నది. మరియు ముచ్చొందిట్టి సత్ప్రయత్నములు ప్రస్తుతవిద్యార్థిబృందమునుండియే బయలుదేరవలెను కాని యేర్లుమల్లి గౌరవస్థానములకై వోటులు కాన్వాసుచేసుకొనుటలో కాలము బుచ్చుచుండు ఆధ్యాపకతండము నుండి బయలుదేరగలవను ఆశలును బాడకట్టకున్నవి. ప్రస్తుతవిద్యార్థులు తమ కాలమునెల్ల పుస్తకములను పిక్కవేసి పరీక్షలను పాస్సగు ప్రయత్నములయందే మగ్నులై యుండక దేశీయవిద్యాభివృద్ధికరమగు విధానములను గూర్చి ఆలోచించుచుండవలెనను నీతి నీగ్రంథము బోధించక బోధించుచున్నది. విద్యాశాఖవారి గ్రంథమునకు యథార్థమగు ప్రాముఖ్యమొసంగినచో దేశీయవిద్యావిధానము సంస్కరింపబడుటయేగాక ఈగ్రంథ ప్రకాశకులు చెప్పినట్లు “గ్రంథకర్తయొక్క శాంతి యొనగూడును”. తూర్పుగోదావరి జిల్లాయందలి హిందూధర్మశాస్త్రగ్రంథనిలయమువారుదీని ప్రకాశకులు. వెల రు 2-0-0 మాత్రము.

శ్రీ సాంఖ్యాయనకర్తగారు:—

శ్రీమంతుడై, పండితుడై, కవియై, పత్రికాసంపాదకుడై, న్యాయవాదియై, వ్యవహారము.

రయై నిరంతర సాహిత్య చింతనాపరుడై చిరకాల మాంధ్రజనసేవ యొనరించి ఆక స్మాతుగ స్వర్గభామము సలకరింపనేగిన మహామహాపథ్యాయ ఆచంట వేంకటరాయ సాంఖ్యాయనశర్మగారి ఆకస్మిక మరణమున కార్ధ్ర విద్యల్లోకమెల్ల కంటరడిచెట్టుచున్నా రనిన కేవలము స్వభావోక్తియైయున్నది. వివ యభూషితమైనవిద్య, అమర్నాకలుషితమగు పాండిత్యము, గర్వరహితమగు నొన్నత్య పదవియును అతనికి పెట్టనిసామ్యులై యల రారుచుండెను. గమ్యనివలచు విజ్ఞానము, కమ్యనిహాస్యము, ఇమ్యగుణోరణి, నెమ్యది యగుస్వభావమును సతనిని నిరంతరమిత్ర పరివేష్టించునగా జేయుచుండెడివి. విజ్ఞాననిధియై ఉత్సాహకలశమై పెద్దచిన్నతనముల ముద్దు కబళిముసలై చవులూరుచు మందహాసములఁ జెందుచుండు అతనివర్చస్సు మఱిపునకు రమ్మన్నను రానిది, కీర్తనీయుడగు నమ్మహానీ యుని యూర్తికుశాంతియు, తద్బంధుగణము యొక్క దుఃఖమున కుపశాంతియు సరమే శ్వరు డొనగూర్చుగాకయని ప్రార్థించు చున్నాము.

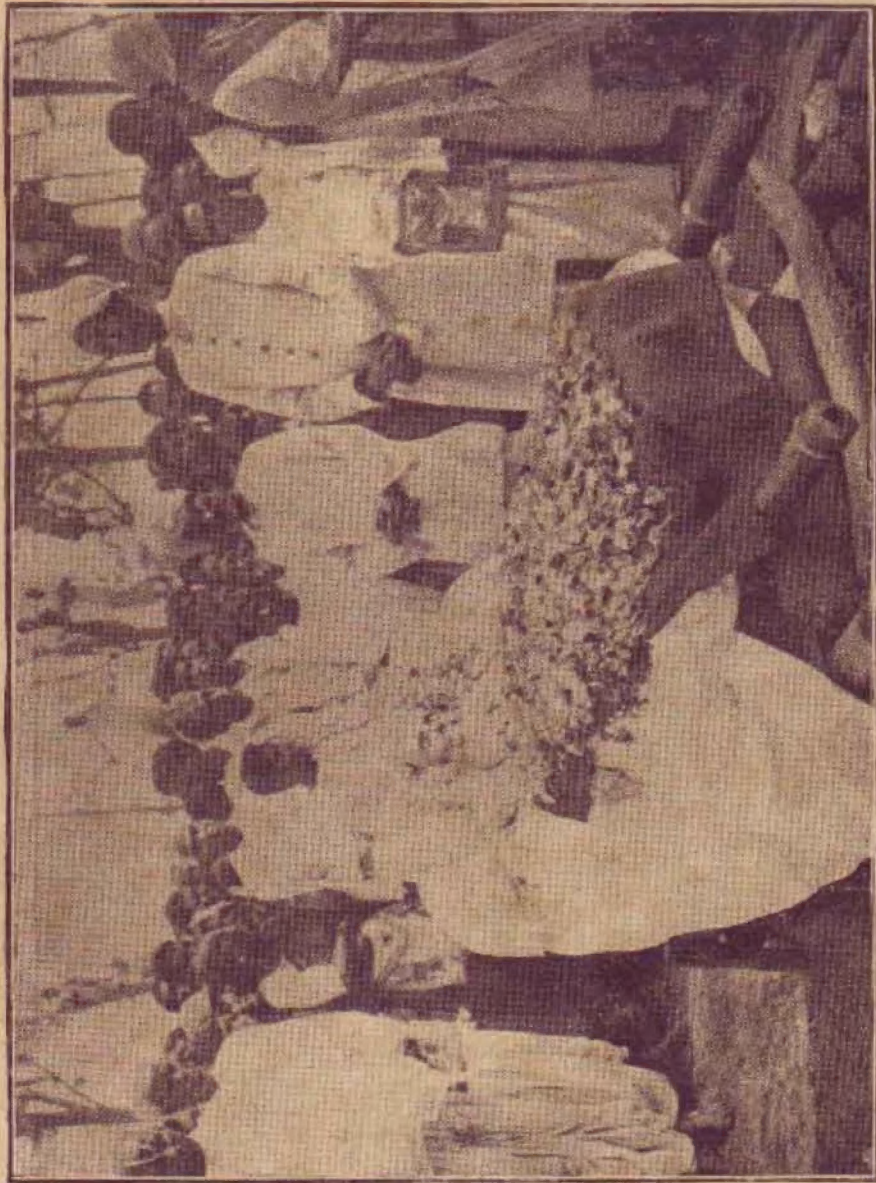
శీ. శే. అనీవిసెంటుంటిమణి: —

ప్రపంచవిఖ్యాతమగు దివ్యజ్ఞానసంఘకుష్ఠా పకురాలై, కాశీవిశ్వవిద్యాలయ ప్రతిష్ఠాత యై, హోమయాలు ఉద్యమనాయకురాలై,

పాశ్చాత్యవనితయయ్యు హిందూధర్మపు డత్తపుత్రయై హిందూదేశీయులకు చిరస్మర జీయయగు శ్రీమతి అనీవిసెంటుగారి ఆక స్మిక మరణమువలన మహాత్తరమగు నొక మానవతీతిలక మన్నుంచి లోకమునంద ధ కారావృతము చేసెననుట కాటంకములేదు. 85 సంవత్సరముల పండువయస్సు వరకు జీవించి ప్రపంచమున కనేకవిధములగు సేవల నొనరించి 86వ వత్సరము రాకమున్నే 20-9-1983 తేదీవి సాయంకాలము నాలుగు గంటలవేళయప్పుడు మదరాసులో శాంతలేజ ముతో దివంగతయైన యామెయొక్క యా త్మకు శాశ్వతానందము సమకూరుట నిశ్చ యము. ప్రపంచమునందన్ని నాగరక దేశము లందును నామెశిష్యకోటి కలగుగనుక ఆమె నాటి పెంచిన వివిధోద్యమవృక్షములు శాశ్వ త ఫలదాయకములగునట్లు పోషించబడునని నిశ్చయించవచ్చును. ఆమె భౌతికశరీరము పంచభూతములలో కలసిపోయినను కీర్తికా యము మానవలోక మీపుడమిపై మను సంరకాలము రాజించుచుండగలదు. హిందూ దేశపు ట్టధునాతన సవలారత్నము లీమె నిర్మలవర్తనమును, నిర్వక్రదీక్షను, నిస్తుల సదాశయములను అనుకరించి ప్రజాహిత జీవనమును నెఱపి యశశ్రుతై యలరారు మరుగాక!

७४३ శ్రీ॥ ఆనీబెసెంటా న తీమణి

శ్రీమతి పద్మజానకమ్మగారి అంశుకీమలు